Manuskript 2

Betænkning om VIDEO

22 338 b ex 2

Mediekommissionens betænkning nr. 2

Betænkning nr. 954

1982

INDHOLD

Forord . . . 3
Kapitel 1: Indledning og resumé . . . 5
Kapitel 2: Hvad er video? - Definitioner og afgrænsninger . . . 7
Kapitel 3: Videoteknologiens udvikling . . . 10
Kapitel 4: Status over den danske videoudvikling . . . 17
Kapitel 5: Video-jura . . . 27
Kapitel 6: Video og den generelle medieudvikling . . . 37
Kapitel 7: Kommissionens overvejelser . . . 45
Kapitel 8: Sammenfatning af kommissionens overvejelser og anbefalinger . . . 63
Bilag 1: Notat af 11.6.1981 om udarbejdelse af en video-betænkning . . . 66
Bilag 2: Etiske regler for medlemmerne af »Foreningen af danske Videogramdistributører« . . . 69
Bilag 3: Standardaftale mellem Foreningen af danske videogramdistributører og forhandlerne . . . 70
Bilag 4: Skitse til etablering af videoværksteder . . . 74
Bilag 5: Forslag til forsøg med video i bibliotekerne . . . 79
Bilag 6: Videofondets distributionskanaler . . . 85
Bilag 7: Mediekommissionens sammensætning pr. 1. juli 1982 . . . 86

ISBN 87-503-4133-2
Aarhuus Stiftsbogtrykkerie

Forord

Hermed foreligger Mediekommissionens betænkning nr. 2. Kommissionen er nedsat den 11. marts 1980 og har fået til opgave at foretage en samlet vurdering af udviklingen inden for massemedieområdet og at belyse konsekvenserne heraf. Formålet med kommissionens arbejde er i lyset af denne vurdering at skabe grundlag for formuleringen af en fælles offentlig mediepolitik.

Den nu foreliggende betænkning behandler video-problemerne. Udviklingen på dette område løber stærkt også herhjemme, og den er accelereret i de seneste år. Det fremgår af de oplysninger, der er samlet i denne betænkning, og det fremgår af den opmærksomhed, andre medier, specielt de trykte, ofrer på videomarkedet.

I Mediekommissionens arbejdsprogram, som blev vedtaget den 17. juni 1981, understregedes og begrundedes nødvendigheden af, at kommissionen tog video-problematikken op til nærmere undersøgelse. Det er denne opgave, der er søgt løst med den her fremlagte betænkning.

Med den fart, udviklingen på dette område har, er det naturligvis forbundet med betydelige vanskeligheder at behandle emnet udtømmende. Dels er feltet uoverskueligt og i stadig bevægelse, dels kan vurderinger af fremtiden kun få foreløbighedens karakter, fordi vurderingerne må foretages under forudsætninger, som ikke er givne, men også må opstilles som muligheder. Betænkningen må læses med dette i tankerne.

Kommissionen har imidlertid fundet det væsentligt trods disse vanskeligheder så hurtigt som muligt at fremlægge et oplæg til den videre udvikling på området. Betænkningen fremlægger det materiale, Mediekommissionen har kunnet indsamle om video-problematikken, og den gengiver medlemmernes synspunkter på denne problematik samt deres forslag til, hvordan man kan forholde sig til den videre udvikling på video-området.

Ved behandlingen af betænkningen har kommissionen koncentreret sine overvejelser om anbefalingerne i kapitel 7. De beskrivende afsnit i betænkningen er i det store og hele fastholdt i den form, de har fået ved det arbejde med dem, som er foretaget af den nedsatte arbejdsgruppe og sekretariatet.

Af flere grunde har Mediekommissionen bestemt sig for at udsende delbetænkninger i takt med, at kommissionens arbejde skrider frem. Det kan naturligvis betyde en opsplitning af problemer, som i et vist omfang hænger sammen. F.eks. vil det af denne betænkning fremgå, at kabeludviklingen og radio-tv-politikken kan få indflydelse på videos fremtid.

Kommissionen er opmærksom på disse sammenhamge og vil fastholde dem i sit videre arbejde.

Det hindrer imidlertid ikke, at man allerede nu kan drøfte og fremlægge de centrale videospørgsmål, som det sker i denne betænkning.

København, den 7. juli 1982.

KP. Clausen

/A. Lund-Sørensen

Kapitel 1: Indledning og resumé

Mediekommissionen påbegyndte sin virksomhed d. 1. september 1980, og efter en indledende programfase kunne et samlet arbejdsprogram for kommissionen vedtages i juni 1981. I forbindelse hermed nedsattes under Udvalget vedr. øvrige medier, som er ét af kommissionens 3 faste sektorudvalg, en arbejdsgruppe til på video-området at udarbejde et udkast til betænkning. Arbejdsgruppen, som har afholdt 12 møder, fik følgende sammensætning:

Kontorchef J.U. Moos (formand),
Undervisningsinspektør 1b Granerud (udtrådt af Mediekommissionen 1/9 1981),
Biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen,
Civiløkonom Kirsten Nielsen,
Direktør Arnold Nørregaard,
Lektor Preben Sepstrup,
Kommitteret W. Weincke, (afløst pr. 1/11 1981 af fuldmægtig J. Nørup-Nielsen) og
Bibliotekskonsulent Anna Johansen (tilknyttedes arbejdsgruppen som særlig sagkyndig).
Fuldmægtig Jørgen Stig Andersen har fungeret som sekretær for arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppens 'kommissorium' fremgår af et notat af 11. juni 1981 om udarbejdelse af en video-betænkning, som er en del af arbejdsprogrammet for Udvalget vedr. øvrige medier. Notatet er optaget som bilag 1 til betænkningen.

Kapitel 5 om retsreglerne på video-området er udarbejdet af kommissionens faste juridiske udvalg.

Bilag 4 om videoværksteder er udarbejdet af produktionsleder Hans V. Bang, Filminstituttets workshop i Haderslev, og seniorstipendiat Ole Prehn, Aalborg Universitetscenter.

Bilag 5 vedr. biblioteksforsøg med video er udarbejdet af bibliotekskonsulent Anna Johansen, Bibliotekstilsynet.

Arbejdsgruppens udkast til betænkning forelå 14. maj 1982 og er siden behandlet i kommissionens 3 sektorudvalg og i kommissionen som helhed.

Resumé

I kapitel 2 foretages en sproglig/begrebsmæssig afklaring af video som selvstændigt medium og videoteknikken som forudsætning for anvendelsen af andre medier. Desuden fastlægges betænkningens angrebsvinkel, som er at beskrive de relevante anvendelser af videoudstyret. Hovedsondringen bliver herefter mellem anvendelsen i hjemmet (hjemmevideo) og anden videoanvendelse.

I kapitel 3 gennemgås den teknologiske udvikling på bånd- og pladeområdet. Desuden redegøres for videomarkedets hidtidige udvikling og fordelingen på forskellige formater. Kapitlet afrundes med en redegørelse for forudsætningerne for en standardisering på området.

I kapitel 4 gøres status over den hidtidige danske videoudvikling. For hjemmevideos vedkommende er der redegjort for det kommercielle hjemmevideomarked og for brugen af private optagelser. For den ikke-private anvendelses vedkommende redegøres for offentlig forevisning af video, video i undervisningen, video som informationsmedium, video-distribution af tv til danske søfarende, video som medium for specielle samfundsgrupper, erhvervslivets anvendelse af video samt videos anvendelse til informationsformidling. Desuden behandles bibliotekernes hidtidige rolle i videodistributionen, de hidtidige erfaringer

ved etableringen af videoværksteder samt video som reklamemedium.

Kapitel 5 indeholder en samlet fremstilling af retsreglerne på video-området. Gennemgangen er struktureret i følgende hovedpunkter:

Video og den grundlovshjemlede ytringsfrihed. Ytringsfrihedens grænser. Ansvarets placering. Radioloven og video. Ophavsretlige spørgsmål. Umyndiges køb og leje af videogrammer. Visse uregulerede forhold.

Kapitlet er ikke udtømmende i forhold **til,** hvilke retsregler som vil kunne bringes i anvendelse, men er afgrænset til de spørgsmål, som er af særlig betydning i forhold til kommissionens overvejelser.

I kapitel 6 refereres en række udenlandske forsøg på en beskrivelse af mediemønsterets udvikling frem til 1990. På den baggrund søges video placeret i det samlede mediemønster, og en række væsentlige konsekvenser for videoudviklingen og mulighederne for egentlige videopolitiske initiativer bliver omtalt.

Kommissionens overvejelser er samlet i **kapitel 7.** Hovedformålet er at udpege en række praktiske og politiske problemer, hvis løsning trænger sig på.

Efter en gennemgang af de i kapitel 4 beskrevne anvendelsesformer fremsætter et flertal et forslag til etablering af et særligt **videofond,** hvis midler skal anvendes til etableringen af et supplerende dansk produktions- og distributionssystem på video-området.

Kommissionens overvejelser og anbefalinger er sammenfattet i **kapitel 8**

Kapitel 2: Hvad er video? - Definitioner og afgrænsninger

Indledning

Video er latin og betyder 'jeg ser'. I daglig tale benyttes video i forbindelse med elektronisk optagelse, lagring og gengivelse af billeder og lyd. I princippet er der tale om de samme tekniske forhold som ved tv.

Den sproglige anvendelse af begrebet video er imidlertid ikke entydig. Det bruges både om det udstyr, der anvendes i forbindelse med optagelse, lagring og gengivelse, og om indholdet. D.V.S., at ordet video anvendes til at betegne både apparaturet og det indspillede videobånd eller videopladen. Endelig benyttes udtrykket i en lidt videre betydning som betegnelse for et selvstændigt medium.

Ordet videogram betyder egentlig 'billedbærer' og skulle derfor beskrive f.eks. det uindspillede videobånd. I almindelig sprogbrug bruges videogram dog ofte mere upræcist som fællesbetegnelse for uindspillede bånd, for indspillede bånd og for indholdet, d.v.s. det indspillede program.

Den mest konsekvente sprogbrug vil være at bruge ordet videogram som betegnelse dels for det indspillede bånd eller den indspillede plade, dels for indholdet af videogrammet. Dette vil nogenlunde svare til brugen af tilsvarende ord som telegram, fonogram etc.

De engelske betegnelser 'hardware' og 'software' for henholdsvis videoudstyr og -programmer eller -bånd er også ganske udbredt, men i det følgende vil disse betegnelser så vidt muligt blive undgået for at begrænse antallet af sprogfremmede udtryk på området.

Anvendelsen af video som betegnelse for et selvstændigt medium på linie med andre medier, f.eks. film og tv, giver også afgrænsningsproblemer, bl.a. affødt af den manglende sproglige klarhed.

Kommissionen vil derfor i de følgende afsnit søge at præcisere terminologien og foretage en begrebsmæssig afklaring med hensyn til video som medium.

2.1 Videoteknikken

Videoteknikken består i princippet af 3 hovedelementer:

- elektronisk optagelse af lyd og billeder,
- lagring af lyd og billeder samt
- elektronisk gengivelse af lyd og billeder.

Optagelse, lagring og gengivelse af billeder og lyd karakteriserer også filmteknikken. Det, som i teknisk henseende adskiller video fra film, er den elektroniske optagelse og gengivelse, samt at lagringsmediet er et andet: video-båndet eller -pladen i modsætning til filmens 'celluloidstrimmer.

Videoteknikken anvendes som nævnt i forbindelse med tv, men begrebet video adskiller sig alligevel fra fjernsyn, da det normalt ikke bruges om rundspredt tv. Man kan derimod sige, at videoteknikken er *en forudsætning* for * anvendelsen af visse andre medier. Dette gælder tv, men tillige en række andre nuværende eller fremtidige anvendelser, f.eks. billedtelefon, konference-tv og intern tv-overvågning.

Hvad er så karakteristisk for videoteknikken?

Ved optagelsen omdannes billedet til impulser eller signaler, som lagres på videogrammet. Gennem afspilning af videogrammet (bånd eller plade) opfanges disse impulser og omdannes igen til et billede på en tv-skærm.

For alle 3 hovedelementer i videoteknikken gælder, at de er under fortsat teknologisk udvikling.

F.eks. kan informationerne lagres på andet end bånd eller plade, og gengivelse kan ske på anden måde end på den traditionelle tv-skærm, i form af højopløseligt tv eller billedskærme

med flydende krystaller. Den nuværende video-teknik, betegnes derfor af mange som en overgangsløsning i forhold **til,** hvad fremtiden vil kunne bringe på området.

Kommissionen vil i det følgende anvende betegnelsen *'videogram'* for både programindhold og programbærer (plade eller bånd), svarende til brugen af betegnelsen 'software'. Betegnelsen *'video'* vil blive anvendt mere generelt som betegnelse for video som medium. Sidstnævnte anvendelse kræver imidlertid nærmere præcisering.

2.2 Video som medium

Man skelner normalt mellem massekommunikation (én afsender, mange modtagere) og punkt-til-punkt kommunikation (én afsender én modtager). Som eksempler på massekommunikation kan nævnes radio, tv, film og aviser. Tilsvarende er breve og telefoni eksempler på punkt-til-punkt kommunikation. De forskellige medier kan normalt anbringes på en skala, hvis yderpunkter er 'ren' massekommunikation og 'ren' punkt-til-punkt kommunikation.

Betragter man mediemønsteret, vil man finde adskillige mellemformer, og det karakteristiske for video er, at video som medium kan antage mange af disse forskellige former.

Et masseproduceret videobånd, som sælges eller udlejes, er et eksempel på video som massemedium, medens en privat video-optagelse af en familiebegivenhed, som sendes med post til en fjern slægtning, er et eksempel på video som punkt-til-punkt medium. En video-optagelse, som udsendes over et lokalt kabelnet, er en mellemform.

Man kan diskutere, om video først og fremmest bør karakteriseres som en ny distributionsteknik, der supplerer den eksisterende medieteknik, eller om video også bør karakteriseres som et selvstændigt medium. Video som kopimaskine til reproduktion af spillefilm og normale tv-programmer understreger det synspunkt, at der kun er tale om en ny teknik.

Men man bør ikke overse, at video i højere grad, end det er tilfældet med andre kendte medier, kan bruges til at målrette lyd- og billedprogrammer til bestemt afgrænsede grupper, lokalt, interessemæssigt osv. Denne egenskab ved video gør det rimeligt også at pege på særtræk ved dette medium og tage disse særtræk med ind i en vurdering af mediets muligheder.

På grund af de relativt lave produktionsomkostninger muliggør video en meget differentieret produktion, som i kraft af de billige og enkle kopierings- og fremvisningsmuligheder tillige kan distribueres til små og spredte målgrupper. Den aktuelle anvendelse af video, der slægter spillefilm og almindeligt tv på, og som derfor kan influere på disse mediers udviklingsmuligheder, vil efter al sandsynlighed i fremtiden suppleres af en selvstændig og målrettet videoproduktion, der i højere grad er beslægtet med bogmediet. Den igangværende udvikling, hvorefter trykt information og kultur i større og større omfang afløses af billedkulturelle former, kan med videomediets mangesidede anvendelsesmuligheder blive yderligere accelereret.

Kommissionen har fundet det hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i et *anvendelsessynspunkt,* altså at skelne mellem forskellige former for *brugen af* videoudstyret. Dette betyder imidlertid, at man i visse tilfælde må gå på tværs af en ren medieinddeling. F.eks. forekommer det ulogisk ikke at beskæftige sig med den brug af udstyret, der finder sted ved, at private tapper tv-programmer med henblik på senere brug, tidsforskudt tv-kigning, selv om man kan hævde, at der rent mediemæssigt er tale om et tv-forbrug.

Denne indfaldsvinkel betyder, at man med fordel kan tage udgangspunkt i videogrammet og dets anvendelse. Dog skal ikke alle anvendelser hermed medregnes.

Den anvendelse af videoteknikken, som ligger til grund for produktionen af tv og udsendelsen af tv-programmer, der ikke transmitteres direkte, falder uden for betænkningens rammer, selv om der i begge tilfælde er tale om, at tv-producenten foretager optagelser på videogrammer. Det samme gælder behandlingen af andre medier, som har videoteknologien som forudsætning, f.eks. kabel-tv, billedtelefon m.v.

I brugsmæssig henseende har kommissionen valgt at sondre mellem individuel privat brug og andre anvendelsesformer, d.v.s. anvendelse i eller uden for hjemmet.

Individuel privat brug - eller hjemme-video - finder sted i de tilfælde, hvor afspilningen

foretages i private hjem under private former. De video-grammer, der afspilles, kan være færdige programprodukter, som er købt eller lejet, programmer tappet fra æter- eller kabelbåret tv eller egne videooptagelser.

De andre anvendelser kan antage forskellige former. Systematisk kan der opstilles følgende varianter:

1) Ikke-individuel brug med bestemt deltagerkreds uden direkte betaling, (f.eks. undervisningsformål, video organiseret for specielle befolkningsgrupper).
2) Ikke-individuel brug med bestemt deltagerkreds mod direkte betaling (forskellige former for betalings-tv-systemer og videoteker m.v.)
3) Ikke-privat brug med ubestemt deltagerkreds mod betaling (offentlige videoforevisninger).
4) Ikke-privat brug med ubestemt deltagerkreds uden betaling (video opstillet på offentlige steder, forretninger, butikstorve m.v.)

For områderne 1) og 2) gælder, at afspilningen i visse tilfælde kan ske i hjemmene. Det, der adskiller disse anvendelser fra hjemmevideo er, at der vil være tale om en kollektiv distributionsform, enten gennem en fysisk distribution af kassetter til specielle grupper (tilfælde 1) eller kabeloverføring (tilfælde 2). For område 2) gælder yderligere, at det kan diskuteres, om der rent mediemæssigt er tale om video. Individuel kabeloverføring til forbrugeren fra et videotek er en mellemform mellem video og mere traditionelle kabel-tv-former. Især områderne 1) og 4) vil blive behandlet nærmere i de følgende afsnit.

Sammenfattende kan man sige, at kommissionen vil behandle en række forskellige anvendelsesformer af videoudstyret. Under behandlingen vil forholdet mellem den pågældende videoanvendelse og andre relevante medier blive søgt inddraget. F.eks. må det antages, at udbudet af tv- programmer har væsentlig betydning både for salget af videoudstyr og for omsætningen af videogrammer til hjemmebrug. En påvirkning, som kan gå begge veje. Få tv- programmer kan fremme afsætningen af videogrammer, medens et righoldigt tv- udbud kan fremme afsætningen af videoudstyr med henblik på forskudt tv-kigning , hvor man selv optager programmer til senere afspilning.

Overvejelserne over videoanvendelsen kan derfor ikke foretages isoleret, men må ses i forhold til udviklingen og brugen af andre medieformer. Samtidig vil videoudviklingen påvirke andre mediers udviklingsmuligheder, først og fremmest film og tv. Specielt er der grund til at fremhæve, at de relativt lave fremstillingsomkostninger muliggør en produktion af videobånd til små og spredte målgrupper. Det åbner samtidig mulighed for, at den igangværende udvikling, hvorefter trykt information og kultur i større og større omfang afløses af billedkulturelle former, forstærkes yderligere.

Kapitel 3: Videoteknologiens udvikling

Indledning

Den første egentlige videobåndmaskine (Ampex) markedsfortes i slutningen af 1950erne. Dels på grund af prisen, dels fordi disse maskiner er mekanisk komplicerede og meget store, var brugerkredsen begrænset til de såkaldte professionelle brugere, dvs. hovedsageligt tv-selskaberne.

Siden da har en lang række videosystemer set dagens lys. Udviklingen er gået i retning af smallere båndbredde og lavere båndhastighed. Udviklingen har betydet en væsentlig billiggørelse af såvel udstyr som brugen af udstyret, og video er nu på vej til at vinde indpas i hjemmene som forbrugsartikel. Sideløbende med udviklingen på båndområdet har den optiske plade som alternativ til båndet været under udvikling. Der markedsføres således både bånd- og pladesystemer, og på begge områder er der konkurrerende systemer. Videopladesystemer markedsføres dog endnu ikke i Danmark.

De forskellige systemer kan som hovedregel ikke kombineres. Systemerne er det, man kalder inkompatible. Bånd eller plader indspillet på et format kan ikke afspilles på andre. Dette medfører en række praktiske vanskeligheder og betyder samtidig, at standardiseringsproblemet trænger sig i forgrunden.

Videoteknologiens udvikling på bånd- og pladeområdet vil i de følgende afsnit blive beskrevet. Dernæst vil der blive redegjort for det danske marked for videoudstyr, og endelig vil standardiseringsproblematikken blive diskuteret. Fremstillingen vil i så stor udstrækning som muligt blive holdt på et ikke-teknisk plan, men til illustration af udviklingen anses en principiel gennemgang af videoteknikken for hensigtsmæssig.

3.1 Udviklingen på båndområdet

Ved afspilningen af videobåndet vises indholdet (billede og lyd) på tv-apparatet. Dette kan lade sig gøre, fordi informationen (tv-signalet) er lagt ind på båndet efter en særlig kode. Under afspilningen aflæses (eller aftastes) denne information og gendannes til et tv-signal. Teknologisk er dette en kompliceret proces, fordi antallet af informationer er meget stort. Dette hænger sammen med, at der vises levende billeder, hvilket kræver 50 billeder pr. sekund, og med, at tv-billedet er opbygget af linier.

Uden at gå nærmere i detaljer kan det blot konstateres, at en lagring af informationer svarende til dem, der skal til for at generere et tv-signal, er pladskrævende. Lagringen på videobåndet finder sted gennem magnetisering af båndets overflade i et særligt mønster. Hvis båndets hastighed er konstant, skal mønsteret gøres finere, jo højere frekvens man har. Ved højere båndhastighed kan mønsteret gøres grovere.

Imidlertid er tv-signalets frekvenser så høje, at man, hvis man som ved lydbåndsteknikken ville lægge informationerne på langs af båndet, kommer op i helt urealistiske båndhastigheder (og dermed båndforbrug). Dette problem er løst på 2 måder. Dels har man lagt informationerne på tværs af båndet, dels roterer videohovederne, som aftaster eller præger båndet. Hermed opnås en tilstrækkelig høj relativ hastighed mellem bånd og videohoved.

Det her beskrevne tekniske princip med den såkaldte tværskandering og roterende videohoveder gælder for samtlige videobåndmaskiner, som er på markedet i dag.

Systemer med åbne spoler

Ampex og tilsvarende mærker har en båndbredde på 2" (= 2 tommer eller 50,8 mm). Quad, som systemet kaldes, anvendes som nævnt udelukkende til professionelt brug og er fortsat i drift. Der findes på dette format en

standardisering, idet optagelser optaget på et fabrikat kan gengives på andre.

Til professionelt brug er siden udviklet 1"-systemer med åbne spoler. Der findes på dette område to internationale standarder. Informationerne på disse bånd er lagt på skrå af båndet.

Kassettesystemer

VCR-systemerne

Philips VCR-system (Video Cassette Recorder) blev som det første kassettesystem introduceret i begyndelsen af 1970erne. På grund af, at pakningsteknikken endnu ikke var så udviklet, var spilletiden pr. kassette begrænset til 60 minutter. Systemet, som kun fik en beskeden udbredelse i private hjem, modificeredes siden noget, idet man gennem anvendelsen af tættere informationspakning udviklede VCR-LP-systemet, som på grund af lavere båndhastighed havde op til 3 timers spilletid. Den tyske Grundig-koncern, som samarbejdede med Philips, udviklede varianter af systemet med endnu længere spilletid. VCR-systemerne blev dog i løbet af 1970erne udkonkurreret af de japanske formater Beta-max og VHS.

U-Matic

Næsten samtidig med Philips VCR-system blev U-matic-systemet, udviklet af det japanske firma Sony, introduceret. Spilletiden var 60 minutter pr. kassette og båndbredden 3/4" (= 38,1 mm). På grund af høj teknisk kvalitet og heraf følgende stor anskaffelsespris fik systemet ringe anvendelse i private hjem. I stedet blev institutionsmarkedet, især skolerne, domineret af U-matic, som siden er udviklet yderligere. Indtil 1981, hvor Landscentralen for undervisningsmidler besluttede at anbefale VHS, var U-matic næsten enerådende på det danske institutionsmarked. Dertil kommer, at systemet på grund af sin høje kvalitet også anvendes professionelt i f.eks. reklamebranchen.

Nuværende systemer til hjemmebrug

Fælles for de 3 båndsystemer, der i dag er på markedet (Beta-max, VHS og 2000-Systemet), er båndbredden på ½" (=25,4 mm) og den skråtstillede pakningsteknik, den såkaldte azimuth-pakning af båndet. Herved kan man - uden forstyrrelser - lægge videosporene helt op til hinanden, idet videotromlens 2 hoveder aflæser sporene skiftevis. Videohovederne er tilsvarende skråtstillet.

Betamax

Systemet kom på det japanske og amerikanske marked i 1975 og introduceredes i 1978 i Europa. Betamax-systemet har op til 3 timers spilletid pr. kassette.

VHS

Samtidig med Betamax-systemets introduktion i Europa kom det andet japanske system, VHS (video-home-system) på markedet. Kvalitetsmæssigt svarer systemet til Betamax, men udbredelsen af systemet er i dag væsentligt større, da flertallet af japanske fabrikater anvender VHS. Spilletiden er indtil 4 timer pr. kassette.

System 2000

I 1979 introducerede Philips/Grundig 2000-systemet, som adskiller sig fra de japanske systemer ved, at kassetten er vendbar. Dette giver meget lang spilletid (2 x 4 timer). Billedkvaliteten er fuldt på højde med de japanske systemer. Systemet - som er det eneste ikke japanske - forventes at få en betydelig udbredelse i Europa. Det danske firma B&O har i 1981 sendt en videobåndoptager på markedet i 2000-formatet.

Kommende kassettesystemer

Der findes allerede i dag på det japanske marked minikassetter med l/4"-båndbredde, dvs. kassetter af en størrelse svarende til lydkassettens. Spilletiderne på disse er op til 1 time. Denne miniaturisering hænger bl.a. sammen med udviklingen på videokameraområdet, idet man herigennem kan opnå en kompakt, bærbar optageenhed. F.eks. præsenterede Sony i 1980 en lille, transportabel optager med kamera, som vejede 2 kg, og som pr. kassette kunne optage 20 minutters program. Til sam-

menligning kan nævnes, at et videokamera til et af de 3 båndsystemer i dag vejer ca. 2 kg. Dertil skal lægges en optageenhed, som vejer ca. 7 kg.

Hitachi har udviklet et lignende kamera, det såkaldte Mag Cam., som ifølge oplysninger fra fabrikken skulle give indtil 2 timers spilletid og veje 2,6 kg.

Ingen af de nævnte kamerasystemer er endnu markedsført.

3.2 Udviklingen på pladeområdet

Som det gælder på lydområdet, eksisterer der på videoområdet både bånd og plader. Dog er videoudviklingen forløbet modsat af udviklingen på lydsiden. Videopladen er først i løbet af de seneste år sendt på markedet, efter at bånd-systemerne var udbredt. Der findes fortsat ikke videoplade-systemer på det danske marked.

I anvendelsesmæssig henseende adskiller bånd og plader sig ved, at man ikke selv kan indspille plader. Disse kan kun afspilles. Til gengæld er udstyret billigere, og fremstillingsprisen pr. plade ligger væsentlig under båndets, idet man kan masseproducere pladeindspilningerne, medens man populært sagt er nødt til at indspille et bånd ad gangen med den 'rigtige' båndhastighed. Dertil kommer, at det teknisk er lettere at 'hoppe rundt' på en plade end på et bånd, som skal spoles frem eller tilbage. Det gør pladen velegnet som programbærer for instruktionsfilm, billedarkiv o.lign.

Der findes i dag tre hovedsystemer på pladeområdet, som anvender forskellige tekniske løsninger. Så heller ikke på dette område er der tale om nogen standardisering. De pågældende systemer henvender sig primært til hjemmevideomarkedet. Dertil kommer, at en række andre pladesystemer er under udvikling til industri- og institutionsmarkedet. Specielt på dette område kan standardiseringsproblemet siges at være vendt op og ned, idet mange store firmaer og institutioner vil være interesseret i pladesystemer, som ikke andre kan have adgang til. F.eks. udvikler den amerikanske flykoncern McDonnel Douglas sit eget videopladesystem.

De kendte pladesystemer, beregnet på hjemmevideomarkedet, har følgende karakteristika:

RCA Selecta Vision

Dette system er det 'mest simple', idet informationerne lige som på en grammofonplade aflæses mekanisk. Dette bevirker et vist slid, og pladerne opbevares i og indsættes i pladespilleren i et særligt hylster. Spilletiden er én time pr. side. Systemet markedsførtes i USA i begyndelsen af 1981 med en vis succes.

Philips Laser Vision (VLP)

Dette system, som er udviklet af Philips i samarbejde med det amerikanske MCA, er markedsført i USA fra 1978. Pladen aflæses ved hjælp af en laserstråle, og informationerne er lagret digitalt. Teknikken betyder, at der ikke er noget mekanisk slid af pladen. I den oprindelige version havde systemet 2 x *Vi* times spilletid, men er senere blevet udviklet til 2 x 1 time, hvilket er tilstrækkeligt til at rumme en normal spillefilm. Introduktionen på det europæiske marked er blevet udsat flere gange, formentlig på grund af vanskeligheder med pladeproduktionen. Systemet er introduceret på det engelske marked i foråret 1982.

VHD-systemet

VHD-systemet (Video Home Disc) er udviklet af det japanske firma JVC. Systemet forventes markedsført i 2. halvår af 1982. Aflæsningen er 'næsten' kontaktløs og sker elektronisk. Spilletiden er 2 x 1 time. Kvaliteten svarer til Philips Laser Vision, men pladerne er meget sårbare for støv og smuds, hvorfor også de lægges i maskinen i et særligt hylster.

3.3 Sammenligning af systemerne

Videomarkedet er under hurtig udvikling. Mange formater markedsføres, der sælges og udlejes udstyr i forskellig kvalitet, og for mange er det vel en overvejelse, om man vil anskaffe en båndoptager, hvis det viser sig, at videopladen kommer på markedet inden længe. I takt med denne udvikling er video blevet pressestof. Videotidsskrifter dukker op, og i dagspressen har man i de seneste måneder begyndt at behandle video-området særskilt gennem videotillæg m.v. Selv om der således i andre sammenhænge er givet en række tekniske og forbrugermæssige oplysninger, gengives der i det følgende en oversigt over de ovenfor

Format	Forventet markedsrings-tidspunkt	Ca. pris	Fordele	Ulemper	Bemærkninger iøvrigt
VHS	er i handlen	£ 480– £ 650–	største markedsandel	maskiner med "finesser" væsentlig dyrere kan både købes og lejes større udbud af forud indspillede bånd.	VHS har en markedsandel på ca. 75% - især p.g.a. dominans på udlejningsområdet.
BETAMAX	er i handelen	£ 400– £ 630–	den billigste videomaskine er på dette format kassetter og rnaskiner er billiger end andre formater maskiner med »finesser« er billigere næsten samme udbud af forud indspillede bånd som VHS.	mindre maskinudbud	systemet har mange ligheder med VHS og hævdes at være i fremgang. Vil fortsat være et vigtigt system,
Video 2000	er i handelen	£ 550– £ 650–	vendbare kassetter lang spilletid båndøkonomisk teknisk meget avanceret	forholdsvis dyrere system nyt system med begyndervanskeligheder mangel på forud indspillet materiale.	systemet kun introduceret af Philips og Grundig, er meget elegant, men endnu ikke etableret forud indspillede bånd forventes at komme inden længe-
Mikro-sy-systemer.	formentlig i løbet af 1982	vides ikke	små transportable formentlig billige bånd	kendes ikke	baseret på ny teknologi, hvis betydning endnu ikke kan overskues.
Video-pladespillere.					
Philips Laser Vision	sommer 1981	£ 500–	holdbare plader mange plader kan masseproduceres fin teknisk kvalitet (billed og lyd).	kan ikke optage finesser	giver video grammofonpladens fleksibilitet betydningen af systemet kan dog endnu ikke fastslås
JVS VHD	1982	billigere end PLV	plasticplader samme maskine kan anvendes til lyd-plader fine tekniske specifikationer.	pladerne ikke holdbare kan ikke optage	måske knap så teknisk avanceret som Philips Laser Vision, men maskine og plader er billigere knap så mange finesser.
RCA's CED-system	markedsføres næppe i England	-	meget billig	teknisk ikke særligt fremragende	bliver næppe markedsført i England.

nævnte systemer. Listen er taget fra det engelske magasin 'Video Today, April 1981', og kommentarer og prismæssige oplysninger refererer til det engelske marked.

3.4 Markedsudviklingen og fordelingen på formater

Bestanden af videobåndoptagere på verdensbasis ved udgangen af 1981 anslås til ca. 12 mio. stk.[1] Fordelingen på de største markedsgrupper fremgår af tabel 1:

Tabel 1. Anslået bestand af videobåndoptagere, ultimo 1981

	- mio.stk.-	
USA	3,3	
Japan	3,1	
Vesteuropa	3,9	(udvalgte lande)
Resten af verden	1,7	
lait	12,1	

Af tabellen fremgår, at det vesteuropæiske område markedsmæssigt er det største.

For Vesteuropas vedkommende er oplyst følgende fordeling:

Tabel 2. Anslået bestand af videobåndoptagere, Vesteuropa, ultimo 1981

	-Antal stk.-
Østrig	30.000
Danmark	75.000
Finland	15.000
Frankrig	350.000
Vesttyskland	1.400.000
Holland	280.000
Norge	40.000
Spanien	60.000
Sverige	265.000
Storbritannien	1.350.000
lait	3.865.000

[1] Screen Digest, December 1981

Udviklingen er præget af fortsat vækst, og alle markedsprognoser peger på, at væksten vil fortsætte de nærmeste år.

For Vesteuropas vedkommende er tilvæksten i maskiner anslået til ca. 3 mio. i 1983, hvilket er en 6-dobling i forhold til 1979, hvor bestanden voksede med 0,5 mio.[2]

Udviklingen forventes dog at være forskellig fra land til land. De skandinaviske landes andel af den årlige tilvækst forventes at vokse fra 6% i 1979 til 12% i 1983 eller en tilvækst i 1983 på 360.000 maskiner. Dette tal kan sammenholdes dels med branchens skøn over tilvæksten i Danmark i 1983, som er på 95.000 stk., jfr. nedenfor, dels forskellige svenske prognoser,[3] som opererer med en svensk tilvækst i 1983 på mellem 150.000 og 300.000 maskiner. Dertil skal så yderligere lægges en norsk andel.

Den nævnte engelske prognose[2] behandler desuden udviklingen i fordelingen på båndformater. Ifølge prognosen er billedet følgende for fordelingen af båndoptagere på formater i Vesteuropa, idet værdierne angiver andelen af den årlige tilvækst:

Markedsandele 1980 og 1983

1980		1981	
VHS	65	VHS	62
Betamax	23	Betamax	18
Andre	12	V2000	20
		Andre	

Prognosen for 1983 forudsætter med andre ord, at 2000-systemet får et vist fodfæste, men på ingen måde vil kunne true de japanske systemer, hvis markedsposition forventes at være stort set usvækket.

Hvorledes har det *danske videomarked* udviklet sig?

Salgstallene for perioden 1975 -1981 fremgår

[2] Videogram. April/Maj 1981 p. 17

[3] Videogramutredningens slutbetänkande, SOU 1981:55, p. 64-65

Fig. 1. Antal båndoptagere udleveret til forbrugere i Danmark 1975-1981

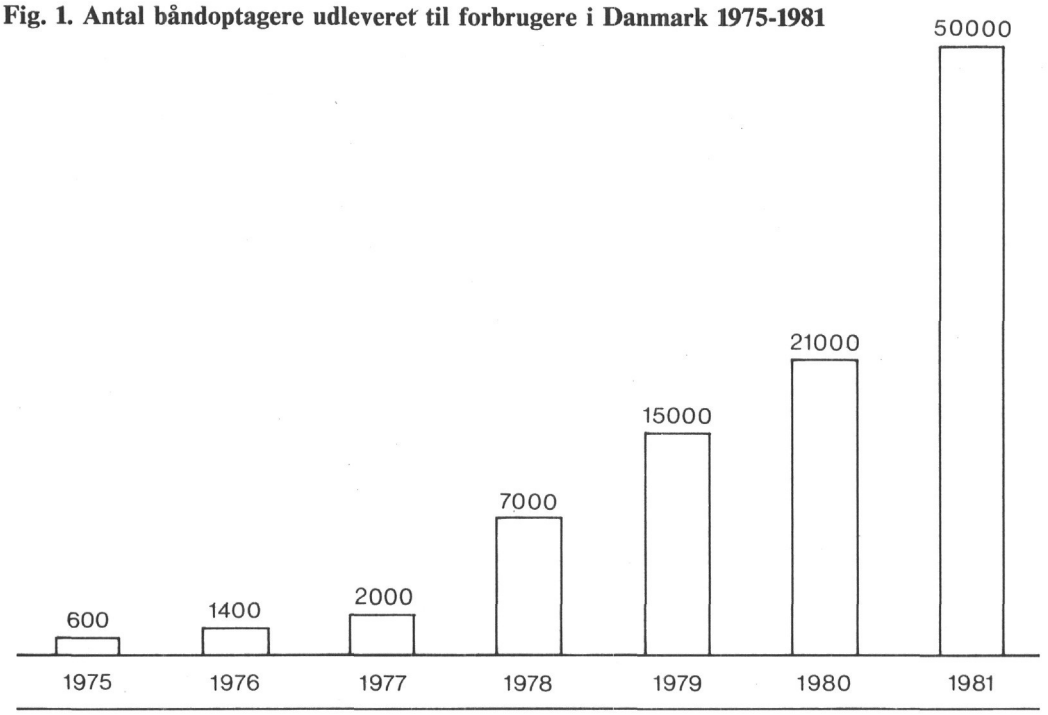

af figur 1, som er baseret på radiobranchens salgsstatistikker[1].

lait er der i perioden 1975-81 udleveret 97.000 båndoptagere til forbrugerne. Dette tal korresponderer med skønnet på 75.000 apparater hos forbrugerne refereret ovenfor, idet en del af de tidligere udleverede apparater må antages at være udslidte eller udskiftede. Af det samlede antal udleverede apparater på 50.000 i 1981 skønnes halvdelen solgt og halvdelen udlejet. Det samme gør sig gældende for 1980-tallets vedkommende.

Branchens egen vurdering af udviklingen de næste 3 år giver følgende tal for tilvæksten i apparater:

1982:	70.000 stk.
1983:	95.000 stk.
1984:	120.000 stk.

Der findes ikke offentliggjorte tal for markedsandelene, men det må antages, at 2000-systemets andel ikke er lavere i Danmark end gennemsnittet for Vesteuropa som helhed. Dertil kommer, at ud fra en generel vurdering af udbudet af videogrammer må det antages, at forholdet mellem VHS og Betamax er mere jævnt i Danmark end i Europa som helhed.

Prisniveauet i detailhandelen ligger i dag mellem 9.000 kr. og 15.000 kr., afhængig af mærke og udstyr (finesser).

Antallet af solgte videokameraer er fortsat meget beskedent. De figurerer således endnu ikke i branchestatistikken.

Udbredelsen af videoudstyret kan sættes i forhold til antallet af tv-husstande. For Danmarks vedkommende havde ca. 4% af tv-husstandene ved årsskiftet 1981-82 også video. Hvis branchens eget skøn over udviklingen holder stik, vil dækningen i løbet af 1984 vokse til ca. 17%.

På baggrund af 1981-oplysningerne [2] er det værd at bemærke, at Sverige ved udgangen af 1981 havde en videodækning på 8,5% af tv-husstandene, kun overgået af Japan og Taiwan

[1] Radiobranchen 4/1982

[2] Screen Digest, Dec. 1981

med hver 10,6%. England havde 7,3%-dækning, Vesttyskland 6,7%. I USA, som absolut set er et stort marked, var dækningen 'kun' 4,1%.

3.5 TV-systemer og standardisering af video

Som tidligere nævnt er udviklingen i retning af mindre båndbredde endnu ikke stoppet. Dette sammenholdt med det store antal forskellige formater på båndområdet og med de forskellige pladesystemer gør, at standardiseringskravet rejses fra mange sider.

Helt bortset fra eksistensen af de forskellige bånd- og pladeformater hænger muligheden for indførelsen af en verdensstandard sammen med det forhold, at der globalt eksisterer tre forskellige tv-systemer. I Danmark og resten af Vesteuropa, (bortset fra Frankrig), anvendes PAL-systemet (625 linier), medens USA og Japan anvender NTSC-systemet (525 linier). Frankrig og USSR er fælles om det tredie system, SECAM (625 linier). Disse tre hovedsystemer afspejler ligeledes den teknologiske udvikling med NTSC som det ældste og 'simpleste', medens PAL og SECAM først indførtes på det tidspunkt, hvor farve-tv slog an i Europa. Selv om der således er tale om forskellige tv-systemer, kan man imidlertid hævde, at inden for et givet markedsområde (f.eks. Vesteuropa med undtagelse af Frankrig) *er* tv-signalerne standardiserede, dvs. at samtlige videomaskiner på det givne marked, uanset båndformat, udsender de samme videosignaler.

På den anden side stiller det videoindustrien over for det problem, om man kun vil levere til et enkelt af delområderne eller til hele verdensmarkedet, idet man hermed skal levere maskiner i tre forskellige standarder, svarende til tv-systemerne. Et andet tilsvarende problem er knyttet til forskellen i el-standard. I visse lande anvender man 110/120 volt, 60 Hertz, i andre (som i Danmark) 210/220 volt, 50 Hertz.

I afsnit 7.2. diskuteres i øvrigt ønskeligheden af en standardisering på videoområdet ud fra en forbrugermæssig synsvinkel.

Kapitel 4: Status over den danske videoudvikling

Indledning

Videoudstyrets stigende udbredelse i Danmark vil bl. a. give anledning til en voksende efterspørgsel efter såvel uindspillede som indspillede videobånd.

Det herved opståede videogrammarked kan inddeles i en række delområder svarende til den sondring, som ud fra en anvendelsesmæssig synsvinkel er foretaget i kapitel 2. Hovedsondringen er mellem den private og den ikke-private anvendelse, d.v.s. anvendelse i eller uden for hjemmet. Sidstnævnte anvendelse kan antage en række forskellige former med dertil hørende produktions- og distributionsmønster.

De enkelte delområder vil i dette kapitel blive beskrevet forholdsvis kortfattet. For" hjemmevideos vedkommende vil der blive redegjort for det kommercielle videomarked og for anvendelsen af videoudstyret til forskudt tv-kigning. Ordet kommerciel bruges i det følgende til at karakterisere de områder for produktion og distribution af videogrammer, der er karakteriseret af overvejende forretningsmæssige hensyn. I modsætning hertil står distribution og produktion, der enten er offentligt støttet eller fremstillet som non-profit-produktioner. Denne sondring udelukker ikke, at der også på det ikke-kommercielle marked kan tages forretningsmæssige hensyn.

Under kommissionens drøftelser har det standpunkt været hævdet, at det ikke er et offentligt anliggende at gribe regulerende ind på det kommercielle område. Andre har peget på, at videos mediepolitiske betydning og omfanget af de investeringer, der kan ventes foretaget på feltet, gør det både rimeligt og nødvendigt at regulere også på det kommercielle marked.

For den ikke-private anvendelses vedkommende redegøres for offentlig videoforevisning, video i undervisningen, video som informationsmedium, videodistribution af tv til danske søfarende, video som medium for specielle samfundsgrupper, erhvervslivets anvendelse af video samt videos anvendelse til informationsformidling. Desuden vil bibliotekernes hidtidige rolle i videodistributionen samt de hidtidige erfaringer ved etableringen af videoværksteder blive omtalt. Endelig vil videos muligheder som reklamemedium blive behandlet. Redegørelsen er beskrivende. Kommissionens vurderinger og overvejelser er samlet i kapitel 7

4.1 Hjemmevideo

Den private anvendelse af videoudstyret er knyttet til brugen af forudindspillede kassetter (hovedsageligt lejede videofilm) og til anvendelsen af apparaturet til tidsforskudt tv-kigning . Der findes kun begrænset viden om den faktiske anvendelse af videoudstyret. En redegørelse herfor er indeholdt i kapitel 6.

4.1.1 Det kommercielle hjemmevideomarked

Ved udgangen af 1981 skønnes antallet af video-båndoptagere i Danmark i private hjem til ca. 75.000, et antal, der som anført i kapitel 3 er stærkt stigende. Dette forhold afspejler en stigende interesse og efterspørgsel efter forudindspillet materiale, først og fremmest af underholdende karakter. Markedet domineres af egentlige spillefilm, hvoraf hovedparten er udenlandsk produceret. Ved siden af det fuldt legale marked findes et mere eller mindre gråt marked.

På det legale marked, som i Danmark er ved at blive organiseret gennem en aktiv indsats af Foreningen af danske videogramdistributører, finder en fuldt lovlig handel sted, idet udlejer/sælger har erhvervet sig rettighederne til de pågældende produkter. Det grå eller sorte vi-

deogrammarked kan enten være kendetegnet ved, at de udlejede eller solgte videogrammer er såkaldte piratkopier, eller ved, at de pågældende videogrammers indhold er af en sådan kvalitet, at en omsætning på det legale marked er udelukket (specielt grove volds- og pornografiprodukter). På det legale marked domineres udlejningen af amerikanske spændingsfilm og ældre danske spillefilm. Antallet af titler var ved udgangen af 1981 ca. 1500, et antal som fortsat vokser.

Distributørforeningen er i færd med at udarbejde en fuldstændig opgørelse over de videogrammer, foreningens medlemmer markedsfører i Danmark. Registreringen foretages med henblik på udgivelsen af et videokatalog, herunder at få opgjort, hvilke videogrammer der står til rådighed for anden end privat brug. Der findes endnu ikke offentliggjorte oplysninger om repertoirets fordeling på genrer, men det er branchens almindelige vurdering, at børne- og familiefilmenes andel er kraftigt voksende. Stikprøveundersøgelser blandt detailhandlerne viser, at de mest populære film er amerikanske spændingsfilm og danske underholdningsfilm.

Markedet domineres af udlejning. Således anslås salget af kassetter i 1981 kun til ca. 20% af den samlede omsætning i grossistledet. I detailledet er så godt som hele omsætningen baseret på udlejning.

Produktionsledet

Hovedparten af videogrammerne på det danske marked er som nævnt udenlandske spillefilm, og produktionen heraf er som oftest led i filmselskabernes almindelige aktiviteter. Indtil for nylig kom en spillefilm først på videokassette, når den var udspillet i biografen, d.v.s. ½ til 1 år efter premieretidspunktet. Udviklingen gennem de seneste år har været, at lanceringen på videogrammarkedet sker stadigt tidligere, og stadig flere amerikanske programmer produceres nu udelukkende for kabel-tv og video.

I USA, hvor kabel-tv i form af det såkaldte betalings-tv (pay-tv) vinder mere og mere frem, er der således 3 eller 4 distributionsmåder: Biografdistribution, distribution på kabeltv, distribution på kommercielle tv-kanaler (reklame-tv) samt videogramdistribution, og filmene lanceres normalt i den nævnte rækkefølge. Udviklingen afspejles bl.a. i filmselskabernes stadigt voksende indtægter fra kabel- og anden videodistribution. Af de amerikanske filmselskabers samlede indtægter i 1981 på ialt 1,2 mia $ stammer ca. 500 mio. $ fra denne distributionsform[1].

Med hensyn til videogramproduktionen har filmselskaberne valgt forskellige juridiske og organisatoriske løsninger. Visse selskaber står selv for denne produktion. Andre har overladt produktionen til datterselskaber, oftest oprindeligt etableret med andet formål. Med hensyn til dansk film kan en tilsvarende udvikling iagttages. Et voksende videogrammarked må betragtes som en alternativ indtægtskilde til det stagnerende biografmarked, og stadigt nyere danske film udsendes da også på videogrammarkedet. DR har hidtil ikke udsendt produktioner på hjemme-videomarkedet.

Distributionsledet

Dette led i omsætningen består af et grossistled (distributørerne) og et detailled (forhandlerne).

Grossistledet

Den enkelte distributør erhverver sig spredningsretten og evt. også kopieringsretten til de markedsførte produkter. Ofte vil disse rettigheder gælde for samtlige nordiske lande. Aftalen mellem distributør og producent kan indeholde forskellige afregningsformer. Der kan være tale om et fast beløb ('lump-sum') for en bestemt periode. En anden måde er at kombinere et garanti- eller minimumsbeløb med en royalty-ordning, sådan at 20-25% af distributørens indtægt ved udlejning tilfalder producenten. Endelig kan der erlægges et beløb en gang for alle, d.v.s. at distributørens rettigheder er evigtvarende. Sidstnævnte model anvendes især ved 'mindre lødige' produkter (de såkaldte B og C film). Det danske marked domineres i grossistledet af 4 selskaber:

Metronome Video Aps,
Esselte Video A/S,
AB Collection Aps og
Irish lydbånd A/S.

Disse er alle medlemmer af Foreningen af danske videogramdistributører, som består af ialt 16 medlemsvirksomheder. Foreningen, som etableredes i april 1981, har til hovedformål at hjælpe og beskytte de virksomheder og forretninger, som driver lovlig handel med videokassetter. Man har søgt at sanere markedet, dels gennem vedtagelsen af et sæt etiske regler, d.v.s. en gensidig aftale om markedsføringen på området og om anmeldelsespligt til foreningen ved konstatering af ulovligheder, dels gennem indgåelse af aftaler mellem foreningen og forhandlerne. Foreningens etiske regler er optaget som bilag 2 til betænkningen. § 2 i de etiske regler har følgende ordlyd:

> 'Medlemmerne må ikke markedsføre videogrammer af et sådant indhold, som kan skade videogramdistributørens almindelige omdømme i samfundet'.

Dette er den centrale, indholdsregulerende paragraf. I par. 5 forpligter medlemmerne sig til udelukkende at handle med grossister og detailforretninger, hvis indehaver underskriver en erklæring med et tilsvarende indhold, og i par. 6 bestemmes det, at hvis en grossist eller en detailforretning misligholder denne bestemmelse, kan foreningens bestyrelse give medlemmerne pålæg om ikke at handle med den pågældende.

Detailledet

Foreningen af danske videogramdistributører udsendte i efteråret 1981 et udkast til en standardkontrakt til de ca. 900 forhandlere, man havde kendskab til. Disse kan inddeles i 3 hovedgrupper:

- Egentlige videogramforhandlere.
- Radioforhandlere.
- Fotohandlere.

Mere end 90% af forhandlerne har ifølge oplysninger fra foreningen tilsluttet sig aftalen, herunder samtlige større radiokæder. Ifølge kontrakten forpligter forhandlerne sig til at efterleve en række formelle og praktiske regler i forbindelse med deres virksomhed, svarende til de ovenfor nævnte etiske regler. Desuden stilles en række minimumsbetingelser til udlejningskontrakterne. Standardkontrakten er optaget i betænkningen som bilag 3. Som hovedregel indgås der ikke eksklusivaftaler mellem distributør og forhandler. Den enkelte forhandler udlejer derfor normalt kassetter for flere distributører.

I visse tilfælde, hvor forhandleren gør sig skyldig i fortsætlig piratvirksomhed, kan foreningen pålægge sine medlemmer at indstille leverancerne til forhandleren, jfr. aftalens § 11. Ligeledes kan leveringsnægtelse komme på tale, hvis forhandleren overtræder de etiske reglers bestemmelse om, at videogrammernes indhold ikke må kunne skade videogramdistributørens og -forhandlerens almindelige omdømme i samfundet, jfr. de etiske reglers §§ 2, 5 og 6.

De sædvanlige lejevilkår mellem distributør og forhandler er et fast beløb pr. periode pr. kassette. Perioden kan være fra 1 måned til 2 år, og den typiske lejeperiode er 6 måneder. Den gennemsnitlige udlejningspris er ca. 1.000 kr./år/kassette, dog forholdsmæssigt noget højere for kortere perioder. Udlejningsprisen for forbrugeren ligger mellem 30 og 45 kr. pr. døgn, dog således at der for udlejning i weekends gives rabat svarende til en pris for leje i en week-end mellem 50 og 80 kr. Visse forhandlere har etableret såkaldte videoklubber, hvor forbrugeren mod at indbetale et medlemskontingent på mellem 100 og 300 kr. kan leje til stærkt reducerede priser, f.eks. 10 kr. pr. videogram pr. døgn.

Der findes ikke offentliggjorte tal for omsætningen i detailledet. Omsætningen i engrosledet opgives i 1981 til ca. 50 mio. kr. Skønnet for 1982 er på 100–120 mio.kr.

Kornmissionen har modtaget en henvendelse fra Den danske Boghandlerforening, hvoraf bl.a. fremgår, at man i takt med, at den mere seriøse og kvalitetsbetonede video nu er på vej, må anse boghandelen som en oplagt og relevant distributionskanal i detailledet.

4.1.2 Problemer knyttet til det kommercielle hjemmevideomarked

Udlejning til børn og unge

De videogrammer, som ikke har været vist som spillefilm i biografen, er som nævnt i kapitel 5 ikke underkastet censur. Man er fra distributørside interesseret i at anvende samme kriterier som ved biograffilm og har haft kontakt til Statens filmcensur med henblik på

censurering af de pågældende videogrammer. Samtidig vil man gennem en ensartet og tydelig mærkning af kassetterne søge at give forbrugerne den bedst mulige vejledning. I øvrigt er det hovedreglen, at udlejning af videogrammer ikke finder sted til personer under 18 år (svarende til myndighedslovgivningens bestemmelser).

Piratvirksomhed

Den ulovlige handel med videogrammer kan antage forskellige former. Det egentlige professionelle pirateri består i en systematisk og ofte meget omfattende kopiering og distribution af videogrammer, som de pågældende ikke har erhvervet sig rettighederne til. Kopieringen sker ved, at man kopierer andre videogrammer, tapper udenlandske tv-programmer (spillefilm vist i udenlandsk tv) eller illegalt indspiller nyere spillefilm på video. En anden og mere vanskeligt kontrollerbar type piratvirksomhjed består af, at visse forhandlere i detailledet selv indspiller fra et båndformat til et andet eller laver ekstra kopier af et i øvrigt lovligt eksemplar.

Endelig kan der i tilknytning til importen af enkelteksemplarer, den såkaldte parallelimport, som i sig selv kan være lovlig, foregå en ulovlig kopiering og spredning i Danmark. Parallelt importerede videogrammer må som hovedregel ikke udlejes i Danmark, hvilket kan omgås ved, at videogrammet sælges og tilbagekøbes dagen efter, således at differencen mellem salgs- og tilbagekøbsprisen i realiteten bliver en lejebetaling. Desuden må disse videogrammer under ingen omstændigheder forsynes med danske undertekster.

Som nævnt i kapitel 5, side 35 er retsforfølgelsen på området forholdsvis besværlig, da der gælder privat påtale. Dette kompliceres yderligere af, at det er den krænkede part, d.v.s. ofte den udenlandske producent, som formelt skal rejse sagen.

Der findes ikke danske opgørelser over omfanget af piratvirksomheden, som må anses at antage et betydeligt omfang. Det kan oplyses, at man i England har beregnet, at omsætningen på det illegale marked svarer til ca. 75% af omsætningen på det legale marked. Distributørforeningens egen vurdering af den danske udvikling er, at piratvirksomheden er aftagende, men stadig udgør mindst 25% af den samlede omsætning.

På længere sigt må det formodes, at også den *ulovlige* private kopiering, f.eks. udveksling af kopier mellem naboer og venner kan antage et sådant omfang, at det vil få betydning for omsætningen.

Vold og porno

Dette problem er set fra distributørforeningens side hovedsageligt et ikke-medlemsproblem, idet kravet om et bredt repertoire og om et repertoire, som ikke skader distributørernes almindelige omdømme i samfundet, udelukker den såkaldte hårde porno og de værste voldsskildringer. Visse distributører er således blevet afvist som medlemmer af foreningen netop på grund af deres repertoire. Som hovedregel er pornoproducenterne ikke de samme som producerer til spillefilmsmarkedet.

Københavns Politi har i begyndelsen af 1982 indsamlet oplysninger om omfanget af videoudlejningen og -salget. Af undersøgelsen fremgår bl.a., at de rene og hårde pornofilms andel af markedet er meget lille. Generelt omsættes disse film næsten udelukkende i de traditionelle pornokiosker og pornoforretninger. Den bløde porno (f.eks. sengekant-filmene og Emmanuelleserien) kan købes/lejes i almindelige videoforretninger, men omsætningsandelen er ifølge undersøgelsen meget begrænset.

Volds/gyserfilmenes andel af markedet er mindre end 20% ifølge undersøgelsen. En stor del af disse film har været vist i biograferne. Mere end 75% af markedet udgøres af underholdnings/ spændingsfilmene. Disse film dækker et bredt spektrum fra familiefilm til krigs- og kriminalfilm.

4.1.3 Private videooptagelser

Ud over at afspille lejede eller lånte videobånd kan videobåndoptageren anvendes til afspilning af egne optagelser. Disse kan enten frembringes ved tapning af tv-udsendelser eller gennem optagelse med videokamera. Sidstnævnte mulighed må i et betydeligt omfang forventes at kunne erstatte den nuværende private smalfilmsaktivitet.

Der foreligger ingen danske undersøgelser af omfanget af den tidsforskudte tv-kigning, men

alene den omstændighed, at der i 1981 ifølge oplysninger fra branchen er solgt ca. 800.000 blanke videokassetter til private brugere, siger noget om omfanget af denne brug af udstyret.

Væksten i antallet af båndmaskiner og det forhold, at næsten alle nye maskiner kan indstilles til automatisk at optage et antal programmer i løbet af 8-16 dage, afhængig af fabrikat og model, antyder, at dette er en væsentlig anvendelsesform. En svensk undersøgelse[1] viser, at i det omfang apparaturet anvendes i hjemmene, er det først og fremmest med henblik på tidsforskudt tv-kigning. Undersøgelsen er nærmere omtalt i kapitel 6, side 41. Der findes ingen tilsvarende danske undersøgelser.

På den baggrund må det antages, at muligheden for tidsforskydning af tv-udsendelserne, herunder at man kan gemme tv-programmer af særlig interesse, er en væsentlig begrundelse også for mange danske husstandes beslutning om anskaffelse. Det samme gælder det forhold, at den enkelte hermed bliver uafhængig af de aktuelle sendetidspunkter. Forholdet mellem tv- udbudet og den tidsforskudte tv-kigning er i øvrigt behandlet nærmere i afsnit 6, side 43.

4.2 Offentlige forevisninger af video

Den ikke-private anvendelse af videoudstyret kan antage en række forskellige former, hvoraf en del vil være omtalt i de følgende afsnit. Dette afsnit vil dels redegøre for den distribution af video, som kan sidestilles med normal biografdrift, dels omtale den såkaldte alternative videoforevisning. Endelig vil de rettighedsmæssige forhold i forbindelse med denne anvendelse blive berørt.

Generelt kræver offentlig videoforevisning polititilladelse, og børnefilmcensurbestemmelserne er gældende. Filmlovudvalget har derudover foreslået, at der gives lovhjemmel til at fratage retten til forevisning af film eller video, såfremt der offentligt forevises film eller video i strid med ophavsretlige bestemmelser, f.eks. ved offentlige forevisninger af videobånd lejet med henblik på afspilning i private hjem.

Der findes ikke danske eksempler på egentlig kommerciel videografdrift, men filmlovudvalget har peget på denne mulighed som en af måderne at kunne videreføre ellers truede landsbybiografer på.

Såkaldte alternative eller ikke-kommercielle videoforevisninger har i et vist omfang fundet sted på biblioteker, i foreninger og klubber. Fra biblioteksside har man peget på det uholdbare i, at de mellem filminstituttet, producentforeningen og udlejerforeningen fastsatte regler for alternative filmforeninger bl.a. indebærer, at der ikke må annonceres over for en ubestemt kreds, ikke må være offentlig adgang, og at forestillingerne ikke må omtales i pressen. Disse regler må antages også at gælde på video-området. Filmlovudvalget har ikke kunnet pege på en generel løsning af dette problem, men anbefalet, at der lokalt etableres forsøg med alternative film- og videoforevisninger.

Med hensyn til videoforevisninger i foreninger m.v. har der som omtalt i medierne fundet forevisning af video sted i bl.a. ungdomsklubber og sportsklubber. Som det fremgår af kapitel 5, side 34, er det uvist, om sådanne forevisninger helt kan sidestilles med offentlig forevisning, men der har utvivlsomt i en række tilfælde været tale om dels overtrædelse af ophavsretlige forhold dels - i de tilfælde forestillingerne kan siges at have været offentlige - overtrædelse af censurreglerne.

Endelig har der været eksempler på videoforevisninger i klubber mod betaling, hvor de ophavsretlige regler helt klart har været overtrådt.

Som hovedregel må de kassetter, som udlejes gennem radioforhandlerne, supermarkederne og videobutikker, kun benyttes til privat brug. Det betyder, at en lærer, institutionsmedarbejder eller -leder ikke har lov til at leje en videokassette fra en detailforretning til forevisning på en skole, fritidsinstitution eller andet sted på institutionsområdet, d.v.s. til ikke-privat anvendelse.

Ifølge oplysninger fra Foreningen af danske videogramdistributører er distributionsnettet til den ikke-private anvendelse ved at blive etableret. Foreningen forhandler bl.a. med Københavns Amt om vilkårene for brug af kassetter til hospitalerne, hvor distributionen af kassetter vil finde sted fra grossistledet. I foreningens regi udfoldes samtidig bestræbelser på en

[1] Olof Hulten og Anne-Margrethe Wachtmeister. Video i Sverige 1981. Afd. f. Publik og Programforskning, PUB. SR.

total rettighedsmæssig registrering, hvor rettighederne vedrørende institutionsbrug, de såkaldte non-theatrical-rettigheder, vil danne grundlag for et særligt katalog over kassetter til offentlig anvendelse.

4.3 Video som undervisningsmiddel

De første eksempler på anvendelse af video som undervisningsmiddel i Danmark stammer fra folkeskolen. Allerede da de første kassettesystemer fremkom i midten af 1970erne, anskaffede mange skoler videoudstyr med henblik på tidsforskydning af DR's skole-tv-udsendelser, således at disse udsendelser passer ind i de enkelte klassers skema. Mere end 85% af samtlige folkeskoler råder i dag over videoudstyr.

Anvendelse af videokassetter i undervisningen betyder bl.a., at læreren får mulighed for at gennemse udsendelsen, inden den vises for eleverne, og at vanskeligt tilgængeligt stof kan gentages. Da antallet af seere i skolerne må antages forsvindende lille på det tidspunkt, hvor DR udsender programmet, kunne skole-tv med større ret kaldes for skolevideo.

Den eksisterende ordning, hvorefter DR's undervisningsprogrammer kun udsendes over æteren, anses af mange i skoleverdenen og i voksenundervisnings-sektoren for urimelig, idet man i stedet ønsker båndkopier udleveret direkte. Det ville sikre en kvalitet, som muliggør viderekopiering i et tilstrækkeligt antal eksemplarer. Yderligere har der været fremsat ønsker om en tilsvarende udnyttelse af DR's øvrige produktioner, da adskillige af disse også har relevans for undervisningen.

Tapningen af skole-tv fra luften og kopiering til kassetter gennemføres først og fremmest på Amtscentralerne for undervisningsmidler. Planer om en central fremstilling af videokopier til skolerne, gennemført af Landscentralen for undervisningsmidler, er endnu ikke blevet ført ud i livet. Disse planer var bl.a. begrundet i et ønske om en teknisk standardisering inden for uddannelsessektoren. Den manglende styring har bevirket, at der findes mindst 5 forskellige båndformater alene i folkeskolerne.

Statens Filmcentral, som distribuerer kortfilm til skoler, foreninger o.lign., har netop indgået en aftale med de nævnte amtscentraler om udstationering af særligt efterspurgte filmtitler på videokassette. Herved kan filmcentralen aflastes, idet man i mange tilfælde ikke råder over et tilstrækkeligt antal filmkopier. Disse videokopier må ikke viderekopieres.

Desuden kan det nævnes, at Erhvervenes Filmcenter, som tilbyder informationsfilm til skoler, foreninger o.lign., kan levere titlerne enten som filmkopi eller på videokassette. Også private producenter distribuerer video til skoler, foreninger m.v. Dette gælder f.eks. Filmcentrum, hvis udbud hovedsageligt er produceret på de eksisterende filmværksteder.

Video anvendes i øvrigt i en række uddannelsesformer/skoler foruden folkeskolen, herunder inden for fritids- og voksenundervisningen. I visse tilfælde bruges video hovedsageligt til forevisning af instruktionsprogrammer, ofte optaget som led i uddannelsen, f.eks. på universiteter og højere læreanstalter. I andre tilfælde anvendes video til såkaldt selvkonfrontation, hvor eleven får lejlighed til at se sig selv i en given situation - ekspedition, instruktion, undervisning etc.

I udlandet er videoteknikken taget i anvendelse i en række andre uddannelsessammenhænge. F.eks. til instruktion og oplæring inden for organisationer og erhvervsvirksomheder. Den amerikanske hær anvender video til instruktionsformål (adskillelse og samling af våben), og Fordkoncernen har udarbejdet dele af sin forhandlerorientering om nye bilmodeller på video. Burger Kings oplæring af nyt personale - også i Danmark - sker ved hjælp af video.

Specielt ved selvstudium kan videoteknikken - først og fremmest videopladen - vise sig velegnet som supplement til edb-programmeret undervisning, såkaldt CAI (computer aided instruction), idet man som led i denne undervisningsform kan inddrage levende billeder og lyd. Der findes i dag sådanne systemer, som anvender videobånd, men anvendelsen af videopladen indebærer væsentlige forbedringer. I Japan eksperimenteres der med, at flere studerende samtidig kan bruge den samme videoplade. Videopladens fordele fremfor båndets er, at man undgår spoletider, idet det er lettere at 'hoppe' rundt på pladen.

4.4 Video som informationsmedium

I den første fase af videoudviklingen har interessen koncentreret sig om video som under-

holdningsmedium. Hidtil er video overvejende set og anvendt som en kopimulighed i forhold til andre mediers indhold, dels æterbårne tv-programmer dels spillefilm, som ellers er blevet distribueret gennem biograferne.

Der er imidlertid næppe tvivl om, at video i stigende grad vil blive anvendt til produktioner, der mere udnytter de informative muligheder, der knytter sig til mediet. Populært udtrykt kan video udvikle sig til en art billedmediernes bog. En sådan seriøs udnyttelse af video som informationsmedium er allerede i gang.

Hertil knytter sig anvendelsen af video i forskningssammenhæng. Videogrammer anvendes som materiale i forskningen, ikke blot ved studier af billedmediernes indhold, men på en række forskningsområder, hvor videoteknikken giver mulighed for at fastholde eller etablere kildemateriale til forskningen. Videogrammer indgår i stedse større udstrækning i dokumentations- og undervisningssystemer og dermed i forskning og undervisning på alle niveauer.

Det stiller allerede nu krav til biblioteksystemet, og disse krav må formodes at vokse. Også arkivvæsenet vil mærke konsekvenserne af denne udvikling. Yderligere må det forudses, at boghandelens interesse i at gå ind på videomarkedet vil vokse i takt med øget brug af video som informationsmedium.

Hertil knytter sig problemet om registrering (jfr. kapitel 7, side 48) og tilgængelighed af videogrammerne. Mens der for de trykte medier findes en ordning med pligtaflevering, så bøger, aviser, magasiner, tidsskrifter osv. opbevares og er til rådighed for dokumentation og forskning, gælder noget tilsvarende ikke for andre medier.

Kommissionen har ikke i denne betænkning fundet det hensigtsmæssigt at følge dette spørgsmål videre op. Man har allerede igangsat en udredning af problemerne omkring opbevaring og brug af Danmarks Radios udsendelser, og man er opmærksom på de vanskelige problemer af økonomisk og ophavsretlig karakter, der er forbundet med disse spørgsmål. Man finder det imidlertid under alle synsvinkler utilfredsstillende, at der hersker så forskellige vilkår på de forskellige medieområder og vil på et senere tidspunkt vende tilbage til hele denne problematik.

4.5 TV til søfarende

Handelsflådens Velfærdsråd har i samarbejde med DR etableret en ordning, hvorefter et 6-timers udvalg fra dansk tv hver 12. dag udsendes til skibene på videokassetter. Ordningen har fungeret siden 1978, og mere end 200 skibe er tilsluttet ordningen. Der synes at være enighed om, at ordningen fungerer tilfredsstillende, og den kritik, der har været fremsat, har hovedsageligt drejet sig om, at programmængden er for lille. Dog har der fra producentside været rejst kritik af kopikvaliteten.

4.6 Video som medium for specielle samfundsgrupper

Kommissionen har gennem en kontakt til De samvirkende invalideorganisationer søgt oplysning om anvendelsen af og behovet for video og har modtaget følgende oplysninger:

Bevægelseshæmmede

Boligudvalget for bevægelseshæmmede har påpeget behovet for en standardisering på videokassetteområdet.

Hørehandicappede

De hørehandicappede er en minoritetsgruppe, som på grund af deres handicap kun har mulighed for at følge tekstede tv-udsendelser. Institutionen Døve Film oprettedes i 1963 af Danske Døves Landsforbund og drives i dag af landsforbundet og socialstyrelsen. Fra 1973 har Døve Film produceret særlige programmer på video.

Videobåndoptagere blev i 1979 godkendt som hjælpemiddel for døve og handicappede, og der er i dag udstationeret ca. 1.000 apparater hos døve over hele landet. Det samlede behov anslås til 1.200, dog 2.000 hvis også børn og unge skal have bevilget en båndoptager. Hver 14. dag udsendes fra Døve Film en videokassette med en samlet spilletid på én time med særligt tilrettelagte programmer, fortrinsvis på tegnsprog, omfattende aktuelle, oplysende og kulturelle emner, samt nyt fra døveområdet. Denne udsendelse er gratis for medlemmerne.

I mindre omfang anvendes video af landsforbundet ved tegnsprogsundervisningen, men Døve Film har ikke ressourcer til egentlig produktion af undervisningsprogrammer. Der er i landsforbundet interesse for at kunne ud-

bygge institutionen til både at producere tegnsprogsundervisningsprogrammer for hørende og andre undervisningsprogrammer for døve.

Talehandicappede
Foreningen for stammere i Danmark har påpeget et behov for godkendelse af video som hjælpemiddel også for deres medlemmer, først og fremmest i form af optagelser af stammerens egen talesituation, d.v.s. et behov for såvel optage- som afspilningsudstyr.

4.7 Video anvendt til informationsformidling

På grund af sin relative prisbillighed samt en række praktiske fordele er video ved at overtage en række af filmmediets funktioner. Dette gælder også på informationsområdet, hvor video i dag anvendes i situationer, hvor filmmediet ville have været velegnet, men ikke er anvendt på grund af for store omkostninger. F.eks. er et antal danske repræsentationer i udlandet udstyret med videoudstyr.

De pågældende repræsentationer er blevet forsynet med U-matic-udstyr, og udenrigsministeriet har indbudt danske erhvervsvirksomheder til at levere programmer på U-matic-kassetter med henblik på forevisning for relevante erhvervskontakter i det pågældende område. Samtidig har man peget på muligheden for anvendelsen af repræsentationers videoudstyr som led i eksportfremstød i de pågældende områder.

Københavns Kommune har gennem nogen tid anvendt video til informationsformidling, bl.a. om sygehusområdet og om støjforureningsproblemer. Endelig kan det nævnes, at kommunerne via Den kommunale Højskole har udsendt videogrammet 'Betjening af borgeren', og der skal henvises til omtalen ovenfor af Erhvervenes Filmcentral og Statens Filmcentrals udbud af informationsfilm (på video) til skoler, foreninger o.lign.

4.8 Bibliotekernes hidtidige rolle på video-området

I biblioteksammenhæng er video et nyt medium, og de praktiske erfaringer hermed er i Danmark yderst begrænsede. Ved en optælling, foretaget i 1977 af Bibliotekstilsynet, opgav 5 folkebiblioteker, at de havde videoafspilningsudstyr, hvoraf 3 tillige havde optageudstyr. Dette udstyr benyttedes af foreninger m.v. til instruktionsprogrammer og lokalhistoriske optagelser. Siden da har kun et begrænset antal biblioteker anskaffet videoudstyr. Et tilsvarende beskedent antal biblioteker opgav, at de havde anskaffet ialt 20 videobånd og 27 kassetter. Den senere tilvækst er også på dette område tilsvarende beskeden.

Årsagerne til, at bibliotekerne fortsat ikke kan siges at være gået ind på videoområdet, er flere: Begrænsede økonomiske ressourcer, et begrænset udbud af kvalitetsprogrammer, herunder en manglende mulighed for udlån af DR's programmer, manglende registrering af eksisterende programmer, manglende standardisering, samt indtil fornylig en ringe udbredelse af video hos private. Dertil kommer en generel usikkerhed over for dette nye medium. Enkelte biblioteker har på forsøgsbasis etableret videoværksteder som led i bibliotekets aktivitet som lokalt, kulturelt centrum.

Generelt har bibliotekernes funktion som videoformidlere endnu ikke været gjort til genstand for en samlet, overordnet drøftelse.

4.9 Videoværksteder

Befolkningens forbrug af massemedier har været stigende såvel betragtet økonomisk som med henblik på den tid, der anvendes til brugen af medierne. Dertil kommer, at den eksisterende mediestruktur, herunder især de traditionelle elektroniske medier (radio og tv), overvejende er baseret på envejskommunikation. Det er i den forbindelse hævdet, at store dele af af befolkningen ikke har haft nævneværdig adgang til at ytre sig i eller ved hjælp af medierne.

Videoteknikken gør det imidlertid muligt, økonomisk såvel som teknisk, for ikke-professionelle at anvende 'fjernsynet' som ytringsredskab, og i en lang række lande har en sådan decentral og af-professionaliseret anvendelse fundet sted, enten gennem forsøg eller i form af mere permanente ordninger. Det gælder f.eks. i Frankrig, men det internationalt mest kendte eksempel er det canadiske filminstituts 'Challenge for Change/Société Nouvelle-projekt', der påbegyndtes i slutningen af 1960erne.

Erfaringerne fra sådanne aktiviteter er ikke entydige, bl.a. på grund af store forskelle i struktur, målsætning, finansiering, varighed m.v. Dertil kommer forskelle mellem landene i det eksisterende mediemønster. Således affødte udviklingen af kabel-tv i USA et krav fra myndighederne om åbne kanaler, såkaldte 'public acces' kanaler, hvorigennem ikke-kommercielt producerende videogrammer kunne udsendes.

I andre lande, hvor man ikke har haft tilsvarende distributionsmuligheder, har aktiviteterne været tilrettelagt på anden måde. En fælles erfaring fra de hidtidige ordninger synes at være, at adgangen til at anvende video ikke i sig selv bevirker en stor produktions- eller forbrugsaktivitet.

Hvis forsøgene har haft til formål at lade såkaldte ressourcesvage grupper komme til orde, har det vist sig, at de må følges op, både med undervisning (i brug af udstyret) og med teknisk og journalistisk assistance under produktionen samt ved opsøgende arbejde (med henblik på at informere om eksistensen af de producerede programmer). De hidtidige danske erfaringer med alternativ videoproduktion skal dels hentes hos selvorganiserede og selvfinansierende grupper, f.eks. videogruppen under Trøjborg Beboerforening i Århus, dels hos Filminstituttet, hvis workshop i Haderslev siden 1977 har rådet over videoudstyr, og hvor workshoppen i København senere er kommet med.

Også et enkelt folkebibliotek (Hvidovre Bibliotek) har etableret et videoværksted på forsøgsbasis. De nævnte produktioner distribueres gennem Filmcentrum, der har oplyst, at man vil tilbyde de ansøgere, som får tilladelse til at sende i forbindelse med de kommende lokal-tv-forsøg, at distribuere lokale programmer af mere almen interesse. Der er næppe tvivl om, at der er et stigende behov i brede kredse for at anvende medierne, heriblandt video, aktivt. Herom vidner bl.a. den store interesse for at gøre brug af workshoppen i Haderslev. Interessen for at deltage i lokal-tv-forsøgene peger i samme retning.

4.10 Video som reklamemedium

Virksomhederne har i de senere år anvendt *video i markedsføringen* i stadig stigende grad. Som eksempler kan nævnes:

a) Brugsen DB udlejer bånd, der kombinerer reportage om en idrætsgren og reklame for Brugsens sportsartikler,

b) i 500 af Brugsens forretninger, i næsten alle stormagasiner og en lang række legetøjsforretninger, tøjforretninger m.m. vises video, der reklamerer for produkter, der sælges i de pågældende forretninger,

c) Selandia-kæden (tv), Stjernebiograferne og Burger King producerer bånd med trailers for biografernes film, reklamer for Selandia og Burger King samt for f.eks. Levis, Toms, Sony, BASF, Seven Up og Thai Air. Båndene vises i biografernes forhaller, tv-forretningernes vinduer og i Burger Kings salgssteder ,

d) Nordisk TV reklame har 1000 skærme opstillet på hoteller, i indkøbscentre og på sportspladser. Der vises 15 minutters programmer med underholdning blandet med reklame,

e) video vinder indpas i den industrielle markedsføring som hjælpemiddel i det personlige salg på messer og udstillinger.

I USA eksperimenteres der med anvendelsen af videopladen til reklameformål. Videopladen kan bruges som et informationssøgesystem. Varehuset Sears and Robuck har forsøgsvis indspillet sit postordrekatalog på videoplade. Resultatet er både meget informativt og meget suggestivt, fordi varebeskrivelser og priser kan suppleres med levende billeder. Produktionsprisen er på nuværende tidspunkt ikke større end for det traditionelle katalog. I løbet af få år forventer også europæiske producenter at kunne levere en indspillet plade til en annoncør til en meget ringe stykpris, der kan komme under tryksagsreklamens omkostninger. Under forudsætning af en betydelig udbredelse af videopladespillere vil man altså kunne operere med husstandsomdelt eller postbesørget elektronisk reklame.

Endnu en variant af virksomhedernes anvendelse af video i markedsføringen er dukket op i USA, hvor de store koncerner i stigende omfang producerer egne indslag om aktuelle emner med større eller mindre relevans for de pågældende virksomheder. Disse bånd tilbydes derefter gratis til det store antal små og

mellemstore tv-stationer. Denne anvendelse af videoteknikken svarer i realiteten til elektroniske pressemeddelelser. Hvorvidt en tilsvarende dansk udvikling vil finde sted afhænger især af, om der etableres kabel-tv, baseret på mange, små og selvstændige stationer.

Hertil er i begyndelsen af 1982 kommet en anvendelse, der formodentlig er den mest centrale for kommissionens overvejelser om videoreklamen, nemlig visning af reklamefilm eller -spots i forbindelse med de bånd, der udlejes på hjemmevideomarkedet. Et enkelt firma - Dansk Reklame TV - tilbyder indlægning af reklamer på fra 5.000 til 15.000 kassetter. Længden pr. reklameindslag er mellem 10 og 60 sekunder. Prisen ligger mellem 32.000 kr. og 50.000 kr. pr. indslag pr.år. Firmaet anfører i sit informationsmateriale, at man har 50.000 kassetter til rådighed, svarende til et samlet publikum på 6,3 mio. på årsbasis.

Reklamerne vises som i biografen før den egentlige film. Det vil naturligvis også være muligt at lade reklamerne afbryde filmene, men det vil formodentlig kræve en afklaring med ophavsretshaverne. Sidstnævnte reklameform findes så vidt vides ikke i Danmark.

Kapitel 5: Video-jura

Indledning

Dette kapitel indeholder en samlet fremstilling af de gældende retsregler på video-området, herunder en redegørelse for eventuelt uregulerede forhold eller i øvrigt mangler i lovgivningen. Der er naturligvis ikke tilsigtet en udtømmende opregning af de retsregler, der i en given situation kan komme til anvendelse på video-området, men om en afgrænsning til regler af særlig betydning for de i denne betænkning behandlede spørgsmål.

De retsregler, der efter denne afgrænsning kommer på tale, kan henføres under følgende rubrikker: 5.1. Den grundlovshjemlede ytringsfrihed, 5.2. Ytringsfrihedens grænser, 5.3. Ansvarets placering og 5.4. Radioloven og video. Under 5.5. redegøres der for de ophavsretlige problemer, under 5.6. for myndighedslovens regler vedrørende umyndiges køb og leje af videogrammer,og endelig peges der under 5.7. på visse uregulerede forhold.

5.1 Video og den grundlovshjemlede ytringsfrihed

Ifølge grundlovens § 77 er enhver berettiget til 'på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene'. Efter den herskende opfattelse i den statsretlige teori hjemler denne bestemmelse alene ytringsfrihed i formel forstand, d.v.s. forbud mod, at lovgivningsmagten indfører censur eller andre forebyggende forholdsregler. Derimod indeholder bestemmelsen ikke nogen garanti for den materielle ytringsfrihed, hvilket betyder, at lovgivningsmagten er kompetent til at fastsætte grænser for ytringsfriheden, når blot ansvaret for overtrædelse heraf - hvad enten der er tale om straf- eller erstatningsansvar - kun kan gøres gældende *for domstolene* og kun som en efterfølgende sanktion.

Censur i den betydning, hvori det omtales i grundlovens § 77, kan defineres som en ordning, hvorefter intet må offentliggøres, før en offentlig myndighed har gransket det og givet sin tilladelse til offentliggørelsen. Grundloven forbyder således kun den censur, der udøves af en offentlig myndighed. Både i Danmark og i alle andre lande med tilsvarende demokratiske forfatninger udøves der mange former for privat censur, uden at man af den grund kan tale om forfatningsstridige hindringer for offentliggørelsen: Redaktøren bestemmer, om han vil offentliggøre forfatterens eller journalistens artikel. Forlæggeren afgør, om han vil udgive en bog. Teaterdirektøren antager eller afviser et manuskript.

I intet af disse tilfælde kan skribenten under henvisning til grundlovens § 77 forlange, at hans tanker skal offentliggøres. Både redaktøren, forlæggeren og teaterdirektøren har fri ret til at vurdere det tilsendte materiales kvalitet, og deres frihed omfatter ikke bare en adgang til at afvise på grund af manglende kvalitet og talent, men også ud fra politiske vurderinger, 'bladets linje', økonomiske betragtninger og andet.

Ved fortolkningen af begrebet *offentlig myndighed* må trykkefrihedsparagraffens historiske baggrund tages i betragtning. Selv om Danmarks Radio er en offentlig institution, har den ikke nogen grundlovsfæstet pligt til at åbne adgang for alle, der ønsker at benytte mediet. Grundlovens § 77 betyder ikke, at Danmarks Radio i ytringsfrihedens navn skulle være forpligtet til at antage alt, hvad der begæres udsendt eller opført, og derfor vil f. eks. en programdirektør eller en programchef inden for rammerne af den kompetence, der ved interne regler er tillagt den pågældende, kunne afvise et manuskript eller en optagelse eller bestemme, at et eller flere indslag skal udgå af et program før udsendelsen.

Ytringsfrihed er altså ikke det samme som *ytringsmulighed.* Den grundlovshjemlede ytringsfrihed indebærer ikke en pligt for samfundet til at give enhver, der ønsker det, faktisk mulighed for at benytte visse kommunikationsmedier, f.eks. ved at give alle politiske partier og andre opinionsgrupper faktisk og økonomisk mulighed for at udgive egen avis, få adgang til sendetid i radio og fjernsyn o.s.v.

Ytringsfriheden i den her beskrevne betydning omfatter ikke blot meddelelser af intellektuelt indhold - meninger, anskuelser, teorier -, men også f.eks. referater, nyheder og kunstneriske udtryksformer. Også grafiske figurer, tegninger, billeder, nodetryk m.m. er omfattet af bestemmelsen.

Indtil grundlovsrevisionen i 1953 var friheden begrænset til alene at omfatte ytringer fremsat på tryk. Efter tilføjelsen af ordene 'i skrift og tale' må det antages, at den formelle ytringsfrihed også omfatter sådanne kommunikationsmedia som grammofonplader, båndoptagelser m.fl.

Grundlovens § 77 forbyder ikke alene censur, men også 'andre forebyggende forholdsregler'. Der sigtes herved til foranstaltninger, der er lige så tjenlige som censur til at hindre offentliggørelse, men det lader sig næppe gøre at opstille en præcis og udtømmende liste over de forbudte forholdsregler. Det vil være grundlovsstridigt at gøre udgivervirksomhed betinget af et privilegium eller at monopolisere dagspressen ved gennem en koncessionsordning at give et enkelt eller nogle få dagblade eneret til at udkomme enten i hele landet eller i afgrænsede geografiske områder. Sådanne ordninger betyder nemlig retligt, at det formelt er forbudt for enhver anden end indehaveren af privilegiet, monopolisten eller den koncessionerede at oprette og betjene sig af meddelelsesmedier af den pågældende art. Derved bliver forholdsreglen lige så tjenlig som censur til at hindre offentliggørelse af (uønskede) meninger m.m.

Derimod er det anset for grundlovsmæssigt, at det offentlige siden 1926 har haft monopol på radio-spredning, jfr. den gældende radiolov (lov nr. 421 af 15.6.1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed) § 1, hvorefter 'Danmarks Radio har eneret til ved hjælp af radioanlæg at sprede lyd- og billedprogrammer, der er bestemt til modtagelse af almenheden'.

De seneste års tekniske udvikling har muliggjort nye meddelelsesmedier, d.v.s. nye veje til spredning af oplysning, kunst, underholdning og reklamer. Fremkomsten af hvert nyt medium rejser det spørgsmål, om grundlovens § 77 i forhold til det pågældende medium skal fortolkes analogt eller modsætningsvis eller med andre ord: Om den borger, som ønsker at gøre brug af det nye medium til offentliggørelse af sine tanker, nyder godt af ytringsfriheden i formel forstand, således som dette begreb er beskrevet ovenfor. I det følgende skal spørgsmålet alene undersøges med henblik på video.

Herom skal nu først bemærkes, at enhver, der har de fornødne økonomiske midler, naturligvis er berettiget til at anskaffe sig et videokamera og ved hjælp af det fornødne udstyr at studere egne optagelser og at vise disse for venner og bekendte. Et spørgsmål i relation til grundlovens § 77 opstår først, når producenten eller importøren af et videogram ønsker at gøre dette tilgængeligt for videre kredse, typisk ved salg eller udlejning. Efter gældende dansk ret er denne virksomhed underkastet det private erhvervslivs vilkår, og der findes på dette område ingen bestemmelser om statslig monopolvirksomhed eller om regulering gennem offentlige koncessioner.

Som meddelelsesmedium betragtet adskiller video sig formelt juridisk ikke meget fra grammofonpladen, og i princippet må det derfor anses for omfattet af grundlovens forbud mod censur og andre forebyggende forholdsregler. Det vil derfor næppe være grundlovsmæssigt at gøre fremstilling, salg og udlejning betinget af en offentlig koncession. I konsekvens af dette synspunkt må det antages, at en udvidelse af Danmarks Radios eneret til også at omfatte produktion og distribution af videogrammer ikke vil være i overensstemmelse med grundlovens § 77. Dette i sig selv afskærer naturligvis ikke Danmarks Radio fra - med hjemmel i almindelig lov - at gå ind på markedet, jfr. nedenfor under 5.4.

I det omfang, video må anses for omfattet af grundlovens § 77, er programmerne i princippet beskyttet mod censur. Men da en overvældende del af de videogrammer, som sendes på markedet i Danmark, enten er specielt optagne film eller kopier af tidligere optagne spillefilm eller dokumentarfilm, og da film- og teatercen-

sur betragtes som grundlovsmæssige foranstaltninger, er det nødvendigt at foretage en nærmere undersøgelse af censurspørgsmålet i forbindelse med video. Det sker nedenfor under 5.6.b.

Endelig skal det understreges, at ordene 'dog under ansvar for domstolene' i grundlovens § 77 også gælder for video. Det betyder, at overtrædelse af de materielle grænser for ytringsfriheden, der er fastsat i straffeloven eller anden lovgivning, kan medføre straf- og/ eller erstatningsansvar.

5.2 Ytringsfrihedens grænser

De vigtigste materielle grænser for ytringsfriheden omfatter efter dansk ret følgende:

a. Ytringer, meddelelser, billeder m.v., som indebærer en fare for statens selvstændighed og sikkerhed, jfr. navnlig straffelovens §§ 100, 102, 107, 109 og 110 a.

b. Opfordring til forbrydelse, straffelovens § 136 eller - i visse specielle tilfælde - §§ 21 og 23.

c. Uberettigede offentlige meddelelser og offentliggørelse af bevidst usande gengivelser m.m., straffelovens §§ 129, 129 a og 152.

d. Utugtige billeder m.v.: Straffelovens § 234: 'Den, som sælger utugtige billeder eller genstande til en person under 16 år, straffes med bøde' og § 235: 'Den, som erhvervsmæssigt sælger eller på anden måde udbreder eller med forsæt hertil fremstiller eller skaffer sig utugtige fotografier, film eller lignende af børn, straffes med bøde.' Normalpolitivedtægtens § 12 forbyder bl.a., at der på steder, hvortil der er almindelig adgang, udstilles, forhandles eller uddeles skrifter eller billeder af anstødelig karakter.

, e. Krænkelser af privatlivets fred, straffelovens §§ 264 a, 264 c og 264 d.

f. Racediskriminerende udtalelser og meddelelser, straffelovens § 266 b.

g. Æresfornærmelser, straffelovens § 267 ff.

h. Handlinger i strid med god markedsføringsskik, jfr. lov om markedsføring § 1 (kan især få praktisk betydning ved videoreklamer samt ved videoprogrammer, som indeholder kritik af varer m.m.). Ifølge levnedsmiddellovens § 28, stk. 2, er det forbudt i reklamer m.v. eller på emballage at anføre dels angivelser, der er egnet til at vække eller udnytte angstfølelser hos forbrugerne, dels angivelser, der er egnet til at rejse tvivl om forsvarligheden af at anvende andre lignende levnedsmidler.

i. Lov om lægemidler indeholder en række reklameforbud i §§ 26-31. Ifølge lovens § 28 er det forbudt at reklamere for lægemidler ved film, i radio og fjernsyn og i offentligt tilgængelige lokaler, bortset fra apotekslokaler.

5.3 Ansvarets placering

Overtrædelse af ytringsfrihedens grænser er normalt sanktioneret med straf, men i visse tilfælde vil der også kunne tilkendes en forurettet erstatning for økonomisk tab og/eller godtgørelse for ikke-økonomisk skade, jfr. for freds- og ærekrænkelsers vedkommende ikrafttrædelseslov til straffeloven § 15.

Når det gælder ansvaret for videoprogrammer og distributionen af disse, gælder i både straffe- og erstatningsretlig henseende dansk rets almindelige ansvarsregler, idet video ikke er underkastet det særlige ansvarssystem, som i presseloven er hjemlet for de her i riget trykte periodiske skrifter.

Straf for overtrædelse af de grænser for ytringsfriheden, som er hjemlet i straffeloven, vil herefter kunne pålægges enhver, der forsætligt har deltaget i eller medvirket til gerningen, medens overtrædelse af særlovgivningen normalt er strafbar, hvad enten den er begået forsætligt eller blot uagtsomt, jfr. principperne i straffelovens §§ 19 og 23. - Erstatningsansvar kan pålægges den, der forsætligt eller ved grov eller simpel uagtsomhed har krænket et ved erstatningsreglerne beskyttet retsgode; har flere medvirket ved den samme erstatningspådragende adfærd, vil der normalt indtræde solidarisk ansvar.

Anvendelsen af disse regler inden for videoområdet indebærer, at det ofte vil være muligt at drage både producent og distributør til ansvar. På producentsiden kan der blive spørgs-

mål om ansvar både for den egentlige fremstiller af videogrammet samt for fotograf, oplæser, tekstforfatter m.fl. Specielt bemærkes, at der ikke her er tale om en beskyttet anonymitetsret for forfatter eller kilde. Det beror dels på, at det særlige presseretlige ansvarssystem ikke finder anvendelse på video-området, og dels på, at retsplejelovens § 172 om vidnefritagelse for visse pressefolk ikke omfatter personer, der medvirker ved videoproduktion og -distribution.

Kommissionen har overvejet, om den på nuværende tidspunkt skulle foreslå disse forhold ændret, men har besluttet, at spørgsmålene må udskydes, indtil kommissionen får lejlighed til også at inddrage radio, tv og den trykte presses forhold i behandlingen. Kommissionen vil således vende tilbage til spørgsmålet.

5.4 Radioloven og video

Ifølge radiolovens § 7, stk. 2, kan Danmarks Radio nu udøve programvirksomhed bl.a. 'ved fremstilling af programmer til distribution på anden måde end gennem udsendelser'. Efter en ren ordfortolkning er der herved tilvejebragt hjemmel for, at Danmarks Radio uden særlige begrænsninger kan producere og distribuere videogrammer, men lovens forarbejder kunne tyde på, at bestemmelsen skal underkastes en indskrænkende fortolkning, således at den kun omfatter produktion og distribution til visse, nærmere præciserede formål.

På den anden side tager bestemmelsen sigte både på en egentlig videogramproduktion og på fremstilling af båndoptagelser af udsendte programmer. At § 7, stk. 2, måske skal fortolkes indskrænkende på den anførte måde fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, hvori det hedder, at 'sådanne programmer vil kunne distribueres til skibe eller indgå i udenrigstjenestens informations- og oplysningsvirksomhed. De vil endvidere kunne fordeles til undervisningsvirksomheder her i landet eller eventuelt til private, der er i besiddelse af det nødvendige afspilningsapparatur.'

I kulturministerens redegørelse ved forelæggelsen af loven nævnes behovet for, at Danmarks Radio kan distribuere optagelser til undervisningsområdet, danske skibe i udenrigsfart og til andre danske, der opholder sig i udlandet i en længere periode. Kulturministeren konkluderede: 'Den nye lov bør derfor også gøre det muligt for Danmarks Radio at producere båndoptagelser - eventuelt i samarbejde med private producenter - af udsendelserne til brug for forbrugergruppen.' - Det kan således næppe med sikkerhed siges, i hvilket omfang Danmarks Radio med hjemmel i § 7, stk. 2, kan producere og distribuere videogrammer; men det må betegnes som særdeles ønskværdigt, at der tilvejebringes klarhed på dette område.

Videogrammer, fremstillet af Danmarks Radio, er naturligvis undergivet ytringsfrihedens almindelige grænser, jfr. ovenfor under 5.2. Derudover finder radiolovens almindelige regler anvendelse, jfr. § 7, stk. 1, 2. pkt.: 'Ved programlægningen skal der lægges afgørende vægt på hensynet til informations- og ytringsfriheden, og der skal i programudbuddet tilstræbes den størst mulige alsidighed.' Kravet om alsidighed må dog fortolkes i lyset af videomediets muligheder og begrænsninger, der næppe vil være identiske med den øvrige udsendelsesvirksomheds.

Om strafansvaret for videogrammernes indhold gælder de almindelige ansvarsregler, som er omtalt under 5.3. Om erstatningsansvaret gælder en særlig regel i § 23, hvorefter Danmarks Radio 'er erstatningsansvarlig for skade, der retsstridigt forvoldes ved institutionens radiofoni- og fjernsynsudsendelser'. Erstatning, som Danmarks Radio har måttet udrede efter denne bestemmelse, kan kræves betalt af skadevolderen i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til handlingens beskaffenhed, skadevolderens stilling og omstændighederne i øvrigt taget i betragtning.

Radiorådet er i henhold til § 9 Danmarks Radios øverste ledelse og fører tilsyn med, at de i loven fastsatte bestemmelser for institutionens virksomhed overholdes. Det gælder i princippet også for en eventuel videogramproduktion, men andet kan fastsættes i medfør af § 15, som har denne ordlyd: 'Der kan stilles midler til rådighed af statskassen til dækning af udgifterne ved Danmarks Radio's virksomhed på de i § 7, stk. 2, nævnte områder. Aftale om vilkårene herfor træffes mellem ministeren for kulturelle anliggender, radiorådet og den minister, hvis forretningsområde berøres af den pågældende del af virksomheden. Ved en

sådan aftale kan bestemmelserne i § 9, stk. 1 og 2, fraviges.' Virkningen af det sidste vil være, at det ikke er radiorådet, men en anden institution, et selskab el.lign., der har den øverste ledelse af den pågældende virksomhed. En sådan aftale er i 1976 indgået mellem undervisningsministeriet, kulturministeriet og radiorådet.

I henhold til hovedprincippet i § 9 må klager over udsendelser i Danmarks Radio indgives til radiorådet, der - med den af § 15 følgende modifikation - har den endelige administrative afgørelse i sager, der vedrører Danmarks Radio's programvirksomhed. Dog kan radiorådets afgørelser i anledning af klager over bestemte programmer eller programserier, der er udsendt af Danmarks Radio, indbringes for radionævnet, af den, afgørelsen vedrører, jfr. nærmere §§ 16-18. Det samme må gælde radiorådets afvisning af klager over videogrammer, produceret af Danmarks Radio. Endelig følger det af § 19, at også afgørelser truffet af andre end radiorådet i overensstemmelse med en i henhold til § 15 indgået aftale, kan indbringes for radionævnet.

§ 7, stk. 2, der taler om *fremstilling* af programmer, har formentlig ikke herved taget stilling til, om Danmarks Radio kan iværksætte en videodistribution af udenlandske programmer. Om Danmarks Radio i øvrigt kan distribuere udenlandske programmer på video vil muligvis bero på, om de pågældende programmer er købt til udsendelse i det danske fjernsyn og til efterfølgende distribution som videogrammer, eller om de udelukkende er købt med videodistribution for øje (eventuelt indtil markedet er mættet med de pågældende videogrammer). Spørgsmålet er ikke afklaret.

En forudsætning for, at Danmarks Radio kan gå ind i en videogramdistribution, er en ændring af de overenskomster med ophavsmænd og udøvende kunstnere, som i øjeblikket ikke omfatter videogrammer.

Det skal nævnes, at udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen for tiden overvejer en lovgivning om fastansattes ophavsret. Danmarks Radios repræsentanter i udvalget foreslår følgende lovbestemmelse: 'Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold i Danmarks Radio, overgår til Danmarks Radio i det omfang, udnyttelsen af værket er omfattet af Danmarks Radios virksomhed, således som den til enhver tid udøves i henhold til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed.'

Det vil sige, at Danmarks Radio, hvis lovbestemmelsen gennemføres, i forhold til fastansatte ophavsmænd vil have ret til den produktion og distribution af videogrammer, der er hjemmel til i radiolovens § 7, stk. 2. En eventuel økonomisk kompensation til medarbejderne skal herefter forhandles i forbindelse med de almindelige overenskomstforhandlinger (med almindelig strejkeret) og ikke separat med ret for medarbejderne til at nedlægge forbud mod Danmarks Radios produktion og distribution af videogrammer.

Endelig bemærkes, at det ikke har været hensigten med denne del af programvirksomheden at give Danmarks Radio monopol på produktionen af sådanne programmer; det er fastslået i den af folketingets kulturudvalg den 1. juni 1973 afgivne betænkning over forslag til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed.

5.5 Ophavsretlige problemer

Som det er nævnt ovenfor s. 28 er enhver naturligvis berettiget til at anskaffe sig et videokamera og ved hjælp af det fornødne afspilningsapparatur at studere egne optagelser og at vise disse for familie, venner og bekendte.

Den, der foretager optagelserne, kan også retmæssigt mangfoldiggøre dem og udnytte dem kommercielt, hvis video-optagelserne ikke indeholder andres beskyttede værker, præstationer eller udsendelser.

I det følgende gives en redegørelse for nogle af de hyppigst forekommende ophavsretlige problemer i forbindelse med video-optagelser.

Privates eller institutioners fremstilling af video-optagelser består ofte i tapning af tv-udsendelser. Som hovedregel må en sådan tapning ikke foretages uden samtykke fra rettighedshaverne til tv-programmet eller -udsendelsen, herunder tv-foretagendet (der efter ophavsretsloven har rettigheder til udsendelsen, uanset om den omfatter beskyttede værker eller præstationer), ophavsmændene til de værker, der indgår i programmet, udøvende kunstnere, der medvirker i det, og fonogramfremstillere, hvis plader eller bånd er benyttet.

De vigtigste undtagelser herfra er reglerne i ophavsretslovens §§ 11, 14 og 17 (fotografilovens §§ 5 og 7 a).

Efter § 11 kan enhver fremstille eksemplarer af offentliggjorte litterære og kunstneriske værker, når det sker *'til privat brug'*, og der kun fremstilles 'enkelte eksemplarer'. Men de fremstillede eksemplarer må ikke udnyttes på anden måde. Reglen gælder tilsvarende for beskyttelsen af udøvende kunstnere, fonogramfremstillere, radiofonier og fotografer.

Det er herefter lovligt, at private mennesker til eget brug og til brug for familie og venner fremstiller et videogram på grundlag af en fjernsynsudsendelse.

§ 14, stk. 1, har denne ordlyd: 'Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.' I videogrammer vil det således være retmæssigt at bringe citater fra eksempelvis prosalitteratur og poesi (typisk i form af oplæsning, men også ved visning af tekster) , uddrag af spillefilm o.lign. Men betingelsen for citatets retmæssighed er, at det stemmer med god skik, og at dets omfang er i overensstemmelse med formålet.

Derudover indeholder § 26 krav om kildeangivelse og om overholdelse af droit moral. Et videogram kan indeholde uddrag af film, der er beskåret og sammensat på en sådan måde, at der foreligger en krænkelse af ophavsmandens (ophavsmændenes) droit moral og dermed en overtrædelse af ophavsretsloven.Det skal i øvrigt bemærkes, at det naturligvis også er tilladt at citere fra videogrammer i overensstemmelse med de i §§ 14 og 26 nævnte betingelser.

§ 17 handler om adgangen til tapning af radio og fjernsynsudsendelser til brug i undervisningen. Inden for undervisningsvirksomhed er det tilladt uden samtykke fra nogen at fremstille lyd- og billedoptagelser af værker m.v., som udsendes i radio eller fjernsyn. Hvis der er tale om optagelser fra radioens eller fjernsynets undervisningsudsendelser, skal der ikke ydes vederlag. For optagelser hentet fra andre udsendelser gælder derimod en tvangslicensordning. Rettighedshaverne har krav på vederlag, men de kan ikke individuelt gøre kravet gældende; det kan kun ske gennem en af kulturministeriet godkendt fælles opkrævningsinstitution. De fremstillede optagelser må kun bevares i et begrænset tidsrum, der ifølge en kulturministeriel bekendtgørelse som hovedregel udgør fire år.

Også § 17 gælder tilsvarende for udøvende kunstnere m.v. og for fotografer, jfr. fotografilovens § 7 a.

Videogrammer kan også fremstilles ved overførsel af spillefilm. Da filmværker udtrykkeligt er omtalt som beskyttede værker i ophavsretslovens § 1, kan sådan overførsel kun ske med rettighedshavernes samtykke (medmindre der alene er tale om fremstilling af enkelte eksemplarer til privat brug, jfr. § 11). Der er i disse år et hastigt voksende marked for kommercielt fremstillede videogrammer indeholdende spillefilm, og der er i vidt omfang tale om legalt fremstillede og distribuerede videogrammer. Men markedet præges også af illegalt fremstillede videogrammer og piratkopier.

5.6 Video og myndighedsloven

For aftalen mellem på den ene side sælger eller udlejer og på den anden side køber eller lejer af et videogram gælder dansk formuerets almindelige regler, herunder aftalelovens almindelige princip om, at en indgået aftale er bindende for parterne, medmindre der foreligger en særlig ugyldighedsgrund. Det ligger uden for denne betænknings rammer at give en nærmere beskrivelse af retstilstanden på dette område, men der kan være grund til at understrege, at salg og udlejning af videogrammer til unge mennesker rejser visse civilretlige problemer.

Myndighedsloven fastslår i § 1, at den, der er under 18 år, er umyndig, og i § 34, at en umyndig ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler. Hvis en person under 18 år indgår aftale om at købe eller leje et videogram, vil aftalen efter disse regler være ugyldig, og der skal ske tilbagelevering eller ydes erstatning efter princippet i lovens § 44. Der kan specielt være anledning til at understrege følgende :

Har den umyndige købt et videogram kontant, vil aftalen være gyldig, hvis købesummen er udredet af den umyndiges 'selverhverv', d.v.s. af, hvad den pågældende har erhvervet ved egen virksomhed efter det fyldte 15. år, jfr. nærmere myndighedslovens § 39. Hvis der er tale om et kreditkøb eller et afbetalingskøb, er aftalen ugyldig, selv om den umyndige har til hensigt og mener sig i stand til at betale (rest)købesummen af selverhverv. Rådigheden herover medfører nemlig ikke adgang til at

påtage sig gældsforpligtelser. Når den umyndige har erlagt hele købesummen af selverhverv eller - ved afbetalingskøb - når sælgeren erklærer sig tilfreds med de erlagte afdrag, kan umyndighedsindsigelsen ikke længere gøres gældende [1].

Hvis der ikke er tale om køb af et videogram, men derimod om et lejemål, vil aftalen kun være bindende, hvis den umyndige lejer af sit selverhverv eller i øvrigt i overensstemmelse med de ovennævnte regler har betalt hele lejen forud. Har den umyndige stillet et depositum, som ved varens tilbagelevering i uskadt stand skal tilbagebetales med fradrag af den forskyldte leje, er aftalen ugyldig, fordi den umyndige derved påtager sig en gældsforpligtelse.

Når en aftale er ugyldig på grund af umyndighed, skal hver af parterne tilbagelevere, hvad han har modtaget, eller, hvis tilbagelevering ikke kan ske, erstatte dets værdi, jfr. myndighedslovens § 44, stk. 1. Den umyndige er dog kun pligtig at yde erstatning i det omfang, hvori det modtagne er brugt til passende underhold for ham eller i øvrigt skønnes at være kommet ham til nytte. Et noget videregående erstatningsansvar for den umyndige i visse særlige situationer er hjemlet i paragraffens stk. 2.

Er der tale om et kontantkøb uden for det område, hvor den umyndige gyldigt kan indgå i en sådan retshandel, må sælgeren derfor tilbagebetale hele købesummen.

Den umyndige skal i medfør af § 44 tilbagelevere videogrammet, hvis dette er i behold. Er det ødelagt, uden at den umyndige har haft nogen nytte af det, er den umyndige dog ikke pligtig til at betale erstatning. Særlige problemer kan opstå, hvis den umyndige har videresolgt videogrammet til en tredjemand.

Er en lejeaftale ugyldig på grund af umyndighed, må udlejeren tilbagebetale den erlagte leje, og er der stillet depositum, må hele dette tilbagebetales. Har den umyndige videokassetten i behold, skal den tilbageleveres. Kan dette ikke ske, skal den umyndige yde erstatning efter 'nyttereglen' i myndighedslovens § 44, stk. 1. I dette tilfælde, hvor aftalen efter sit indhold ikke går ud på, at den umyndige skal blive ejer af videogrammet, kan der dog blive tale om at pålægge den umyndige et videregående ansvar, f.eks. hvis han forsætligt eller uagtsomt beskadiger kassetten, eller hvis han på anden måde uretmæssigt råder over den andens ejendom. [2]

5.7 Visse uregulerede forhold

a. **Vold og porno**

De gældende regler om ytringsfrihedens grænser i Danmark hjemler ikke strafansvar for produktion og distribution eller forevisning af grove voldsprogrammer på video (se dog nedenfor under b. om offentlige forevisninger for børn). Overladelse af videogrammer til voksne personer er heller ikke strafbar, idet det tidligere gældende almindelige forbud mod billedpornografi blev ophævet i 1969.

Derimod beskyttes unge i et vist omfang af straffelovens § 234, som i sin nuværende affattelse lyder sådan: 'Den, som sælger utugtige billeder eller genstande til en person under 16 år, straffes med bøde'. Ordet 'utugtige' dækker samme område som 'pornografiske' og tager således alene sigte på det seksuelle, herunder voldtægt o.l. *Billeder af voldsscener,* som ikke er af pornografisk karakter, *falder derimod uden for bestemmelsen.* Udtrykket 'billeder' omfatter også film [3]. Det vil herefter være strafbart at sælge videogrammer med et utugtigt indhold til personer under 16 år, men andre former for overdragelse, herunder *udlån og udlejning, rammes ikke af bestemmelsen.*

For så vidt angår *forevisning* af sådanne videogrammer for unge, behandles cencurspørgsmålet nedenfor under b. Den omstændighed, at forevisning ikke er omtalt i § 234, er ikke ensbetydende med, at unge under 16 år kan indlades som tilskuere til pornografiske film/videogrammer, der vises som led i foreningsarrangementer, f.eks. i sportsklubber eller eventuelt i særlige videoklubber. Det antages nemligt, at indladelse af unge under 16 år

[1] Om andre gyldige kontanthandler og om den umyndiges adgang til at disponere over, hvad han ved gave eller testamente har flet til fri rådighed må henvises til de almindelige personretlige fremstillinger, f.eks. Bent Iversen og Jørgen Nørgaard: Umyndige personers formue (Juristforbundets Forlag 1977, s. 130 ff).

[2] jfr. note [1].

[3] jfr. Brydensholt i 'Juristen' 1969 s. 293 og Karnovs lovsamling /1978) II s. 1972 note 709.

som tilskuere til sådanne forevisninger vil kunne straffes med hjemmel i straffelovens § 232, som har denne ordlyd: 'Den, som ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse, straffes med fængsel indtil 4 år eller under formidlende omstændigheder med hæfte eller bøde.'

b. Censurspørgsmålet

Video er ovenfor under 5.1. henført under de meddelelsesmedier, som omfattes af grundlovens § 77. Herved afskæres lovgivningsmagten ikke fra at indføre censur med visse typer af videogrammer, idet både teater- og filmcensur anses for at være grundlovsmæssige foranstaltninger. Teatercensuren her i landet hvilede på klausuler i de bevillinger, som justitsministeriet meddelte til at give offentlige forestillinger, og formålet var at sikre, at der ikke opførtes noget, som kunne vække offentlig forargelse eller i øvrigt ville være i strid med straffelovgivningen. Ved justitsministeriets cirkulære nr. 162 af 22. december 1953 ophævedes teatercensuren med virkning fra 1. april 1954.

Reglerne om filmcensur fandtes tidligere i lov nr. 117 af 13. april 1938 som ændret ved lov nr. 133 af 31. marts 1960. Herefter måtte en film først forevises offentligt efter godkendelse af statens filmcensur. Godkendelse måtte ikke ske af film, hvis forevisning skønnedes at krænke ærbarhed eller virke forrående eller på anden måde moralsk nedbrydende. Film, der skønnedes at have skadelig indvirkning på børns sind eller retsbegreber, måtte ikke godkendes til forevisning for børn. Spørgsmålet om film- og teatercensurens grundlovsmæssighed berørtes nogle gange i forbindelse med 1953-grundlovens tilblivelse, og på grundlag af udtalelser under rigsdagsforhandlingerne antages både teater- og filmcensur at være grundlovsmæssig. Ved lov nr. 135 af 29.3.1969 om filmcensur afskaffedes voksencensuren.

Enhver film, der forevises offentligt for børn under 12 eller 16 år, skal derimod forinden være godkendt af statens filmcensur for børn i den pågældende aldersgruppe. Censurens afgørelse træffes på grundlag af en vurdering af, om filmen kan antages at være skadelig for børn. Afgørelsen kan gå ud på, at filmen godkendes uden nogen begrænsning, eller at den ikke må forevises for børn under 12 eller 16 år. Godkendelse kan endvidere betinges af, at nærmere angivne billeder eller afsnit af filmen bortklippes. Ved lov nr. 169 af 14.5.1980 er der givet mulighed for, at en film kan godkendes uden begrænsning, men at den frarådes for børn under 7 år. Samtidig blev det fastsat, at lovens bestemmelser om filmcensur også finder anvendelse på videogrammer.

Det skal herved bemærkes, at bestemmelser om filmcensur ikke omfatter fjernsynsudsendelser, men Danmarks Radio har over for kulturministeriet tilkendegivet, at man følger den linje, filmcensuren lægger.

De gældende bestemmelser om filmcensur er begrænset til at gælde *offentlige forevisninger.* Dermed vil videogrammer også være undergivet censur i denne relation, men *ikke i relation til udlejning og salg til børn.* Anerkendes grundlovsmæssigheden af censur med videogrammer i det hele taget, vil dette imidlertid indebære, at censuren ved lov kan udvides til også at tage sigte på både udlejning og salg.

Video-markedet er i dag næsten helt domineret af udlejning, medens salg af videogrammer kun har undtagelsens karakter. Voksne, der lejer videogrammer, kan uden offentlig indblanding lade børn være tilskuere ved private forevisninger. Derimod er det nok i strid med loven, at ungdomsklubber, sportsforeninger o.lign. lejer ikke-censurerede videogrammer og foreviser dem for børn. Det er dog et fortolkningsspørgsmål, om forevisninger, hvortil kun medlemmer (herunder medlemmer under 16 år) har adgang, kan betegnes som offentlige. Foreningen af danske videogramdistributører udfolder bestræbelser på at hindre ulovlige forevisninger.

c. Ophavsret. Udlån og udleje. Biblioteker

I de senere år har der været sat spørgsmålstegn ved rimeligheden af den i ophavsretslovens § 11 hjemlede ordning, der tillader privat lyd- og/ eller billedoptagelse af beskyttede produkter. Det har hidtil - naturligt nok - været de rene lydoptagelser, der har påkaldt sig mest opmærksomhed. Der sigtes herved både til privat 'tapning' af radioudsendelser og til fremstilling af private bånd ved overførelse fra grammofonplader, f.eks. plader, der er lånt på et bibliotek eller af bekendte. De private optagelser er muligvis til skade for rettighedshaverne ved, at de lægger en dæmper på salget af grammofon-

plader, og under alle omstændigheder repræsenterer de en ny og betydningsfuld udnyttelsesmåde.

Da en eneretsordning eller et tvangslicenssystem ikke kan praktiseres i forhold til den private optagelsesvirksomhed, kan rettighedshavernes interesser formentlig kun tilgodeses på den måde, at der til fordel for rettighedshaverne lægges en afgift på optagelsesapparaturet eller på de uindspillede tomkassetter eller på begge dele. Ordninger af denne type er under overvejelse i mange lande og allerede gennemført i Den vest-tyske Forbundsrepublik og i Østrig.

Udvalget vedr. revision af ophavsretslovgivningen har i sin 2. delbetænkning (nr. 944) fremsat forslag om indførelse af afgifter på uindspillede lyd- og billedbånd.

De udvalg, der i Finland og Sverige arbejder med revisionen af den ophavsretlige lovgivning, vil antagelig også stille forslag om sådanne afgifter. I Norge er der i foråret 1981 ved særlig lov gennemført en afgiftsordning, der ikke er af ophavsretlig, men af offentligretlig karakter. Den norske afgift lægges på optagelsesapparaturet, og en del af provenuet skal direkte komme norske ophavsmænd og udøvende kunstnere til gode, men der er ikke tale om, at disse har egentlige rettigheder. Det bemærkes, at en offentligretlig afgift kun kommer de indenlandske ophavsmænd og udøvende kunstnere til gode, medens en ophavsretlig afgift på grund af de internationale ophavsretlige konventioners krav om gensidighed også skal betales til udenlandske ophavsmænd.

§ 17 i ophavsretsloven om tapning af radio- og fjernsynsudsendelser til brug i undervisningen er udtryk for en midlertidig lovregulering, gennemført efter ønske fra undervisningsmyndighederne. En endelig ordning må afvente de forslag, der til sin tid fremkommer fra det ophavsretlige revisionsudvalg.

En ordning, der blev gennemført med den nye § 17, har til dels løst problemerne. Af endnu uløste problemer kan nævnes forholdene omkring masterbåndene (jfr. næste afsnit) samt forholdene omkring brug af optagelser af Danmarks Radios programmer senere end de 4 år efter 1. udsendelse i Danmarks Radio, som er hjemlet i anordningen til § 17. Den anden del af bestemmelsen - tvangslicensen for optagelse af andre udsendelser - har hidtil været uden praktisk betydning på grund af vanskeligheder med at få etableret den i lovbestemmelsen forudsatte fælles opkrævningsinstitution. Med kulturministeriets godkendelse i foråret 1982 af Copy-Dans forvaltningssektor '§ 17-kopier' er dette forhold imidlertid nu ændret.

§ 17 kan delvis opfattes som et forsøg på en nødløsning af et problem, hvis rationelle løsning til dato har vist sig praktisk uigennemførlig. Det rationelle ville jo nemlig være, at undervisningsvæsenets behov for optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser blev imødekommet gennem en produktion af kopier af radioens egne optagelser, uden at skoler, optagelsescentraler o.s.v. skulle være henvist til at tappe programmerne fra luften. Danmarks Radios optagelser kan imidlertid ikke efter de gældende overenskomster benyttes til dette formål, og de hidtil førte forhandlinger har ikke ført til en ændring af dette forhold.

Bekæmpelsen af den ovenfor under 5.5 omtalte piratvirksomhed på video-området vanskeliggøres af, at ophavsretlige krænkelser er undergivet privat påtale. Det ophavsretlige revisionsudvalg har stillet forslag til en skærpelse af ophavsretslovens påtale- og sanktionsregler. Der er efter udvalgets opfattelse brug for en mere effektiv politimæssig efterforskning i sager, hvor der synes at være tale om pirateri, og kulturministeriet har taget dette spørgsmål op med justitsministeriet. Endelig kan branchen formentlig selv gøre noget for en sanering af markedet; Foreningen af danske videogramdistributører har forskellige planer i denne retning.

Udvalget til revision af den ophavsretlige lovgivning beskæftiger sig også med andre ophavsretlige problemer vedrørende videogrammer end de forannævnte. Udviklingen på området nødvendiggør en almindelig gennemgang af ophavsretslovens bestemmelser med henblik på en konstatering af, om lovændringer er påkrævede.

I ophavsretlig forstand må videogrammer betragtes som film eller som sidestillet med film, og videografiske værker må betragtes som filmværker. Det er imidlertid ikke givet, at ophavsretslovens filmregler passer på videograrnmerne. Man kan vel endda sige, at der er en formodning imod det, eftersom mange af

filmreglerne har fået det indhold, de har, på grund af det forhold, at film i almindelighed (og her tænkes på såkaldte spillefilm eller biograffilm) kun fremstilles i relativt få kopier, der inden for et lukket kredsløb udlejes til biograferne.

Det må f.eks. antages, at det er dette forhold, der har medført, at filmværker ikke er omfattet af bestemmelserne i lovens §§ 23 og 25, der knæsætter det såkaldte konsumtionsprincip. Det gælder efter § 23 som hovedregel, at når et litterært eller et musikalsk værk er udgivet, kan de udgivne eksemplarer frit spredes videre.

Da filmværker ikke nævnes, må det antages, at ophavsmanden (eller ophavsmændenene) til et filmværk - selv om eksemplarer af værket er bragt ud i omsætningen - stadig sidder inde med rettighederne til viderespredning. Et bibliotek f.eks., der har erhvervet en film (et videogram), er ikke i kraft af loven berettiget til at låne eller leje den ud.

Der er et klart behov for nye regler, der bestemmer, hvordan retsstillingen bør være, når videogrammer er udgivet. Hvordan disse regler skal udformes, er der imidlertid ikke her taget stilling til. Skal man sidestille videogrammer med bøger (som helt frit kan spredes videre, når de er udgivet) eller med noder (hvor konsumtion ikke indtræder med hensyn til udleje), eller skal man finde en tredje løsning? I denne forbindelse bemærkes, at der kan opstå et afgiftsproblem. Hvis det nemlig bliver fastsat, at den, der køber et videogram, frit skal kunne låne det ud (til almenheden), opstår der spørgsmål om, hvorvidt rettighedshaverne til videogrammet bør have ret til biblioteksafgift svarende til den, der ved loven om biblioteksafgift er tillagt danske forfattere m.fl.

Spørgsmålet om, hvorvidt ophavsretslovens filmbestemmelser er hensigtsmæssige i forhold til videogrammer, dukker op i forhold til en lang række andre paragraffer i loven, eksempelvis § 20 og ikke mindst de særlige filmpræsumtionsregler i § 42. Der kan desuden være tale om at indføre en producentbeskyttelse for videogramproducenter, svarende til den, der tilkommer fonogramproducenterne i § 46.

Kapitel 6: Video og den generelle medieudvikling

Indledning

Antallet af massemedier er voksende. Samtidig kan man konstatere en tendens til, at grænserne mellem de forskellige medier udviskes. Som eksempel kan nævnes filmen, der oprindeligt var både en kunstform og en måde at optage og distribuere levende billeder på. Produktionen og distributionen foregik på *samme* medium. Denne situation gælder ikke længere. Filmiske værker kan fortsat spredes ved hjælp af filmmediet (på 'celluloidstrimmel'), men også gennem tv eller i form af et videogram. Den tætte forbindelse mellem indspilning og distribution er hermed brudt. Omvendt kan et tv- program også spredes enten som film eller videogram. Tilsvarende sammenhænge kan iagttages for andre medietypers vedkommende, f.eks. mellem trykte medier og telefax.

Hvad er så bestemmende for udviklingen i mediemønstret?

Den teknologiske udvikling er i den forbindelse en vigtig faktor som sætter en øvre grænse for det maksimalt opnåelige. Bl.a. betinget af den kraftige vækst i ressourcer, anvendt til forsknings- og udviklingsformål,har den teknologiske udvikling en indbygget tendens til stadigt accellererende hastighed.

Imidlertid er der en række begrænsninger i anvendelsen af de teknologiske fremskridt, så teknologiske nydannelser ikke automatisk omsættes i nye produkter. Disse bindinger kan være markedsbestemte på såvel udbuds- som efterspørgselssiden, og de kan være samfundsmæssigt bestemte på anden måde, f.eks. gennem lovgivning eller gennem andre samfundsmæssige reguleringer. Opretholdelsen af DR's radiomonopol er således ikke længere en teknologisk betinget nødvendighed (begrænsningerne i antallet frekvenser), men tillige en følge af en politisk afgørelse.

Vanskelighederne ved at foruddiskontere medieudviklingen kan illustreres ud fra ovenstående. Det, der sker på medieområdet, er ikke kun en følge af de tekniske muligheder, men tillige afhængig af de samfundsmæssige forudsætninger. Da der generelt er knyttet stor usikkerhed til forudsigelser om den samfundsmæssige udvikling, og da mediemønstrets udvikling beror, dels på de opstillede spilleregler (mediepolitikken), dels på udbuds- og efterspørgselsforholdene, er der knyttet en betydelig usikkerhed til forudsigelserne om mediemønstrets udvikling. Kommissionen er ikke bekendt med danske undersøgelser på dette felt, hvorfor man som illustration selv har søgt at placere video i det samlede mediebillede, herunder at skitsere, hvorledes dette forhold under givne betingelser kan ændres i perioden frem til 1990.

6.1 Det samlede mediemønster

Den svenske informationsteknologi-utredning har i betænkningen 'Nya Medier, text-tv og teledata' (SOU 1981:45) opstillet følgende fortegnelse over det faktiske mediebillede i slutningen af 1980'erne:

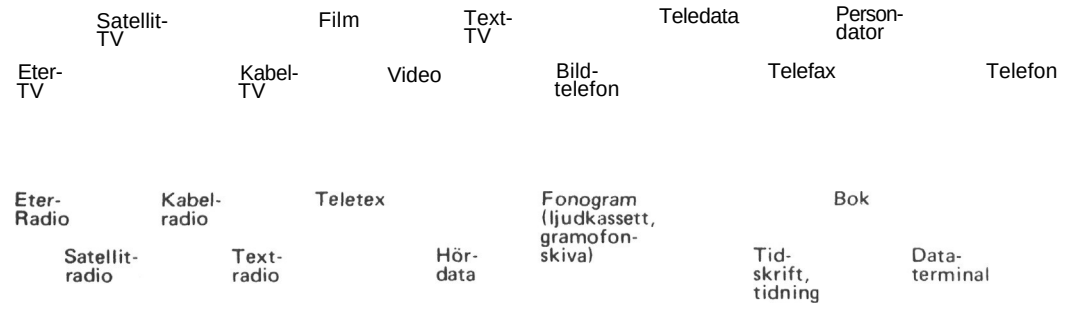

Rækkefølgen er ikke fastlagt efter nogen entydig skala, men det anføres, at man ved hjælp af figuren kan blive opmærksom på de ligheder, som findes mellem forskellige medier, f.eks. film og video og teledata og telefax. En anden i betænkningslitteraturen hyppigt anvendt illustration af mediemønstret er det japanske diagram, som viser mediernes indbyrdes placering i forhold til 2 dimensioner: Den tid, budskabet er om at spredes, og det antal personer, som den pågældende medieform omfatter:

Figuren er fra 1978, og video figurerer ikke. Figuren er oprindeligt udarbejdet som illustration af behovet for nye medier, hvis spredning skulle være fra 50 - 5000 personer, specielt medieformer med 2-vejs kommunikation. Det interessante ved figuren i videosammenhæng er imidlertid, at den i kapitel 2 anførte mulighed for forskellige former for *anvendelsen* af videoudstyret betyder, at man kan placere video næsten vilkårligt i diagrammet.

Begge de anførte illustrationer siger intet om

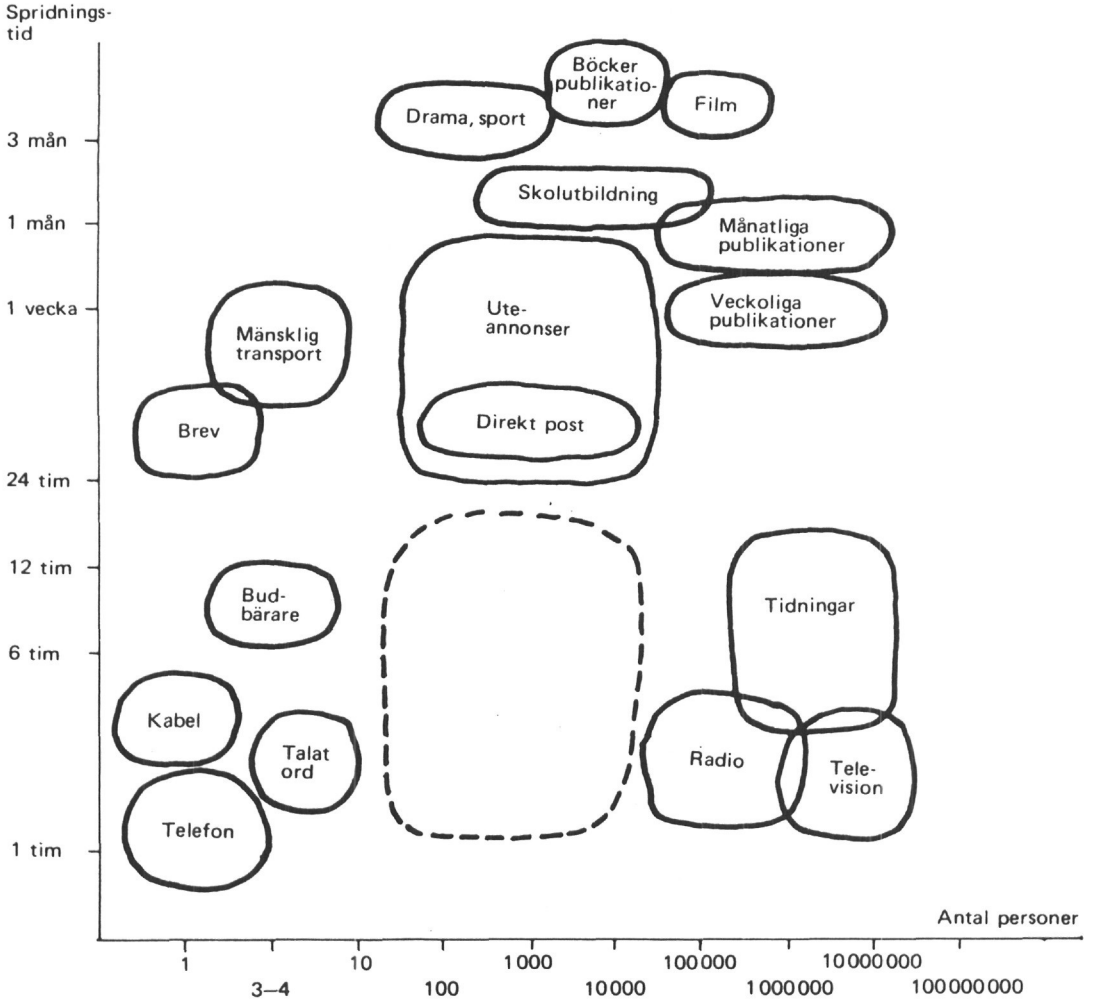

(Källa: Japan Information Processing Development Center Report, Autumn 1978, sid 31.)

de enkelte mediers udbredelse eller relative betydning. Ud fra en registrering af den faktiske medieanvendelse i Sverige i 1979, 1980 og 1981 har SR's Publik och Programforskningsafdeling offentliggjort en række data om medieforbruget. Undersøgelserne kan sammenfattes i følgende diagram, som viser befolkningens medieanvendelse:

MEDIEBAROMETERN

HUR ANVÄNDS MASSMEDIERNA?

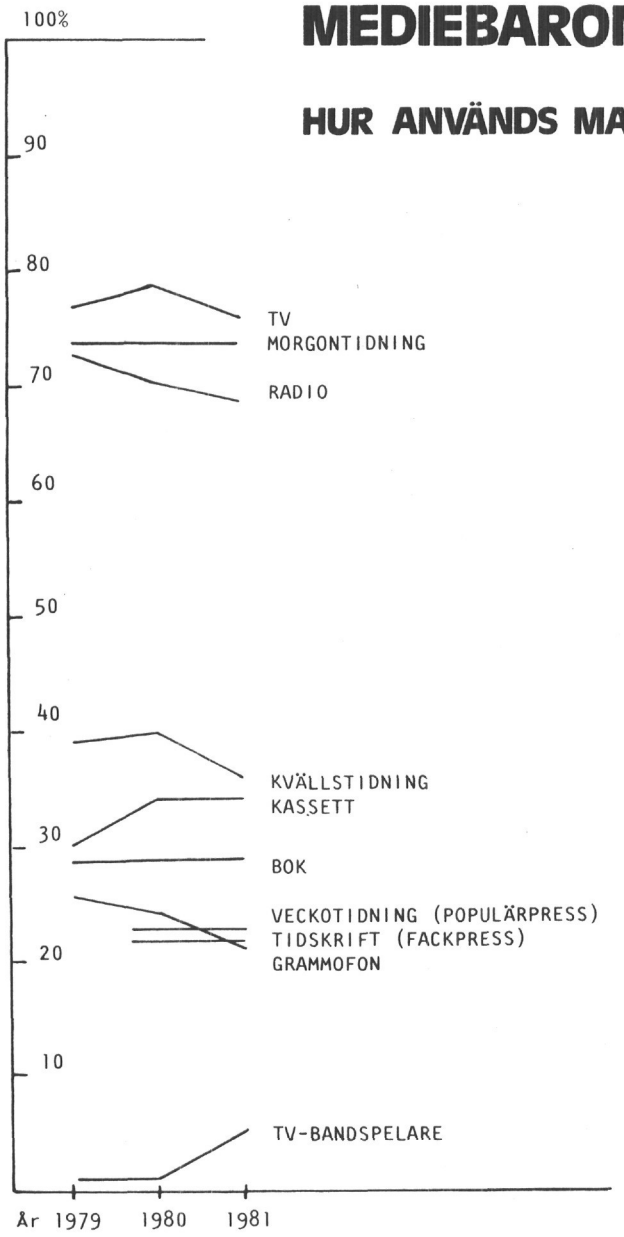

Hur människor använder olika massmedier mäts sedan 1979 årligen med tillhjälp av "Mediebarometern". Avsikten är att följa utvecklingen på medieområdet, och fånga upp förändringar i folks (kvantitativa) utnyttjande av medierna.

Figuren anger hur stor andel av befolkningen 9-79 år som en genomsnittlig dag, år 1979, 1980 och 1981, använder olika massmedier.

Vissa förändringar har inträffat under det senaste året. Statistiskt säkerställd är den ökade användningen av video(bandspelare). Nedåtgående tendenser noteras för etermedierna, kvällstidningar och grammofon. Ljudkassetter ökar inte längre. Dessa förändringar ligger dock inom den statistiska felmarginalen. Läsning av veckotidningar och böcker befinner sig på oförändrad nivå.

Figuren angiver, hvor stor en %-del af befolkningen, som daglig benytter de forskellige medier. Af figuren fremgår en kraftig stigning i anvendelsen af videoudstyret, idet 5% af den svenske befolkning daglig anvender tv-båndoptageren i 1981 mod 1% i 1980.

Desværre kan en tilsvarende illustration af danskernes samlede medieforbrug ikke opstilles. Dertil er de kendte danske undersøgelser for spredte og metoderne for forskellige. Dertil kommer, at der ikke findes danske undersøgelser af den faktiske anvendelse af videoudstyret,

Den svenske undersøgelse er foretaget af Ivar Ivre, og han har i forbindelse med 1980-undersøgelsen opstillet en forudsigelse over medieudviklingen frem til 1990:

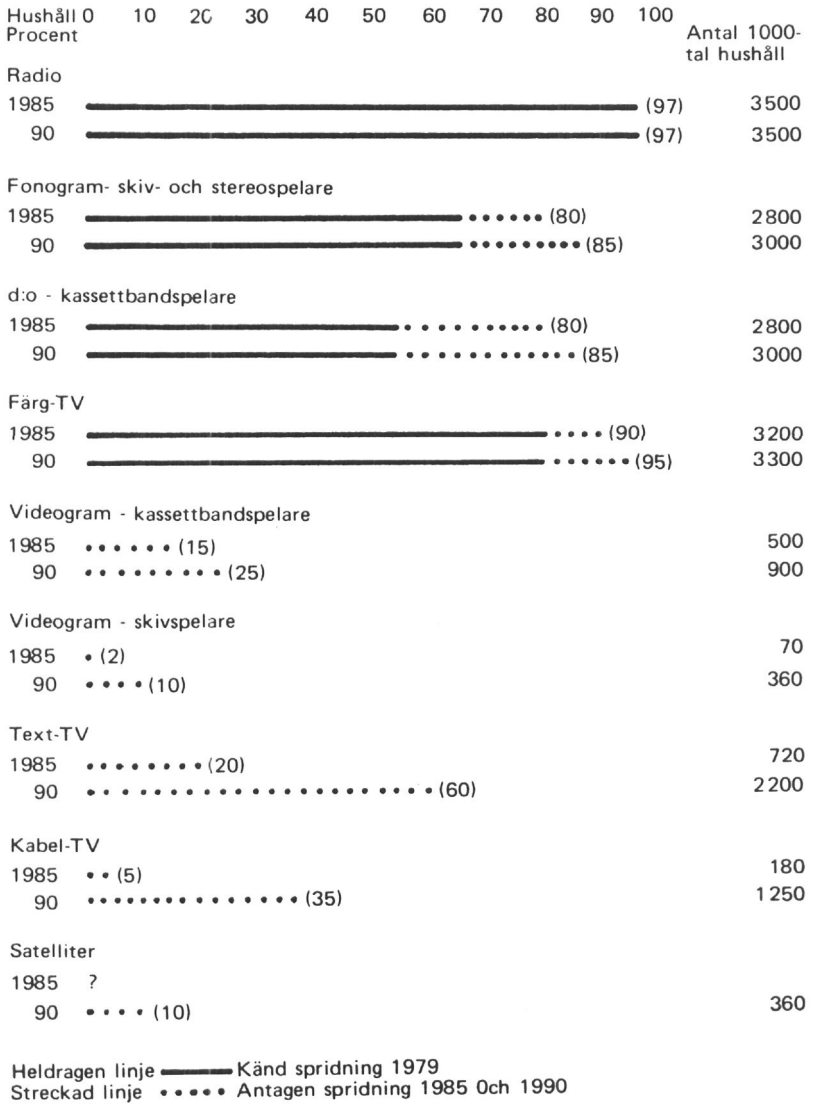

Det rækker uden for denne fremstilling rammer i detaljer at redegøre for figurens forudsætninger, men det skal anføres, at forudsigelserne om udbredelsen af videomodtagere, kabel-tv og satellit-tv er baseret på løse skøn, samt at man for tekst-tv's vedkommende har forudsat, at tekst-tv er standard i tv-apparater fra og med 1982-83. For videos vedkommende skal skønnet i 1985 på 400.000 båndoptagere sammenholdes med, at der ved udgangen af 1981 var 260.000 apparater i Sverige. Forudsigelsen er fra 1979 og har altså klart undervurderet videos udbredelse.

Desuden er det værd at bemærke, at teledata ikke er med, fordi det antages, at dette medium i 1990 fortsat kun vil blive anvendt af erhvervslivet, institutioner og organisationer. Endelig gælder det, at for alle mediers vedkommende, som er med på listen, er der tale om fremgang, hvilket betyder, at de nye medieformer antages at supplere de eksisterende.

6.2 Husholdningernes anvendelse af videoudstyret

Sveriges Radio har i efteråret interviewet ca. 500 husholdninger om deres brug af video.[1] Blandt undersøgelsens resultater kan nævnes, at besiddelsen af videobåndoptagere klart varierer med alderen, således at først og fremmest familier med børn og yngre husholdninger har anskaffet sig udstyret.

Hovedmotiverne til anskaffelsen opgives at være, enten at tv-sendetiderne ikke passede, eller at man vil undgå sammenstød mellem de 2 svenske tv-kanaler. Hovedanvendelsen af tv-båndoptageren opgives af de fleste til at være en tilpasning af tv-sendetidspunkterne til deres egen tidsrytme.

Det kan virke overraskende, at den konstaterede faktiske anvendelse af videoudstyret er lille. Således havde 46% af de adspurgte ikke brugt udstyret inden for den sidste uge. Ca. 25% havde set ét program, og kun 3% havde set 5 programmer eller flere.

Hovedparten af programmerne var af underholdende karakter, spillefilm (40%), tv-serier (19%), andre underholdningsprogrammer (14%). 75% af de sete programmer var egne optagelser, resten lånte eller lejede programmer.

Undersøgelsen synes klart at understrege, at brugen af video pr. individ er begrænset og hovedsagelig knyttet til tidsforskudt tv-kigning. Dertil kommer, at ca. halvdelen af videoforbruget ifølge undersøgelsen finder sted på tider, hvor tv ikke sender. Endelig viser undersøgelsen en tendens til, at andelen af lejede programmer er størst blandt den lille gruppe,som opgav at benytte udstyret ofte.

Kommissionen er ikke bekendt med tilsvarende danske undersøgelser. Firmaet Dansk Reklame-TV har i en folder offentliggjort nogle resultater af en undersøgelse af videohusstandens lejevaner på baggrund af en undersøgelse af 100 videofamiliers forhold. Undersøgelsen er gennemført i efteråret 1981 af analysefirmaet MRK. Af undersøgelsen fremgår, at 83% af videohusstandene lejer videobånd. Udlejningshyppigheden fremgår af følgende tabel:

Andel af videohusstandene som lejer nye videobånd

	-%-
Daglig/næsten daglig	4
2-3 gange om ugen	6
ca. 1 gang om ugen	16
ca. 1 gang hver 14. dag	22
ca. 1 gang om måneden	17
ca. 1 gang hver 2. måned	6
1-2 gange hvert ½-år	5
Sjældent	7
Andet	
Aldrig	17
I alt	100

Det fremgår desuden af undersøgelsen, at i 56% af tilfældene lejes 1 bånd, i 25% 2 bånd pr. gang. Kun 13% af videoseerne over 15 år var ældre end 50 år.

Undersøgelsen omfatter ikke husholdningernes anvendelse af videoudstyret til forskudt tv-kigning og har heller ikke belyst husholdningernes motiver til anskaffelsen af udstyret.

Den danske undersøgelse indicerer et væsentligt større forbrug af kommercielle video-

[1] Se note 1, kap. 4, side 27.

film end den svenske undersøgelse, men resultaterne kan ikke umiddelbart sammenlignes. Desuden savnes der som nævnt danske data for den tidsforskudte tv-kigning.

6.3 Den danske videosituation i 1990

I mangel af kvalificerede danske prognoser over den fremtidige udvikling af såvel det samlede danske mønster for elektroniske medier som af videoudviklingen opstilles i det følgende et scenario, som i en række punkter tegner en mulig udvikling. Som scenario adskiller det sig fra en prognose ved ikke at foregive nogen speciel sandsynlighedsværdi. Hvis f.eks. læseren ikke tror, at der som anført i scenariet vil være 700.000 videoapparater i 1990, men kun 300.000, må han selv korrigere scenariet på dette punkt. Formålet er blot at stimulere til overvejelser, der dels er fremtidsrettede dels har en vis bredde og dermed illustrerer videoudviklingen og medieudviklingen i øvrigt.

Scenario 1990

1) Der vil være såvel bånd - som pladesystemer på markedet.

2) Antallet af videobåndmaskiner vil være mellem 700.000 og 1,2 mio, svarende til, at mellem 35% og 60% af tv-husstandene har video.

3) Antallet af pladespillere vil være væsentligt lavere, men vokse med større hastighed.

4) Der vil næppe findes verdensstandarder på bånd- og pladeområdet til hjemmebrug . Evt. vil der på mikrovideo-området være slået en fælles standard igennem.

5) Der vil ikke eksistere realistiske alternativer til videobånd og plader som lagringsmedium.

6) Indtil 10% af de husstande, som har investeret i et video-anlæg, vil lave egne videooptagelser.

7) Bånd-og plademarkedet vil være betydningsfuldt. På båndområdet vil andelen af 'blanke' bånd stige som følge af det stigende tv-udbud.

8) Anskaffelsen af videoudstyr vil fortrinsvis ske på lejebasis.

9) I tilknytning til kommunale kabel-tv-net vil der visse steder være etableret videoværksteder. Bibliotekerne vil evt. kunne stille sådanne faciliteter til rådighed.

10) Videogrammer vil kunne lånes på bibliotekerne. Såfremt udlån skal ske mod betaling, forudsætter dette en lovændring, som afløser gratisprincippet på dette område. Dette vil imidlertid være et brud på den grundregel i det danske biblioteksvæsen, at der ikke tages betaling for benyttelsen af bibliotekerne.

11) Egentlig videotek-service, dvs. individuel kabeloverføring af videogrammer, vil være etableret på forsøgsbasis. En sådan service kan evt. tænkes etableret gennem et samarbejde mellem teleadministrationerne og bibliotekerne.

12) 2-vejs video (billed-telefon, interaktive tv-systemer m.v.) vil evt. findes som forsøg. Først og fremmest som konference-t v.

13) En stigende andel af den samlede filmproduktion vil finde sted på video. Højopløseligt tv (ca. 1100 linier pr. billede) vil være udviklet til dette brug.

14) Et antal biografer vil derfor gå over til at vise højopløseligt tv i stedet for film.

Sammenfattende fremgår det af scenariet, at video som medium (i sine forskellige fremtrædelsesformer) må antages at have indtaget en ret væsentlig placering i mediebilledet i 1990. Udviklingen vil næppe bevirke, at andre elektroniske medier forsvinder, men at filmen som programbærer i vid udstrækning vil være afløst af video.

6.4 Udviklingsforløbets konsekvenser

Den forudsatte kraftige vækst i antallet af videobåndoptagere og videopladespillere betyder, at videoudstyr som salgsartikel får voksende økonomisk betydning. På bånd- og pladeområdet må forventes en tilsvarende udvikling.

Med hensyn til hjemmevideo, må udlejningsmarkedet forventes at have overtaget en del af biografmarkedet. Hjemmevideomarkedets udvikling vil være snævert knyttet til befolkningens muligheder for på andre måder at 'få underholdning på skærmen' (satellit-tv, kabel-tv). Derfor kan man evt. forestille sig, at hjemmevideomarkedets vækst aftager, når tv-kanalantallet stiger. Dog må det antages, at hjemmevideomarkedet fortsat vil være betydningsfuldt.

Det forventede opsving på hjemmevideomarkedet vil kunne fremme tendenserne til udenlandsk dominans i produktions- og distributionsledet. Udviklingens retning vil dog i så henseende i nogen grad bestemmes af, hvordan vilkårene for en dansk videoproduktion bliver. Bl.a. kan det tænkes, at danske virksomheder, der allerede arbejder på informationsområdet, også begynder at producere til video, hvis muligheden herfor forekommer tilstrækkeligt attraktivt. Det gælder f.eks. dag- og ugeblade og andre trykte medier. En afgørende faktor i denne sammenhæng vil være, om DR kan gå ind på markedet som producent og distributør, og om der på anden måde kan sikres et tilstrækkeligt dansk kommercielt udbud.

På den anden side kan man forvente, at et øget tv-udbud vil fremme salget af blanke bånd til anvendelse til tidsforskudt tv-kigning.

Den teknologiske udvikling muliggør, at videogramproduktionen billiggøres. Videogrammer i rimelig teknisk kvalitet vil kunne produceres af lokale grupper, og transmissionen af disse programmer forudsætter ikke nødvendigvis kostbart transmissionsudstyr. Således kan man allerede i dag forsyne et fællesantenneanlæg med programmer fra en almindelig videomaskine (bånd eller plade). Hvorvidt sådanne distributionsmuligheder vil blive realiseret, afhænger primært af udformningen af den fremtidige radio- og tv-politik, herunder af kabeludviklingen.

Den institutionelle anvendelse af video forventes at få et opsving. I denne forbindelse bliver spørgsmålet om adgangen til DR's undervisningsudsendelser helt centralt. Det samme gælder spørgsmålet om etableringen af et ikke-kommercielt produktions- og distributionsmønster, hvor især bibliotekernes fremtidige rolle vil blive afgørende.

Udviklingen på kabelområdet kan tænkes afgørende at påvirke husholdningernes efterspørgsel efter videoudstyr. En udbygning af fællesantenneanlæggenes antal og kapacitet kan tænkes at reducere efterspørgslen efter videoudstyr. Hermed får den enkelte husstand bedre mulighed for at modtage flere udenlandske tv-programmer. Tænker man sig yderligere en egentlig bredbåndsløsning realiseret, vil dette dels kunne danne basis for betalings-tv-lignende systemer, dels på længere sigt muliggøre individuel kabelføring af programmer til den enkelte husstand fra det lokale videotek.

Sammenhængen kan illustreres af det faktum, at i USA, hvor kabel-tv i form af betalings-tv er meget udbredt, og hvor tv-kanalantallet er meget stort, er andelen af videohusstandene forholdsvis lille, nemlig på ca. *4%* af samtlige tv-husstande, jfr. kapitel 3. Det er dog ikke uden videre givet, at der fra dette forhold kan sluttes til udviklingen i Danmark. Andre faktorer end tilstedeværelsen af kabel-tv kan også tænkes at forklare forskellen mellem USA og f.eks. de skandinaviske lande.

Desuden må det understreges, at andre tendenser kan styrke forbrugernes tilbøjelighed til at anskaffe videoudstyr. Udviklingen af det lette elektroniske kamera til afløsning af smalfilmen (se kap. 3, side 11) kan virke i den retning, fordi fremvisningen af egne optagelser og tilsvarende amatørproduktioner forudsætter afspilningsudstyr.

Nok så væsentlig er dog videos egne egenskaber og de udviklingsmuligheder, dette medium, har i sig selv. Det gælder som nævnt ovenfor på undervisnings- og informationsområdet, og det gælder produktion af programmer direkte til videomediet, rettet mod bestemte målgrupper, der ikke på samme effektive måde nås af film og æterbåret tv.

Selv om derfor videos kopifunktion kan antages at blive berørt af en udvikling med et større antal tv-programmer og spillefilm, der stilles til rådighed gennem tv-satellitter, fællesantenneanlæg, betalings-tv etc. vil det samme ikke uden videre gælde videos anvendelse som målrettet medium. Den nævnte udvikling vil ikke kunne tilbyde et så differentieret programudbud, som kommercielle og ikke-kommercielle producenter kan opbygge ved at udnytte videos muligheder som målrettet medium. Først en fjernere fremtids kabeludbygnirig kan teknisk ændre dette forhold.

Det ligger i sagens natur, at kommissionen må indskrænke sig til at pege på disse mulige udviklingstendenser. Bindende forudsigelser af, hvordan fremtiden vil forme sig, lader sig ikke opstille på indeværende tidspunkt. Der er dog ingen tvivl om, at videoteknikken er kommet for at blive, og at dens anvendelsesmuligheder vil medføre en betydelig vækst i antallet af apparater i de kommende år.

Naturligvis må man være opmærksom på, at der kan være budgetmæssige restriktioner, som kan virke bremsende på udviklingen. En kraftig investering i satellitmodtageudstyr, specielt fællesantenner, kan tænkes at få en dæmpende virkning på efterspørgslen efter videoudstyr. En sådan tendens vil blive forstærket, såfremt den nuværende økonomiske lavkonjunktur fortsætter.

Dog er der intet i det hidtidige udviklingsforløb, der antyder, at befolkningens lyst til at anskaffe videoudstyr er særlig konjunkturfølsom, idet der som nævnt i kapitel 3 har fundet en kraftig stigning sted gennem de seneste år. Der er derfor næppe tvivl om, at video i 1990 vil være af væsentlig betydning, både som selvstændigt medium og som 'teknisk hjælpemiddel' i andre mediesammenhænge.

Udviklingsforløbets styrke og den fremtidige udnyttelse af videos muligheder afhænger dog i høj grad af politiske beslutninger af mediepolitisk karakter. Beslutningerne på radio/tv-området vil være væsentlige, men også egentlige videopolitiske initiativer vil afgørende kunne præge udviklingen. Et flertal af kommissionens medlemmer vil som et resultat af sine overvejelser i kapitel 7 fremsætte en række forslag til videopolitiske initiativer.

Kapitel 7: Kommissionens overvejelser

7.1 Videopolitiske målsætninger

I dette afsnit opstilles en række videopolitiske målsætninger. Udgangspunktet er den forventede fremtidige anvendelse af videoudstyret. Desuden tages hensyn til de informationsmæssige og kulturelle behov, som kan tilsige en forbedring af vilkårene for danske videoproduktioner og distributionen af dem.

Video kan som medium antage en række forskellige former på en skala med punkt-til-punkt kommunikation og massekommunikation som de 2 yderpunkter, (jfr. kapitel 2). Det fremgår endvidere af kapitel 6, at det må antages, at video vil få en ret kraftig udbredelse i løbet af 1980erne, også i Danmark.

Dette betyder, at video vil få voksende mediepolitisk betydning. Som skitseret i kapitel 6 vil især udviklingen på fjernsynsområdet - og hermed den fremtidige tv-politik - være af afgørende betydning for videos udvikling.

De hidtidige erfaringer peger i retning af, at befolkningen vil anskaffe sig videoudstyr. I hvilket omfang, dette vil ske, afhænger i nogen grad af de mediepolitiske beslutninger, der træffes.

Udviklingen vil dog - medmindre man samfundsmæssigt beslutter sig for en hidtil uhørt restriktiv politik - føre til en betydelig udbredelse. På denne baggrund bliver *videopolitikkens hovedmål* spørgsmålet om, hvorvidt man ønsker at fremme de særlige anvendelsesmuligheder, som videoteknikken muliggør, og som anses for mediepolitisk relevante.

Et andet hovedspørgsmål er muligheden for at opstille videopolitiske målsætninger, der kan bidrage til at dæmme op for virkninger af videoudviklingen, som må anses for uhensigtsmæssige.

Der er næppe tvivl om, at udviklingen i Danmark på video-området vil kunne påvirkes gennem visse supplerende ændringer af produktions- og distributionsvilkårene. Under arbejdet med videospørgsmålet er det fundet formålstjenligt at formulere en række målsætninger for udviklingen på video-området. Dels fordi vurderinger af den nuværende situation dermed kan ske på et fælles grundlag, dels fordi forslag til videopolitiske initiativer skal ses på baggrund af disse målsætninger.

Specielt med hensyn til overvejelserne i afsnit 7.11 om dansk videogramproduktion og -distribution har et flertal af kommissionens medlemmer taget udgangspunkt i nedenstående målsætninger. Et mindretal af kommissionens medlemmer har i den forbindelse nærmere præciseret, at deres stillingtagen er baseret på et mere begrænset sæt målsætninger, jfr. side 60.

a. For at sikre et alsidigt udbud og et nødvendigt dansk modspil til den forventede udenlandske dominans på video-området bør:

- danske filmproduktioner være tilgængelige på hjemmevideomarkedet,

- relevante dele af DR's programmer - egenproduktioner såvel som indkøbte - gøres tilgængelige for befolkningen på hjemmevideomarkedet, på bibliotekerne og via Statens Filmcentral,

- andre danske produktioner end film og tv-udsendelser forefindes på videogramform. En del af disse produktioner vil kunne udgives kommercielt, andre forudsætter et effektivt ikke-kommercielt distributionsapparat,

- videos muligheder som lokalt medium og som medium for grupper med fælles interesser søges udnyttet mest muligt.

b. Udbuddet af videogrammer på hjemmevideomarkedet bør kvalitetsmæssigt forbedres.

c. Bibliotekernes rolle som lokale kulturcentre bør udvides til også at omfatte video-området.

d. De forventede milliardinvesteringer i videoudstyr må give anledning til forbrugermæssige, samfundsøkonomiske samt industripolitiske overvejelser.

7.2 Forbrugermæssige overvejelser

For den, der står over for at skulle investere 10.000 - 15.000 kr. i videoudstyr, rejser den hurtige tekniske udvikling og den manglende standardisering på området en række spørgsmål:

Hvor hurtigt 'forældes' den nuværende generation af videobåndoptagere?

Hvis det f.eks. lykkes at skabe en verdensstandard for videoplader og mikrovideo - hvad branchekyndige anser for en reel mulighed - vil de nuværende ½ "-standardformater så hurtigt miste terræn?

Vil det fremtidige udbud af film ikke i første række rette sig imod afspilningsudstyr med verdensstandard?

Alt andet lige, vil svaret være ja. Imidlertid må det erindres, at en sådan udvikling ikke går i gang, før en verdensstandard eller en europæisk standard faktisk opstår, og selv herefter vil der antagelig gå en årrække, før udbudet af film på ½ "-formaterne tynder ud.

Et andet spørgsmål, en køber naturligt stiller, er, om alle de 3 hjemmevideostandarder, VHS, Betamax og 2000-systemet er fremtidssikrede, eller om man risikerer, at f.eks. et af systemerne udkonkurreres af de to øvrige. Ifølge branchekyndige skulle der ikke være risiko herfor. Alle 3 standarder har nu så stor en markedsandel, at de med rimelig sikkerhed vil kunne overleve i det vækstmarked, der må forventes i de kommende år. Der vil således også fortsat kunne købes blanke bånd til hvert af de 3 formater.

De film, der udbydes på hjemmevideomarkedet, er principielt også tilgængelige på alle 3 formater. Det er ikke således, at visse film kun fås i VHS, andre i Betamax og atter andre kun i 2000-systemet.

En såkaldt vertikal integration af markedet for apparatur og programmer kan derimod spores inden for videoplademarkedet. Her konkurrerer fabrikanterne af afspilningsudstyret i vid udstrækning ved at erhverve sig eksklusivrettigheder til populære film. Hvis videopladen derfor i løbet af 1-2 år markedsføres herhjemme, kan man ikke uden videre gå ud fra, at der til hvert af de 3 hovedsystemer (RCA, Philips, VHD) hører samme repertoire af film m.v.

Hvilke forbrugerpolitiske anbefalinger giver den manglende standardisering på området og den hastige tekniske udvikling da anledning til? Det må anses for givet, at eksistensen af 3 forskellige standarder virker fordyrende på produktionen og specielt på distributionen af bånd. Forhandleren er jo nødt til at føre den samme film i alle 3 formater og har derfor væsentlig større udgifter til lager, butiksareal, administration m.v. Ud fra denne synsvinkel er en standardisering i høj grad i forbrugerens interesse.

Heroverfor er imidlertid i debatten anført, at den eksplosive tekniske udvikling på området kan gøre det betænkeligt at fastlægge en standard, da man derved fastlåser udviklingen og afskærer sig fra de tekniske forbedringer, som en fortsat konkurrence mellem flere standarder kunne indebære. Da Philips således i begyndelsen af 1970erne lancerede sit videosystem VCR 1500 med 45 minutters spilletid pr. kassette, blev dette system betegnet som en mulig verdensstandard. Var denne standard blevet fulgt, var udviklingen for tidligt blevet låst fast, og man havde næppe i dag rådet over de avancerede hjemmevideosystemer med en kassettespilletid på indtil 8 timer. Det har yderligere været hævdet, at netop en sådan for tidlig fastlåsning af teknikken har præget lydområdet igennem 30 år.

Uanset om man finder det ønskeligt at gennemføre en verdensstandard på videoområdet, må det erkendes, at en isoleret dansk indsats for generelt at standardisere markedet næppe vil give resultater. Dertil er det danske marked for lille. Det samme vil formentlig gælde et tilsvarende nordisk initiativ.

Da det derfor ikke gennem forenkling synes muligt at hjælpe forbrugeren til lettere at finde vej gennem video-junglen, skal kommissionen i stedet pege på behovet for en grundig forbru-

gerorientering på dette felt. Som tidligere anført er der udsigt til, at danskerne investerer adskillige mia. kr. i videoudstyr i 1980erne. Da videobåndspillere ikke er en indarbejdet forbrugsartikel, vil der fortrinsvis være tale om førstegangskøb, og risikoen for fejldispositioner er derfor relativt stor.

Det vil på denne baggrund være ønskeligt, om Statens Husholdningsråd og andre forbrugerorganisationer gennem jævnlige undersøgelser af videomarkedet bidrager til at minimere fejldispositioner og dermed ressourcespild. Desuden bør der foretages undersøgelser af, i hvilket omfang leje eller køb af videoudstyr er mest fordelagtigt for forbrugerne.

I modsætning til, hvad der gælder hjemmevideomarkedet, er det både muligt og praktisk at vælge en fælles standard til institutionsbrug i den offentlige forvaltning, først og fremmest til brug i undervisning, men også på biblioteker, som hjælpemiddel for handicappede (Døve Film) o.s.v.

Man noterer sig her, at Landscentralen for undervisningsmidler i sin tid anbefalede U-maticsystemet som fælles standard inden for uddannelsesområdet. Dette system anbefales stadig som det teknisk bedste system, men i 1981 besluttede landscentralen at anbefale VHS-systemet som en alternativ system-standard. Landscentralen understregede, at VHS-systemet ikke er teknisk bedre end andre nyere systemer, og det blev oplyst, at valget var faldet på VHS, fordi summen af gode erfaringer med dette system på afgørelsestidspunktet var større end summen af gode erfaringer med andre systemer.

Udviklingen i det sidste år har imidlertid vist, at 2000-systemet får en ganske betydelig udbredelse. Under hensyn hertil samt til de ganske betydelige offentlige investeringer, der i de kommende år må forventes i videoudstyr, skal kommissionen af industripolitiske grunde anbefale, at der snarest sker en fornyet vurdering af 2000-systemets egnethed til institutionel anvendelse. Da en sådan standardfastlæggelse kan involvere flere ministerier og endvidere nødvendiggøre drøftelser med de kommunale foreninger, skal man pege på direktoratet for statens indkøb som den naturlige initiativtager og koordinator i dette spørgsmål.

Det er i det hele taget kommissionens opfattelse, at det på video-området vil være muligt at tage industripolitiske hensyn i forbindelse med mediepolitiske og andre foranstaltninger på området. Det må være rimeligt, at en del af de forventede milliardinvesteringer i videoudstyr m.m. kommer dansk industri og dermed danske arbejdspladser til gode.

Ud fra en forbrugersynsvinkel har ikke blot udbudet af videoudstyr, men også udbudet af indspillede videogrammer interesse. Er de konkurrencemæssige betingelser på hjemmevideomarkedet således, at udbudet ikke unødigt indskrænkes eller fordyres?

Som anført i kapitel 4 indgås der i Danmark normalt ikke eksklusivaftaler mellem distributør og forhandler. Den enkelte forhandler kan hjemtage film fra flere distributører og derfor føre et bredt sortiment.

Dette positive billede har imidlertid nuancer. Kommissionen har ikke inden for den fastsatte tidsramme haft mulighed for at gennemføre mere detaljerede analyser af markedet, men den har hæftet sig ved, at distributørforeningens etiske regler bestemmer, at medlemmerne udelukkende må handle med detailforretninger, der underskriver og overholder bestemmelsen om, at forhandlerens sortiment ikke må kunne skade hans almindelige omdømme i samfundet. Denne passus er naturligvis åben for fortolkningsmuligheder.

Henvendelsen fra Dansk Boghandlerforening (kapitel 4, side 19) viser, at der gennem boghandelen vil kunne etableres et væsentligt supplement til det eksisterende kommercielle distributionsnet.

Ud fra en forbrugersynsvinkel er det væsentligt, at en række oplysninger om videogrammets indhold fremgår af kassetten og dens omslag. Der tænkes her på oplysninger om filmens titel, de medvirkende, om eventuel dansk tekstning, spilletid og eventuelle ændringer i forhold til en dansk biografversion m.v. Desuden om indholdets egnethed for visning for børn samt om der er indlagt reklameindslag på kassetten. Kommissionen skal i den forbindelse anbefale, at mulighederne for indførelse af en egentlig varedeklarationsordning undersøges nærmere.

Det samme gælder en varedeklarationsordning på videoudstyr, som formentlig kan etableres ved et samarbejde mellem branchen og Dansk Varedeklarationsnævn.

For at give forbrugerne et bedre overblik

over udbudet på hjemmevideomarkedet og af informationsmæssige, kulturelle og forskningsmæssige grunde er det kommissionens opfattelse, at en central registrering af titlerne på markedet er ønskelig. Herved vil kunne opnås, at såvel den enkelte bruger som den offentlige kultur- og fritidssektor samt producenter, forbrugere, forhandlere m. fl. kan skaffe sig adgang til oplysninger om repertoiret.

Der vil være tale om en opgave af betydeligt omfang, som formentlig med fordel vil kunne løses af Biblioteksscentralen, der i forvejen udgiver Filmregistret og Dansk Filmfortegnelse (i samarbejde med Det danske Filmmuseum) samt er forlag for Børnefilmkataloget, som udgives af Det danske Filminstitut. Registreringen kan formentlig foretages i samarbejde med Foreningen af danske videogramdistributører, der som anført i kapitel 4, side 18 allerede har et videokatalog under udarbejdelse.

7.3 Offentlig forevisning af video, herunder sammenhængen med kabeludviklingen

Offentlig forevisning af video

Ved offentlige forevisninger er video og film ligestillet for så vidt angår kravet om, at forevisning kun må ske efter tilladelse. Denne tilladelse betinges i filmloven af, at den pågældende har erhvervet sig rettighederne til at vise filmen, og at bestemmelserne i loven om filmcensur overholdes.

Den offentlige forevisning af videogrammer kan enten ske mod betaling, svarende til normal biografdrift, eller gennem de såkaldte alternative visningsmuligheder.

Med hensyn til kommerciel videografdrift gælder, at med den eksisterende videoteknik er forevisning af videogrammer kun egnet for mindre grupper. Den begrænsning, som ligger i fjernsynsskærmens billedskarphed gør, at billedet ikke kan blive tilstrækkeligt stort.

Filmlovudvalget har i sin betænkning peget på, at forevisning af video på lidt længere sigt kan få betydning gennem at skabe et bedre økonomisk grundlag for videreførelsen af ellers dødsdømte biografer. Det er kommissionens opfattelse, at videografen som alternativ eller supplement til biografen først i større udstrækning vil kunne etableres, såfremt de nuværende amerikanske og japanske forsøg med tv-billeder med dobbelt så mange linier som i dag omsættes i produktion af optage- og afspilningsudstyr, baseret på denne teknik.

På meget lang sigt kan man som beskrevet i kapitel 6 forestille sig, at den fysiske distribution af videobåndet eller -pladen til videografen delvis vil kunne erstattes af tv-satellitoverføring af programmerne, sådan at man lokalt henter ugens film ned fra luften, optager og afspiller den efter nærmere aftale med distributøren. Kommissionen mener ikke, at det vil være realistisk at forestille sig en sådan distributionsform før efter 1990.

På den anden side finder kommissionen det væsentligt, at mulighederne for offentlig videoforevisning afprøves allerede med den eksisterende teknik og kan derfor tilslutte sig bemærkningerne til filmlovforslaget om, at Det danske Filminstitut af sine midler støtter en forsøgsmæssig, fremtidig indretning af egentlige videobiografer .

Kommissionen skal desuden pege på kommunernes muligheder for at eksperimentere på dette område, som udover at betyde en fastholdelse af det eksisterende kulturtilbud i lokalsamfundet vil kunne forøge mulighederne for distribution af videogrammer, som ikke kan konkurrere på det kommercielle marked.

Video og kabeldistribution

Offentlig forevisning af videogrammer forudsætter ikke nødvendigvis, at tilskuerne er til stede i samme lokale, idet videosignalerne kan transmitteres gennem luften eller via kabel. For begge transmissionsformers vedkommende gælder, at de er omfattet af programspredningsreglerne i radioloven.

Udviklingen på kabelområdet behandles i anden forbindelse i Mediekommissionen. Mulighederne for etablering af kabel-tv er derfor ikke gennemgået nærmere her. Kun skal nævnes, at der her er tale om en distributionsform, som muligvis fundamentalt vil kunne ændre vilkårene for distributionen af film og video. Dertil kommer den sammenhæng, der vil være mellem udbygningen af den kollektive distribution via kabel og efterspørgslen efter videoudstyr, hvor det under visse forudsætninger

kan antages, at etableringen af et bredbåndsnet vil reducere behovet for videoudstyr. I forbindelse med overvejelser om kabeludbygningen er det væsentligt at være opmærksom på dette forhold, herunder at den nævnte effekt formentlig vil være størst, såfremt kabeludbygningen fremskyndes.

Erfaringerne fra udlandet tyder på en meget stor interesse hos borgerne for kabel-tv-systemer. F.eks. anslås det[1], at mere end 40% af de amerikanske filmselskabers samlede indtægter i 1982 stammer fra kabel-tv og anden videodistribution.

Samtidig understreger denne distributionsforms attraktivitet nødvendigheden af, at samfundet ud fra et medie- og kulturpolitisk udgangspunkt sikrer sig mulighederne for et effektivt modspil mod dominansen af udenlandske fiktionsprogrammer, som - må man forvente - vil være dominerende, såfremt man uden videre tænkte sig betalings-tv-lignende systemer indført i Danmark.

I denne forbindelse ønsker kommissionen at pege på mulighederne for, som led i de kommende lokale tv-forsøg, at eksperimentere med lokalt produceret stof samt at gøre de pågældende programansvarlige opmærksomme på det ikke- kommercielle udbud af film (video)-titler, som kan rekvireres gennem Statens Filmcentral eller gennem private distributionskanaler.

7.4 Videoreklame

Reklame i hjemmevideo

Det danske tv er reklamefrit, og det er derfor nærliggende at spørge, om noget tilsvarende skal gælde for videogrammerne på hjemmevideomarkedet, da disse jo i hjemmene fremtræder på tv-skærmen.

Der knytter sig stor usikkerhed til virkningerne af denne type videoreklame, som kan sammenlignes med den eksisterende biografreklame. Set med annoncørøjne må det være en fordel, at reklamerne vises i hjemmene, men mulighederne for aktualitet begrænses af, at båndene er ude i lang tid. Dertil kommer, at det er muligt at spole forbi reklameindslagene.

Inter Media, November 1981 p. 26.

Rent mediemæssigt svarer videoreklamen til en mellemting mellem reklame-film og reklame-tv. Dog er det rimeligt at antage, at video ikke foreløbig vil være særligt attraktivt som reklamemedium på grund af den uafgrænsede gruppe, de fleste programmer henvender sig til.

Programmer til klart specificerede interessegrupper kan snarere ventes at kunne tiltrække annoncørernes opmærksomhed

En stigning i anvendelsen af reklamer på hjemmevideomarkedet kan forventes at tiltrække midler fra biografreklamen og evt. også i et vist omfang fra andre reklameformer, bl.a. fra tryksagsreklamen og i mindre omfang fra magasinpressen. Effekten afhænger dog af hjemmevideomarkedets vækst og denne nye reklameforms gennemslagskraft.

På længere sigt kan der tænkes at dukke andre reklameformer op også på det danske hjemmevideomarked, nemlig de såkaldte 'informationais'. Disse programmer, som i USA er på op til ½ time, indeholder en blanding af information, instruktion og reklame, som tilsammen reklamerer for en bestemt vare eller et bestemt mærke.

Et flertal af kommissionens medlemmer, bestående af:

Sigurd Bennike, Aase Boesen, Johs. Christensen, H.P. Clausen, Aage Deleuran, Ilse Dickmeiss, Bjarke Fog, Knud Aage Frøbert, Kate Galle, Holger Hansen, Poul Hansen, Poul Holdt Hansen, Knud-E. Hauberg-Tychsen, Peter Holst, A. Stendell Jensen, F. Reidar Jørgensen, Erik Knudsen, Gerda Louw Larsen, Fl. Leth-Larsen, Kr. Lindbo-Larsen, Erik Lund, A. Lund-Sørensen, 1b Lønberg, Børge O. Madsen, Thyge Madsen, J.U. Moos, Karl Johan Mortensen, Peter Müller, Bent Nebelong, Bjarne H. Nielsen, Arnold Nørregaard, Ruth Nb'rthen, J. Nørup-Nielsen, E. Kjær Poulsen, Palle Simonsen, Henning Skaarup, Hans Strunge, Karl V. Thomsen, Niels Thomsen, P. Toftdahl, W. Weincke, J.M. Westergaard, E. Winsløw,

er af den grundlæggende opfattelse, at de i kapitel 4 skitserede udviklingsmuligheder ikke giver anledning til et forbud mod reklamer i hjemmevideo. Det er samtidig denne gruppes opfattelse, at videogrammets særlige kvaliteter

gør det velegnet til instruktions- og informationsformål, og at en kommerciel udnyttelse ud fra disse forudsætninger i realiteten vil virke forbrugeroplysende.

Flertallet lægger desuden vægt på, at et forbud mod reklame i video kan have uønskede konsekvenser i de tilfælde, hvor dag- og ugeblade eller tilsvarende medier i forlængelse af deres hidtidige virksomhed ønsker at udnytte videomediet.

Flertallet ønsker klart at understrege, at man ikke hermed har taget stilling til spørgsmålet om reklamer i tv. En af forskellene mellem tv-reklame og reklame på videogramform er, at den enkelte har mulighed for at afbryde videoreklamen eller spole forbi den.

Dertil kommer, at et egentlig reklameforbtid i hjemmevideo dels er et udtryk for formynderiske tendenser, som falder dårligt i tråd med danske normer, dels vil skabe et næsten uløseligt afgrænsnings- og kontrolproblem. Endelig er det denne gruppe medlemmers opfattelse, at de gældende reguleringer på reklameområdet i medfør af markedsføringsloven uden videre vil kunne anvendes på reklamer på hjemmevideoområdet.

Blandt flertallet ønsker følgende medlemmer:

Aase Boesen, Ilse Dickmeiss, Kate Galle, Holger Hansen, Knud-E. Hauberg-Tychsen, Peter Holst, A. S tendel l Jensen, Gerda Louw Larsen, Kr. Lindbo-Larsen, Karl Johan Mortensen, Ruth Nörthen, Henning Skaarup, W. Weincke,

yderligere at fremhæve:

Da video er et stærkt suggestivt medium, vil medlemmerne ikke udelukke, at der udover de allerede bestående regler for god markedsføring kan blive tale om en vis yderligere regulering af reklameudbudet på videomarkedet, bl.a. i de til forevisning for børn godkendte videogrammer. Medlemmerne finder det desuden ikke afgørende, at et eventuelt forbud mod reklamer i hjemmevideo kan have uønskede konsekvenser for dag- eller ugebladene. Desuden ønsker medlemmerne at understrege, at der i forhold til tv er tale om to forskellige medier, og at video i den sammenhæng måske snarere kan sammenlignes med et ugeblad.

Et mindretal, bestående af:

Laurits Bindsløv, A. Ejbye-Ernst, Morten Giersing , Povl Hermansen, Tove Hygum Jakobsen, Liselotte Knudsen, Torben Krogh, Hans Larsen, Olga Linné, Frands Mortensen, Børge E. Nielsen, Hans Nielsen, Kirsten Nielsen, Kaj Pedersen, Preben Sepstrup, Karen Siune, Birte Weiss,

erkender, at et reklameforbud vil skabe afgrænsnings- og kontrolproblemer, men vil ikke på nuværende tidspunkt tage principiel stilling til fordel for reklamer på video, bl.a. fordi kommissionens overvejelser om reklame i tv endnu ikke er afsluttede.

Mindretallet finder det særdeles betænkeligt, at videoreklamen - hvis den slår an - kan betyde et tilsvarende indtægtstab for andre medier. I første række for biografreklamen, men også for magasinpressen og i mindre udstrækning dagspressen.

Mindretallet ønsker endvidere at anføre, at reklame i videogrammer med tiden kan åbne for en programproduktion eller -import med særlig henblik på at sprede reklameindholdet. Dette kan føre til en indholdsudvikling efter mindste fællesnævners målestok og vil modarbejde ønsket om at øge alsidigheden af udbudet på hjemmevideomarkedet.

Det bør også fremhæves, at man specielt må tænke på børnepublikummet i denne sammenhæng. Børn er storforbrugere af tv og reklame samtidig med, at de er lettere påvirkelige og har sværere end voksne ved at skelne mellem reklame og program. Man kan gå ud fra, at børn ikke alene ser videogrammer for børn, men i meget stor udstrækning også voksenprogrammer.

Mindretallet finder det derfor nødvendigt, at der i forbindelse med den samlede afklaring af reklamer i tv overvejes et egentligt forbud mod reklameindslag i videogrammer.

Et andet mindretal, bestående af *Hilmar Sølund,* ønsker vedr. spørgsmålet om særlige reguleringer af reklame i hjemmevideo hverken at tilslutte sig det i afsnit 7.4 nævnte flertal eller mindretal. Medlemmet finder, at spørgsmålet om reklame i hjemmevideo på det foreliggende grundlag ligger uden for det kommunalpolitiske interessefelt, medlemmet repræsenterer i kommissionen.

Andre former for videoreklame

Udover at der kan bringes reklameindslag i de videogrammer, som udlejes på hjemmevideomarkedet, kan video anvendes som selvstændigt reklamemedium, enten gennem at reklameprogrammer afspilles på offentlige steder, hoteller m.v., eller gennem at video anvendes som hjælpemiddel i den personlige markedsføring.

De kendte og forventede videoreklameformers anvendelighed og konkurrencedygtighed i forhold til andre reklamemedier afhænger naturligvis af mediets udbredelse og af de præcise former, det antager. Det er kommissionens opfattelse, at videoreklamen på offentlige steder m.v. på grund af den spredte, usystematiske karakter og mediets karakter af 'narrowcasting' er et sekundært reklamemedium. D.v.s. at den ikke kan bære en reklamekampagne alene, men kun virke supplerende i forhold til anden reklameindsats. Som reklamemedium kan video i denne sammenhæng nærmest sammenlignes med biografreklame eller trafikreklame.

Videoreklame i detailhandelsforretninger m.m. for praktiske formål kan kun antages at supplere og til dels substituere andre former for butiksreklame, men næppe påvirke anvendelsen af andre medier til reklameformål. Hvis visse af disse typer af videoreklame sættes kraftigt i system og får en betydelig udbredelse, kan der dog for enkelte produkters vedkommende tænkes en begrænset substitution i forhold til magasinannoncer, men mest sandsynligt vil sådanne reklamepenge blive taget fra andre sekundære eller tertiære reklamemidler som plakater eller sport.

Det må tilsvarende antages, at selv om videoreklamen på hoteller, sportspladser og i indkøbscentre sættes meget i system, vil det ikke have større effekt for andre reklamemedier, svarende til videoreklamen i detailforretninger.

Årsagen til, at disse videoreklameformer ikke kan forventes at overtage større dele af reklamebudgetterne, er, at det audiovisuelle budskabs succes kræver, at publikum forholder sig roligt og koncentrerer sin opmærksomhed om budskabet i eksponeringssituationen. Det er stort set ikke tilfældet med disse former for videoreklame. Hertil kommer, at eksponeringen for disse medier vil blive af væsentlig mindre omfang, sammenlignet med f.eks. reklame i trykte medier (eller i et evt. dansk reklame-tv), samt at spredningen af reklamebudskabet bliver mere tilfældig og ustyrbar.

Sammenfattende er det kommissionens opfattelse, at der ikke kan antages at være problemer med anvendelse af de ovenfor nævnte reklameformer i video, og at konsekvenserne for andre medier af denne type videoreklame er yderst begrænsede.

7.5 Mulighederne for forbud mod visse videogramtyper

En væsentlig del af den hidtidige offentlige debat om video har drejet sig om, hvorvidt det fortsat bør være muligt frit at sprede videogrammer med påstået underlødigt indhold. I sammenhæng hermed har spørgsmålet om beskyttelsen af børn og unge være inddraget.

Forbudsaspektet

Med hensyn til salg og udlejning af videogrammer til private gælder der kun den begrænsning med hensyn til videogrammernes indhold, at de ikke må indeholde børnepornografi, jfr. straffelovens § 235. Spørgsmålet om en udvidelse af forbudet til også at omfatte ekstreme volds- og pornografiskildringer har givet anledning til politisk debat både i Danmark og i de andre nordiske lande.

I Sverige har man således i 1981 vedtaget en lov om forbud mod spredning af film og videogrammer med voldsindslag (SFS 1981/45). Indtil videre indeholder denne lov et forbud mod til børn under 15 år at sælge, udleje eller fremvise film og videogrammer med virkelighedstro skildringer af vold eller trusler om vold mod mennesker og dyr. Loven omfatter ikke offentlige forevisninger af biograffilm eller tv, idet der på disse områder gælder særlige regler.

Ved den svenske lovs vedtagelse blev en generel forbudsbestemmelse (§ 1) sat ud af funktion i 12 måneder. Denne bestemmelse indeholder et generelt forbud mod spredning af den såkaldte ekstreme vold, hvorefter en spredning af film og videogrammer med nærgående eller langvarige skildringer af, at personer udsættes for rå eller sadistisk vold, forby-

des. Den hvilende bestemmelse forventes at træde i kraft pr. 1.7.1982.

Kommissionen finder det betænkeligt, hvis spredningen af visse former for videogrammer kriminaliseres. Der vil dels være det principielt betænkelige, der ligger i yderligere at begrænse borgernes muligheder for frit at vælge, hvad man vil anskaffe til brug inden for hjemmets fire vægge. Dels vil forbudstanken indebære en begrænsning af informations- og ytringsfriheden, som falder dårligt i tråd med dansk tradition og retsopfattelse, og som er et udtryk for formynderiske tendenser. Dertil kommer, at der vil være uoverskuelige vanskeligheder forbundet med at sætte grænser for, hvornår f.eks. volden er acceptabel, dels - som nævnt nedenfor i afsnittet om piratvirksomhed - kunne et forbud skabe grobund for et nyt illegalt marked.

Men hvad adskiller så et sådant forbud fra de allerede eksisterende grænser for ytringsfriheden? Til syvende og sidst beror forskellen på en vurdering af, hvad der må anses for direkte skadeligt for borgerne eller samfundet som helhed. Det er med andre ord kommissionens opfattelse, at voksne danske selv må afgøre, om de vil udsætte sig for voldsskildringer af den pågældende art. Heraf følger naturligvis ikke, at kommissionen anbefaler den størst mulige udbredelse af denne type videogrammer, samt at man ser bort fra, at der er et problem i forbindelse med børns muligheder for at få adgang til at overvære videogrammer med grov vold og pornografi.

7.6 Beskyttelsen af børn og unge

Formelt er forholdet det, at det er strafbart at sælge utugtige fotografier, film el.lign. til børn under 16 år. Imidlertid gælder straffelovens § 234 ikke voldsskildringer, hvorfor man måske burde overveje at udvide denne bestemmelse til også at gælde voldsskildringer. Dette betyder imidlertid, at man kommer tilbage til afgrænsningsproblemet . En stor del af problemet vil kunne løses, såfremt de censurbestemmelser, som er gældende for offentlige forevisninger af film og videogrammer udvides til også at omfatte de videogrammer, som udlejes eller sælges til privat brug.

Kommissionen forestiller sig en ordning, hvorefter kun de videogrammer, som er godkendte af børnefilmcensuren kan udleveres til børn i den pågældende aldersklasse. Ordningen forudsætter ikke, at samtlige videogrammer censureres, men at der finder en tydelig mærkning af kassetterne sted, og at der på samtlige ikke-censurerede kassetter anføres, at de ikke er godkendte til visning for børn under 16 år. Det skal bemærkes, at distributørforeningen efter forhandling med Statens Filmcensur har vedtaget en ordning, som svarer til forslaget.

Det må erkendes, at en sådan ordning reelt vil kunne omgås ved, at børn uden deres forældres vidende vil kunne få adgang til videogrammer, som forældrene har hjembragt. Her er det kommissionens opfattelse, at det må være op til forældrene selv at afgøre, om de vil lade deres børn se den type programmer, herunder at træffe de nødvendige foranstaltninger, som hindrer, at børnene får mulighed for dette.

I henhold til biblioteksloven og ifølge folkebibliotekstraditionen har alle lånergrupper - uanset alder - fri og lige adgang til alle bibliotekets materialer. Den foreslåede udvidelse af censurbestemmelserne kan således ikke uden videre omfatte bibliotekernes udlån, men kræver yderligere overvejelser.

Med hensyn til den såkaldte offentlige forevisning er forholdet formelt set fuldstændig afklaret. Lovgivningen kræver, at de pågældende videogrammer er godkendte til visning for børn. Dette hindrer dog ikke, at der som omtalt i medierne finder forevisning sted i ungdomsklubber, sportsklubber o.lign. af videogrammer, uegnede for børn under 16 år med deltagelse af børn under den påbudte aldersgrænse.

Bortset fra, at der vel i de fleste tilfælde også er tale om en overtrædelse af de ophavsretlige regler, idet videogrammerne formentlig er udlejet med henblik på privat forevisning, er der samtidig tale om et brud på censurreglerne. Det må antages, at overtrædelserne primært beror på ukendskab til gældende ret hos de ansvarlige ledere og ansatte, samt at problemet vil kunne løses gennem cirkulæreskrivelser til de kommunale social- og fritidsforvaltninger, hvor reglerne for visning af videogrammer og film i klubber nærmere præciseres. I denne forbindelse er der endvidere ud fra en socialpolitisk synsvinkel anledning til at gøre opmærk-

som på, at anvendelsen af videogrammer med et oplysende eller undervisningsmæssigt indhold kan styrke det pædagogiske arbejde i institutioner for børn og unge.

7.7 Piratvirksomhed

Som beskrevet i kapitel 4 finder der en ret omfattende piratvirksomhed sted gennem ulovlig handel med og udlejning af videogrammer. Kommissionen har i denne forbindelse noteret sig de forslag, som er stillet af Udvalget vedr. revision af den ophavsretlige lovgivning om en skærpelse af de ophavsretlige påtale- og sanktionsbestemmelser (jfr. afsnit 5.7.c), men finder, at det ligger uden for kommissionens område at udtale sig herom.

Et andet aspekt af piratvirksomheden er, at de pågældende videogrammer ofte er af en mindre lødig karakter. Som det fremgår af kapitel 5, gælder der i dag ingen særlige begrænsninger med hensyn til indholdet af videogrammer til privat forevisning, når der bortses fra den såkaldte børneporno. Et evt. forbud mod videogrammer med særligt grove volds- og/eller pornografiindslag, vil måske skabe grobund for et nyt illegalt marked. Kommissionen finder det væsentligt at understrege denne sammenhæng.

7.8 Video som undervisningsmiddel

Som det fremgår af beskrivelsen i kapitel 4, har videoteknikken allerede fra midten af 1970erne været taget i brug i undervisningssektoren. Produktionen af undervisningsprogrammer med henblik på udsendelse i radio og fjernsyn varetages af Danmarks Radio i samarbejde med Landscentralen for undervisningsmidler på grundlag af bevillinger på undervisningsministeriets budget.

De producerede udsendelser anvendes umiddelbart kun til æterbårne udsendelser via DR. Der sker ikke nogen efterfølgende båndistribution via landscentralen af DR's undervisningsudsendelser. Når det gælder tidsforskudt anvendelse af hensyn til skolernes skemaplaner, er en sådan anvendelse baseret på optagelser 'fra luften', foretaget af Amtscentralerne for undervisningsmidler eller på grundlag af optagelser foretaget af den enkelte undervisningsinstitution. Distribution af undervisningsfilm og kortfilm til skoler o.lign. sker direkte fra Statens Filmcentral.

Efter kommissionens opfattelse bør undervisningsprogrammer i radio og fjernsyn - i det omfang de finansieres af offentlige midler - være til rådighed ikke alene for direkte eller tidsforskudt anvendelse i landets skoler, men også for studiekredse og enkeltpersoner på landets biblioteker, som ønsker at låne undervisningsudsendelserne for personligt at dygtiggøre sig. Det samme må gælde tilfælde, hvor foreninger o.lign. på lokalt plan ønsker at udnytte sådanne udsendelser som led i deres virksomhed, herunder at video fremover må forventes at blive brugt som led i det folkeoplysende arbejde.

Kommissionen anbefaler derfor, at fremtidige aftaler mellem undervisningsministeriet og DR udformes således, at ovennævnte hensyn tilgodeses i alle aftaler om medvirken ved produktion af undervisningsudsendelser i DR.

De refererede problemstillinger vedrører hovedsageligt anvendelsen af videogrammet som programbærer, d.v.s. som teknisk lagrings- og afspilningsmedium, hvor der i realiteten er tale om, at film eller tv-udsendelser er overspillet på video. Imidlertid indebærer videoteknikken - først og fremmest videopladen - muligheder for interaktive undervisningsprogrammer. Kommissionen finder det væsentligt, at der i Danmark etableres forsøg med produktion af denne type undervisningsprogrammer.

Sammenfattende er det kommissionens opfattelse, at problemerne omkring distributionen af videogrammer til undervisningsformål bør løses på en sådan måde, at man også sikrer, at DR's undervisningsudsendelser kan udnyttes af enkelte brugere og grupper gennem landets biblioteker. Dette spørgsmål vil blive diskuteret nærmere i afsnit 7.11.

Endvidere skal kommissionen henlede opmærksomheden på muligheden for produktion af interaktive undervisningsprogrammer, baseret på videoteknikken, og på behovet for danske eksperimenter på dette område.

7.9 Minoriteter og handicappede

Videogrammet kan anvendes på mange forskellige måder. Et indspillet videobånd kan nå et massepublikum gennem tv-overføring, eller det kan nå en bestemt modtagerkreds gennem

postdistribution. Sidstnævnte mulighed er f.eks., som nævnt i kapitel 4, taget i anvendelse af Døve Film i forbindelse med spredningen af de særligt redigerede kassetter.

Kommissionen finder denne anvendelsesmulighed særdeles nyttig og hensigtsmæssig og mener, at på dette område har video som medium en meget væsentlig mediepolitisk funktion. Ikke kun som medium for hørehæmmede, men mere generelt som supplement til det eksisterende mediemønster. Mediesystemet er nemlig kun formelt lige tilgængeligt for alle personer eller grupper. Reelt er dette ikke altid tilfældet, da et sprogligt handicap (f.eks. hos indvandrere) eller andre handicaps sætter grænser for den nytte, man som individ har af de eksisterende medier.

Videogrammets fordel fremfor f.eks. tv er, at det kan redigeres specielt med henblik på en bestemt aftagergruppe, herunder forsynes med forklarende undertekster. Dertil kommer, at man, når videogrammet afspilles, har mulighed for at gentage visse sekvenser, som man måske ikke forstod meningen med ved første gennemspilning.

For indvandrergruppernes vedkommende ligger der desuden en værdi i, at de pågældende befolkningsgrupper vil kunne skaffe sig videogrammer på deres eget modersmål. Dertil kommer, at det vel især for de pågældende grupper er af værdi også at kunne tappe danske tv-programmer til nærmere gennemsyn.

7.10 Behovet for forskning og uddannelse

Som det fremgår af betænkningen, har kommissionens vurderinger af videoudviklingen, specielt de danske forhold, måttet baseres mere på spredte og måske tilfældige iagttagelser end på resultaterne af systematiske undersøgelser af dette nye mediums udbredelse og anvendelse.

Dansk medieforskning har endnu ikke taget video-området op på samme måde som de mere etablerede medier. Dette hænger selvfølgelig sammen med, at videoudviklingen først i løbet af de sidste par år har taget fart.

På længere sigt er denne manglende forskningsindsats imidlertid uholdbar, og kommissionen skal derfor anbefale, at der iværksættes forskningsprojekter og kortlægninger på dette område.

Som nærliggende temaer for en sådan indsats skal kommissionen pege på undersøgelser af husholdningernes motiver til anskaffelsen af video og deres faktiske anvendelse af udstyret. Dertil kommer forbrugerøkonomiske beregninger og prognoser af konsekvenserne af de forventede investeringer i videoudstyr. I sammenhæng hermed kan nævnes undersøgelser af videoudviklingens konsekvenser for befolkningens forbrug af andre medier, trykte som elektroniske.

Dertil kommer undersøgelser af hjemmevideo-markedets struktur og forventede udvikling, herunder en belysning af konsekvenserne af kædedannelser og andre koncentrationstendenser samt af graden af udenlandsk dominans også i distributionsledet. Også videos muligheder som udtryksmiddel for enkeltpersoner og grupper bør gøres til genstand for forskning.

Den økonomiske betydning for andre medier af videoreklamen påkalder sig også forskningsmæssig interesse. Det samme gælder de problemer, der generelt er knyttet til lang tids brug af skærmterminaler, herunder tv-skærmen. Det må formodes, at et overdrevent videoforbrug under visse omstændigheder kan have psykiske, sociale og fysiologiske virkninger.

Videoudviklingen giver desuden anledning til uddannelsespolitiske overvejelser. Kommissionens forslag om iværksættelsen af et supplerende dansk produktions- og distributionssystem afleder samtidig et behov for kvalificeret oplæring på video-området med henblik på ansættelse af såvel teknisk som pædagogisk videokyndige på AV-centraler, uddannelsesinstitutioner, kursuscentre, biblioteker, videoværksteder o.lign.

I en lang række tilfælde vil det nævnte behov kunne tilgodeses gennem kursustilbud på bestående uddannelsesinstitutioner. I andre tilfælde kan man forestille sig nye uddannelsesformer, f.eks. uddannelsen af AV-teknikere eller AV-konsulenter. Der er allerede på flere læreanstalter initiativer under udfoldelse, og det må antages, at en indsats efter disse retningslinier ikke vil kræve nye ressourcer af større omfang. Sådanne uddannelsesformer kan formentlig med fordel tages op i forbindelse med de kommende års uddannelses- og beskæftigelsesforanstaltninger, rettet mod bekæmpelsen af ungdomsarbejdsløsheden.

Dertil kommer, at video sikkert vil komme til at indtage en central placering i en kommende medieundervisning i folkeskolen og gymnasiet.

7.11 Dansk videogramproduktion og -distribution

Kommissionen vil i dette afsnit belyse mulighederne for at supplere det eksisterende produktions- og distributionssystem. Formålet er dels at vurdere mulighederne for en mere hensigtsmæssig anvendelse af videoteknikken, dels at understrege, at et helhedssyn bør være udgangspunktet for løsningen af problemer, knyttet til et enkelt delområde, f.eks. på undervisningsområdet.

Videos anvendelsesmuligheder

Video er omfattet af filmloven, hvis formål er at fremme filmkunst og filmkultur i Danmark. Dette fremgår af § 1, stk. 2, i den i foråret 1982 vedtagne nye lov om film, hvori det bl.a. anføres, at der ved film forstås levende billeder af enhver art uanset optagelses- og forevisningsform. Videre i samme stykke bortses fra fjernsynsudsendelser, idet radioloven fastlægger rammerne for Danmarks Radio's virksomhed.

Allerede i dag spiller Danmarks Radio en væsentlig rolle på video-området, men det er som nævnt i kapitel 5 uklart, om Danmarks Radio uden videre kan gå ind på videomarkedet som producent og distributør.

På undervisningsområdet finder produktionen og distributionen sted gennem et samspil mellem bl.a. DR's undervisningsafdeling, Landscentralen for undervisningsmidler og Statens Filmcentral.

De nævnte forhold er karakteristiske ved, at video som programbærer anvendes til formidling (distribution og forevisning) af film (filmloven) eller fjernsynsudsendelser (DR). Imidlertid indebærer videoteknikken en oplagt mulighed for optagelse og spredning af en lang række andre kunstformer og aktiviteter, som ellers ikke ville blive indspillet på film eller udsendt i tv, f.eks. teaterforestillinger, revyer, ballet, opera.

Endelig vil videoteknikken i stigende omfang kunne tages i anvendelse som lokalt eller regionalt medium. Dette gælder en række lokale værkstedsaktiviteter o.lign. Den udvidelse af distributionsmulighederne, som vil blive en af følgerne af de kommende forsøg med lokaltv, vil yderligere aktualisere betydningen af den lokale videogramproduktion.

Det er opfattelsen hos et flertal af kommissionens medlemmer, jfr. nedenfor, at de ovenfornævnte anvendelsesformer hver især vil kunne bidrage til opfyldelsen af de i afsnit 7.1. opstillede videopolitiske målsætninger. Med hensyn til spillefilm og kortfilm er det også ud fra en videopolitisk synsvinkel væsentligt, at støtten til dansk produktion og distribution udbygges. Hvad angår DR's programmer, må det anses for vigtigt, at relevante dele af den samlede programflade også er tilgængelig på videogramform. Det samme gælder mulighederne for på videogramform at producere og distribuere andre danske kulturtilbud. Endelig vil udviklingen af videomediets lokale og målrettede muligheder være af betydning.

En række af kommissionens medlemmer, fordelt på 4 mindretal, deler ikke flertallets opfattelse, jfr. side 60 ff.

Forslag til et supplerende dansk produktions- og distributionssystem

Et flertal af kommissionens medlemmer, bestående af:

Laurits Bindsløv, Aase Boesen, HP. Clausen, Ilse Dickmeiss, A. Ejbye-Ernst, Knud Aage Frøbert, Morten Giersing, Poul Hansen, Knud-E. Hauberg-Tychsen, Povl Hermansen, Tove Hygum Jakobsen, A. Stendell Jensen, Liselotte Knudsen, Torben Krogh, Gerda Louw Larsen, Hans Larsen, Kr. Lind bo-Larsen, Olga Linné, A. Lund-Sørensen, 1b Lønberg, J. U. Moos, Frands Mortensen, Karl Johan Mortensen, Bjarne H. Nielsen, Børge E. Nielsen, Hans Nielsen, Kirsten Nielsen, Ruth Nörthen, J. Nørup-Nielsen, Kaj Pedersen, Preben Sepstrup, Karen Siune, Henning Skaarup, Hans Strunge, W. Weincke, Birte Weiss

er af den opfattelse, at der gennem tilførelsen af ekstra ressourcer til video-området vil kunne etableres et supplerende dansk produktions- og distributionssystem, som vil kunne bidrage væsentligt til opfyldelsen af de opstillede videopolitiske målsætninger. Der er ikke

tale om et enkelt initiativ, men om en vifte af muligheder. Forslaget berører forhold på såvel det kommercielle videomarked som på det ikke-kommercielle område.

For at sikre en koordination foreslår flertallet, at de ekstra ressourcer, der tilføres området - i en forsøgsperiode på 3 år - opsamles i et særligt videofond. Fondets indtægtsgrundlag er årlige bevillinger på finansloven, svarende til f.eks. Statens Kunstfond. Fondsbetegneisen er anvendt for at understrege, at det organ, som tænkes at forvalte disse midler - fondsbestyrelsen - får en vis uafhængig status i forhold til ministeriet for kulturelle anliggender.

Flertallet har ikke set det som sin opgave at stille forslag til bestyrelsens sammensætning, men man forestiller sig en ordning, hvorefter medlemmerne beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender, evt. efter forudgående indstilling fra relevante myndigheder, institutioner og organisationer. Beskikkelsesperioden bør være tidsbegrænset. Spørgsmålene bliver herefter, hvilke aktiviteter som skal støttes, fondets administrative placering samt tilvejebringelsen af de nødvendige offentlige midler. Bortset fra etableringen af videofondet vil forslaget formentlig kunne baseres på eksisterende institutioner og ordninger.

Selv om der vil være væsentlige overlapninger mellem forslagets kommercielle og ikkekommercielle aspekter vil disse i det følgende blive behandlet hver for sig. Sondringen mellem det kommercielle og det ikke-kommercielle område går på, om videogrammet udlejes i videobutikken, eller om det kan lånes uden betaling, først og fremmest på biblioteket.

Den ønskede udvidelse af produktionen og spredningen på videogramform rejser forskellige rettighedsspørgsmål, som må løses ved forhandlinger mellem de implicerede parter, f.eks. DR og rettighedshaverne.

Det ikke-kommercielle område

Produktionsledet

Følgende institutioner m.v. vil kunne producere til det ikke-kommercielle marked:

- Statens Filmcentral (danske og udenlandske kortfilmproducenter).
- Danmarks Radio (undervisningsudsendelser og andre udsendelser, som ikke distribueres kommercielt).
- Andre, herunder lokale ikke-kommercielle producenter (videoværksteder, producentenheder, knyttet til lokal-tv-forsøgene, kunst- og kulturinstitutioner, museer, arkiver m.v.).

Distributionskanalerne

- Statens Filmcentral (udlån af videokopier direkte eller via biblioteker og amtscentraler).
- Bibliotekerne (udlån til private og til foreninger, institutioner m.fl. samt forevisninger på stedet).

Flertallet understreger bibliotekernes centrale placering og anbefaler, at der iværksættes forsøgsvirksomhed med henblik på videos placering i bibliotekerne. Et skitseforslag hertil er optaget som bilag 5 til betænkningen.

- Amtscentralerne (udlån af undervisningsprogrammer, evt. via bibliotekerne).
- Kabel-spredning (indtil videre i forbindelse med lokal-tv-forsøgene, men evt. på længere sigt over bredbåndsnet fra bibliotek (videotek) til den enkelte bruger).

Programtyper

Kortfilm.

På kortfilmområdet indtager Statens Filmcentral (SFC) en central placering. Filmlovudvalget har peget på muligheden for deponering af videokopier på biblioteker og amtscentraler, svarende til, hvad der er gældende på filmområdet, og som allerede af SFC er iværksat, fortrinsvis med hensyn til undervisnings-videogrammer. Det samme forhold gør sig gældende med hensyn til de udenlandske kortfilm, SFC hjemtager og tekster med henblik på ikkekommerciel spredning i Danmark.

Danmarks Radio's rolle på kortfilmområdet er udførligt behandlet af filmlovudvalget, som foreslår et nærmere samarbejde mellem DR og SFC om produktion af danske og hjemtagelse af udenlandske kortfilm. Flertallet kan tilslutte sig filmlovudvalgets forslag om frikøb af DR's programmer, idet man som led i en fremtidig ordning må sikre, at den ikke-kommercielle spredning af disse programmer på videogramform kan finde sted via bibliotekerne. Samtidig bør reglerne for co-produktion af kortfilm mellem DR og SFC udformes på en sådan måde,

at videogramdistribution til den enkelte forbruger ikke udelukkes.

Spillefilm

Ifølge forslaget til ny filmlov skal SFC have mulighed for den såkaldte 'alternative distribution' af danske og udenlandske spillefilm, når disses kommercielle muligheder er udtømte. Også på dette område kan en udgivelse på videogramform blive aktuel, og igen må bibliotekerne kunne kobles på distributionssystemet.

DR 's programmer

Det er flertallets opfattelse, at relevante dele af DR's programmer bør være tilgængelig for befolkningen i videogramform. Udsendelserne bør kunne rekvireres på landets biblioteker, som sammen med SFC står for distributionen.

Flertallet skal derfor anbefale, at der ved et samarbejde mellem DR, kunstnerorganisationerne og den foreslåede videofond tilvejebringes det fornødne rettighedsmæssige aftalegrundlag for en realisering af den foreslåede ordning. Det skal samtidig anbefales, at de fremtidige aftaler mellem undervisningsministeriet og DR om undervisnings-videogrammer udformes således, at det gøres til et vilkår for medvirken i programmerne, at disse - udover brug inden for den egentlige undervisningssektor - også kan udlånes på landets biblioteker.

Lokale videogramproduktioner

Filmudvalget har behandlet spørgsmålet om workshops, og flertallet kan fuldt ud tilslutte sig den generelt positive vurdering af denne virksomhed. Samtidig ønsker man at påpege nødvendigheden af lokal forankring, såvel organisatorisk som finansielt, herunder at det må betragtes som en naturlig ting, at bibliotekerne inddrages i distributionen.

Flertallet kan endvidere tilslutte sig filmlovudvalgets tanke om yderligere forsøgsaktiviteter på området.

Endelig skal flertallet fremhæve den som bilag 4 optagne skitse til etablering af videoværksteder, som forhåbentlig kan virke som inspiration for kommunale myndigheder og lokale igangsættere.

Flertallet vil tillige påpege det naturlige i, at DR etablerer videoværksteder med samme mål og retningslinier, som gælder for DR's nuværende båndværksteder.

Det kommercielle område

Produktionsledet

Produktionssiden består af:

- Filmproducenterne (danske og udenlandske) i samarbejde med
- Det danske Filminstitut og
- Statens Filmcentral.

De nævnte særlige videogramproduktioner savner i dag produktionsmæssig basis. I princippet er der her tale om en funktion, som er analog med filmproducenternes.

Danmarks Radio vil under forudsætning af fornøden lovhjemmel også kunne tænkes at producere til det kommercielle marked.

Først og fremmest må dette naturligvis gælde DR's egenproduktion, herunder entrepriser og co-produktioner. Endvidere må der gives mulighed for, at DR kan distribuere egnede udenlandske produktioner. Det skal i den forbindelse fremhæves, at DR kan have en særlig beskyttelsesbetonet interesse i at komme ind på hjemmevideomarkedet, idet DR i stigende omfang vil møde den situation, at DR ikke kan købe et program, fordi det er opkøbt af videogramdistributørerne med det formål at spærre for visning i tv. Dette vil gælde både udenlandske og danske programmer, herunder transmissioner m.m.

Distributionskanalerne

På det kommercielle område er distributionskanalen hjemmevideomarkedet, hvor videogrammerne udlejes med henblik på afspilning i hjemmene og institutionsmarkedet.

Som omtalt i kapitel 5, side 36, stiller de gældende ophavsretlige bestemmelser sig i et vist omfang hindrende i vejen for, at bibliotekerne uden videre kan distribuere videogrammer. Hertil kommer, at de offentlige udgifter i forbindelse med en eventuel biblioteksdistribution af almindelige spillefilm realiseret i fuld

skala må anslås til adskillige hundrede millioner kroner årligt[1].
Bibliotekerne har dog i alle tilfælde væsentlige funktioner også på det kommercielle område, navnlig med hensyn til informationsformidling.

Programtyper

Spillefilm

Filmlovudvalget har som målsætning for dansk filmproduktion et årligt produktionstab på 15-20 spillefilm, hvilket bl.a. er sikret gennem en bevillingsforøgelse til Det danske Filminstitut, (Fl). Filmdistribution i videogramform betragtes som en sekundær indtægtskilde i forhold til biografdistributionen, men med videoudstyrets stigende udbredelse er det et spørgsmål, om dette også vil være tilfældet på længere sigt. Under alle omstændigheder vil der være mulighed for en 'mere effektiv' udnyttelse af den offentlige filmstøtte, såfremt også nyere danske filmproduktioner kunne distribueres på videogramform.

Da der må antages at være en fælles interesse hos FI og filmproducenterne i, at produktionerne indspiller så meget som muligt, må man formode, at videodistributionsformen vælges, når det skønnes forretningsmæssigt fordelagtigt.

Overlapningen til den ikke-kommercielle distribution på filmområdet kommer frem ved den såkaldte alternative distribution af spillefilm. De filmtitler, hvis chance for distribution på hjemmevideomarkedet skønnes at være for små, kunne i stedet frikøbes til ikke-kommerciel distribution. Distributionskanalen skulle i så tilfælde være SFC i et samarbejde med bibliotekerne, jfr. afsnittet om det ikke-kommercielle område.

Andre videogrammer

Det er flertallets opfattelse, at der med hensyn til produktionen af videogrammer, som hverken er film eller tv (teaterforestillinger, koncerter, sportsbegivenheder m.v.) er muligheder, som bør afprøves. På længere sigt er der tale om en opgave af betydeligt omfang, og støtten kunne ske gennem det foreslåede videofond. Produktionen og distributionen af denne videogramtype falder ind under filmlovens generelle målsætning. Der er tale om opgaver, som i et vist omfang kan løses og allerede løses af DR, men også andre bør opnå støtte til sådanne produktioner.

Flertallet forestiller sig en forsøgsmæssig udgivelse på videogramform af teaterforestillinger og lignende kulturtilbud. Igen vil der være tale om friforhandlinger af rettigheder. Hvorvidt en given produktion skal udgives kommercielt eller ej må bero på en konkret vurdering. Flertallet finder det væsentligt at få afprøvet begge muligheder og ønsker samtidig at pege på muligheden for at arbejde med garantiordninger, hvor garantibeløbet tilbagebetales i takt med afkastet af produktionen.

DR 's programmer

Med hensyn til de produktioner, som finansieres over den mellem FI og DR indgåede coproduktionsaftale, gælder som hovedregel, at DR har ret til at udsende filmen i tv 18 måneder efter biografpremieretidspunktet.

Flertallet ønsker i den forbindelse at pege på mulighederne for supplerende at indføje en bestemmelse om udgivelse på hjemmevideomarkedet. Dette forudsætter imidlertid en aftalemæssig afklaring.

Det er i kapitel 5 blevet påpeget, at det er uklart, om den gældende lovgivning muliggør, at DR kan gå ind på det kommercielle hjemmevideomarked. Det er imidlertid flertallets vurdering, at der vil være efterspørgsel efter visse af DR's tv-programmer såvel egne produktioner som indkøbte, hvis disse blev udgivet på hjemmevideomarkedet (jfr. side 57). Specielt hvad angår DR's egne produktioner forudsætter en sådan mulighed, at en række ophavsretlige problemer løses. Dertil kommer, at en udvidelse af DR's aktiviteter formentlig kun kan blive mulig gennem en ændring af radiospredningsloven.

Videofondets administrative placering

Opgavemæssigt vil videofondet berøre stort set hele det kulturministerielle område. Hoved-

[1] Der kan ikke laves en nøjagtig beregning. Ser man bort fra de rettighedsmæssige problemer og forudsætter, at bibliotekerne på linie med forhandlerne skal betale en årlig leje pr. kassette, afhænger udgiften af antallet af kassetter og lejeudgiften. Hvis f.eks. 150 biblioteker skal have 500 titler i 3 formater, og gennemsnitslejen er 2.000 kr./kassette, bliver den årlige udgift 450 mio. kr.

spørgsmålet bliver derfor, om fondet kan kobles på en eksisterende institution eller skal etableres som et fritstående organ i kulturministeriets regi.

Flertallet er af den opfattelse, at man ikke på det foreliggende grundlag kan besvare dette spørgsmål fyldestgørende. På den anden side taler meget for en placering af fondet i tilknytning til SFC, som i forvejen har opgaver med hensyn til produktion, frikøb og distribution af film og videogrammer.

Sammenfattende om opgaver og institutioner.

Efter flertallet opfattelse er der et stort behov for et dansk supplement til videoområdet. Med henblik herpå etableres et videofond, hvis midler kan anvendes til produktions- og distributionsformål foreløbig i en 3-årig forsøgsperiode. Videofondets opgaver ligger på såvel det ikke-kommercielle som på det kommercielle område.

På det ikke-kommercielle område støttes kortfilmproduktionen, den alternative distribution af spillefilm, udgivelse af DR-programmer samt værkstedsaktiviteter. Distributionskanalerne er dels de eksisterende på undervisningsområdet dels bibliotekerne.

På det kommercielle videomarked støttes dels en udgivelse af film og tv-udsendelser i videogramform dels en direkte videogramproduktion (teatre, sport m.v.). Distributionskanalen er det kommercielle hjemmevideomarked, dvs. udlejningsmarkedet i videobutikker, radio- og tv-forhandlere samt på længere sigt boghandlere m.fl.

Den foretagne opdeling mellem støtte til henholdsvis det kommercielle og ikke-kommercielle video-område skal ikke opfattes som tilslutning til den opsplitning af videogramtyper på de to markeder, som i dag er fremherskende. I overensstemmelse med de videopolitiske målsætninger, som flertallet har opstillet, må det *langsigtede mål* være en videreførelse af de kulturpolitiske principper, der bl.a. har været anvendt i forhold til bogmediet. En spaltning vil dels betyde, at adgangen til et vigtigt kulturområde udgjort af videogrammer, som alene findes på det kommercielle område, betinges af økonomisk formåen, dels at eksisterende kulturkløfter uddybes.

Videofondets opgaver kan illustreres ved følgende figur:

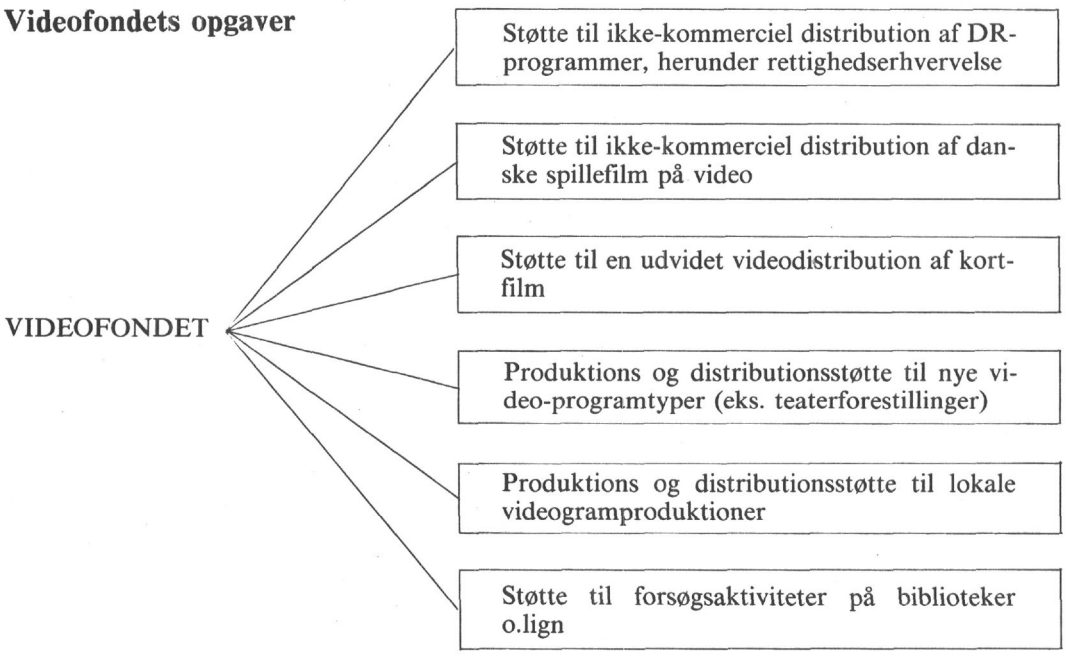

Flertallet har ikke set det som sin opgave at fremlægge et detaljeret forslag til fordeling af videofondets bevillingsramme på de enkelte delopgaver. Dertil kommer, at en fastlæggelse af det samlede bevillingsbehov efter flertallets opfattelse med fordel kan afvente resultaterne af forsøg på de respektive områder.

Det er flertallets opfattelse, at en realistisk forsøgsmæssig afprøvning af videofondets muligheder kræver, at der over en periode på 3 år gives fondet en bevillingsramme på ikke under 15 mio.kr. pr. år.

Flertallet er opmærksom på, at de aktiviteter, der foreslås, kan aflede behov for økonomiske og andre ressourcer f.eks. i kommunerne. En opgørelse heraf er ikke uden videre mulig, og et af formålene med at foreslå en 3-årig forsøgsbevilling til videofondet er netop at få fastlagt omfanget af mulige, afledede udgifter.

Hvis videoudviklingen følger de linier, som er grundlaget for flertallets opfattelse, vil de enkelte kommuner under alle omstændigheder bl.a. på biblioteksområdet blive stillet over for stigende krav om videotilbud. Imidlertid bør udgifterne til forsøg og udvikling på de af flertallet foreslåede områder i princippet bæres af samfundet som helhed. Det understreges derfor, at den foreslåede 3-årige bevilling til videofondet tilvejebringes over statsbudgettet.

En illustration af videofondets distributionskanaler er optaget som bilag 6 til betænkningen.

MINDRETALSUDTALELSER

Et mindretal af kommissionens medlemmer bestående af:

Sigurd Bennike, Johs. Christensen, Aage Deleuran, Bjarke Fog, Kate Galle, Holger Hansen, Poul Holdt Hansen, Peter Holst, Erik Knudsen, Fl. Leth-Larsen, Børge O. Madsen, Thyge Madsen, Bent Nebelong, Arnold Nørregaard, E. Kjær Poulsen, Palle Simonsen, Karl V. Thomsen, Niels Thomsen, P. Toftdahl, J.M. Westergaard, E. Winsløw

skal udtale:

Den igangværende udvikling på video-området vil formodentlig betyde, at befolkningen i et betragteligt omfang vil anskaffe sig videoudstyr. Denne udvikling vil bl.a. påvirkes af, hvorvidt og hvornår der i Danmark vil blive mulighed for at se et dansk tv-2. Den forventede vækst i antallet af fællesantenneanlæg og dermed i adgangen til at se udenlandsk tv vil ligeledes spille en rolle for situationen på video-området. Udviklingstendenserne er således præget af betydelig usikkerhed, ligesom det eksisterende kendskab til den faktiske anvendelse af dette nye medium er begrænset.

På denne baggrund må det tilrådes at udvise en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til iværksættelse af omfattende offentlige foranstaltninger på video-området.

Imidlertid vil mindretallet pege på, at der for at sikre et alsidigt dansk udbud på video-området bør skabes mulighed for at:

1. danske filmproduktioner kan være tilgængelige på hjemmevideomarkedet,

2. relevante dele af DR's programmer stilles til rådighed/sælges i videoform, og at DR desuden får mulighed for at sælge/producere videoprogrammer på lige fod med andre producenter og at kunne sælge udenlandsk indkøbte, i dansk tv bragte, programmer,

3. der skabes mulighed for, at andre danske produktioner (f.eks. teaterforestillinger) forefindes på videogramform.

Mindretallet kan derimod ikke tilslutte sig forslaget om oprettelse af en særlig videofond for en 3-årig forsøgsperiode, idet det ikke skønnes at være hensigtsmæssigt, om kommissionen nu skulle opprioritere en udbygning af det offentliges indsats på dette specielle kulturområde, også under hensyn til andre kulturpolitiske afgørelser (øget tv-udbud, f.eks. tv-2, eller andre mediepolitiske foranstaltninger).

Det erkendes, at der på video-området allerede vil være behov for initiativer af forsknings- og forsøgsmæssig karakter. En støtte hertil vil - som det allerede er forudsat i den i juni 1982 vedtagne filmlov - kunne ske via filmfondens midler eller ved en selektiv støtte fra kulturministeriet.

Mindretallet er opmærksom på, at bibliotekerne i fremtiden vil kunne få plads i rækken af distributionsled også på video-området, hvilket i givet fald bør overvejes som et led i generelle drøftelser vedr. bibliotekernes virksomhed og finansiering. Derimod finder man

ikke, at dette bør gøres til genstand for en indstilling fra Mediekommissionen og skal i øvrigt påpege, at det foreliggende grundlag for en stillingstagen på dette område er særdeles spinkelt, bl.a. som følge af det manglende kendskab til video-området.

Et andet mindretal, bestående af *Erik Lund* og *Peter Müller*, tager afstand fra de fremsatte forslag, da behovet for en statslig indsats på video-området på nuværende tidspunkt ikke er afklaret. Medlemmerne finder det som led i Mediekommissionens opgave - at fremlægge en sammenhængende mediepolitik - vigtigt at påpege, at den foreslåede offentlige indsats på video-området med større umiddelbar samfundsmæssig relevans kan kanaliseres til trykte medier, der har helt anderledes akutte problemer, hvis løsning ikke tåler den udsættelse, der er mulig, ja, måske ligefrem ønskelig, på videofeltet, indtil arten og omfanget af et øget dansk tv-udbud er besluttet.

Et tredie mindretal, bestående af *Reidar Jørgensen*, finder, at afgørelsen af, om der bør ydes offentlig støtte til video-området gennem etablering af en videofond m.v., baseres på en række forhold af til dels politisk art, som det pågældende medlem ikke har særlige faglige forudsætninger for at vurdere.

Et fjerde mindretal, bestående af *Hilmar Sølund*, ønsker hverken at tilslutte sig de i afsnit 7.11 om dansk videoprogramproduktion og -distribution nævnte flertal eller mindretal, men ønsker at bemærke, at i den eksisterende kommunaløkonomiske situation må enhver udvidelse af det offentliges aktiviteter på dette område være økonomisk neutral for kommunerne. Dette gælder også eventuelle eksperimenter, og kommunernes eventuelle inddragelse igennem bibliotekerne i distributionen af videoprogrammer bør være frivillig for de enkelte kommunalbestyrelser. Medlemmet ønsker at understrege, at et biblioteksmæssigt engagement på video-området vil være en serviceforhøjelse, som uundgåeligt vil medføre kommunale merudgifter. Medlemmet må på nuværende tidspunkt, hvor de fremtidige rammer om dansk biblioteksvæsen endnu ikke er endeligt fastlagt, nære betænkelighed ved forsøgsordninger og andre ordninger, der efter erfaringen peger frem mod nye obligatorier på biblioteksområdet.

Mindretallet finder, at man under henvisning til det gældende gratisprincip på biblioteksområdet bør være tilbageholdende med at lade bibliotekerne engagere sig i video-området og i bredbåndsforsøg, lige som man bør være tilbageholdende med forsøg med gratis videoværksteder på bibliotekerne.

Mindretallet finder, at de foreslåede aktiviteter vedr. distributionen af videogrammer igennem bibliotekerne er nært sammenknyttet med de igangværende overvejelser om bibliotekernes forhold og må i det hele henholde sig til Kommunernes Landsforenings udtalelser om dette spørgsmål.

7.12 Finansieringen af kommissionens forslag

En gennemførelse af kommissionens forslag eller dele heraf forudsætter, at der kan stilles de fornødne ressourcer til disposition. Med hensyn til det statslige engagement må det anses for naturligt, at videofondet - hvis det etableres - oprettes i kulturministeriets regi.

Kommissionen har som led i sit arbejde med videoområdet overvejet muligheden for gennem afgifter på videogrammer at tilvejebringe et kompenserende statsligt indtægtsgrundlag. I den forbindelse har man drøftet de forslag om indførelse af en privatretlig afgift på uindspillede lyd- og billedbånd, som er fremsat af Udvalget vedr. revision af den ophavsretlige lovgivning (Betænkning nr. 944).

Regeringen fremsatte i efteråret 1981 forslag om en afgift på videobånd som led i en samlet afgiftsbuket. Der var tale om en almindelig punktafgift begrundet ud fra et finanspolitisk synspunkt, idet provenuet ubeskåret skulle tilfælde staten. Afgiften var foreslået tilrettelagt som en værdiafgift, svarende til den eksisterende afgift på grammofonplader. Ud fra importtallene i 1. halvdel af 1981 skønnedes provenuet at være 15-20 mio. kr. Forslaget blev ikke vedtaget på grund af folketingsvalget.

Regeringen fremsatte igen i foråret 1982 et forslag om afgifter på videobånd. Ifølge lovforslaget (L 208,1981-82) var afgiften denne gang tilrettelagt som en stykafgift med en grundsats på 25 kr. pr. bånd. For hver times spilletid ud

over 2 timer forhøjedes afgiften med 5 kr. pr. spilletime.

Afgiften foresloges lagt på såvel uindspillede som indspillede bånd. Under udvalgsbehandlingen ændredes forslaget, således at man i stedet lagde en fast afgift pr. kassette på 30 kr. Samtidig ændredes den eksisterende afgift på videobåndoptagere fra en værdiafgift til en fast afgift på 1.500 kr. pr. båndoptager.

Folketinget vedtog forslaget med de nævnte ændringer den 4. juni 1982. For både båndafgiften og apparatafgiften gælder, at den kun er lagt på videoformaterne til hjemmebrug (VHS, Betamax og 2000-systemet).

På årsbasis skønnes provenuet at være 25 mio. kr. på båndafgiften, medens apparatafgiftens omlægning skønnes at give et merprovenu på 50 mio. kr. på årsbasis.

Med vedtagelsen af afgiften på videokassetter er kommissionens muligheder for at kunne pege på kompenserende statslige indtægter på videoområdet i realiteten bortfaldet.

Et flertal af de af kommissionens medlemmer, som støtter forslaget om etablering af videofondet, bestående af:

Aase Boesen, Morten Giersing, Povl Hermansen, A. Stendell Jensen, Tove Hygum Jakobsen, Liselotte Knudsen, Torben Krogh, Hans Larsen, Olga Linné, Ib Lønberg, Frands Mortensen, Børge E. Nielsen, Hans Nielsen, Kirsten Nielsen, Ruth Nörthen, Kaj Pedersen, Preben Sepstrup, Hans Strunge og Birte Weiss

støtter forslaget om videofondet, men ønsker ikke at udtale sig om sammenhængen mellem etableringen af fondet og den stedfundne beskatning.

Medlemmerne:

Laurits Bindsløv, H.P. Clausen, Ilse Dickmeiss, A. Ejbye-Ernst, Knud Aage Frøbert, Poul Hansen, Knud-E. Hauberg-Tychsen, Gerda Louw Larsen, Kr. Lindbo-Larsen, A. Lund-Sørensen, J. U. Moos, Karl Johan Mortensen, Bjarne H. Nielsen, J. Nørup-Nielsen, Karen Siune, Henning Skaarup og W. Weincke

finder derimod anledning til at understrege sammenhængen mellem den stedfundne beskatning på video-området og forslaget om afsættelse af yderligere midler på området.

Et flertal blandt de af kommissionens medlemmer, som ikke støtter etableringen af videofondet, bestående af:

Sigurd Bennike, Poul Holdt Hansen, Peter Holst, Erik Knudsen, Erik Lund, Børge O. Madsen, Peter Müller, Bent Nebelong, Arnold Nørregaard, Palle Simonsen, Karl V. Thomsen, Niels Thomsen, P. Toftdahl, J.M. Westergaard og E. Winsløw

ønsker af samme grund ikke at udtale sig om sammenhængen mellem etableringen af videofondet og provenuet af afgifterne på videoområdet.

Medlemmerne:

Johs. Christensen, Aage Deleuran, Bjarke Fog, Kate Galle, Holger Hansen, F. Reidar Jørgensen, Fl. Leth-Larsen, Thyge Madsen, E. Kjær Poulsen og Hilmar Sølund

har ikke ønsket at udtale sig om dette spørgsmål.

Der er samtidig i kommissionen enighed om, at det falder uden for kommissionens opgave at tage stilling til de forslag om en privatretlig afgift på uindspillede lyd- og billedbånd til fordel for kunstnerne, som er fremlagt af det ophavsretlige revisionsudvalg.

Kapitel 8: Resumé af kommissionens overvejelser og anbefalinger

I afsnit 7.1 opstilles en række videopolitiske målsætninger. Disse vedrører mulighederne for at sikre dels et nødvendigt dansk modspil til den forventede udenlandske dominans på video-området, dels en kvalitetsmæssig forbedring af udbudet på hjemmevideomarkedet. Desuden understreges bibliotekernes betydning som led i et supplerende distributionssystem samt, at udviklingen bør give anledning til forbrugermæssige, økonomiske og industripolitiske overvejelser.

En række forbrugerpolitiske aspekter forbundet med videoudviklingen diskuteres i afsnit 7.2. Kommissionen peger på nødvendigheden af en grundig forbrugerorientering, herunder at Statens Husholdningsråd og andre forbrugerorganisationer gennem jævnlige undersøgelser af videomarkedet bidrager til at minimere forbrugernes fejldispositioner. Med hensyn til institutionsområdet anbefaler kommissionen af industripolitiske grunde, at 2000-systemets muligheder som supplerende standard på undervisningsområdet tages op til fornyet overvejelse.

Med henblik på at give den bedste forbrugervejledning anbefales, at mulighederne for en varedeklarationsordning for udlejning- og salgskassetter undersøges. Det samme gælder med hensyn til videoudstyr. Desuden foreslås det, at der etableres en central registrering af titlerne på markedet.

En række forhold i forbindelse med offentlig forevisning af video behandles i afsnit 7.3. Kommissionen tilslutter sig filmlovudvalgets forslag om forsøgsmæssig indretning af videobiografer, som bl.a. vil kunne betyde, at mulighederne for distribution af videogrammer, som ikke kan konkurrere på det kommercielle marked, forøges.

Mulighederne for kabeldistribution er ikke nærmere behandlet, da kommissionen har en delbetænkning herom under udarbejdelse, men sammenhængen mellem efterspørgslen efter videoudstyr og kabeludbygningen påpeges. Desuden anføres, at tænker man sig betalingstv lignende systemer indført i Danmark, vil dette forstærke kravet om et effektivt dansk modspil mod dominansen af udenlandske fiktionsprogrammer. Endelig peges der på det ikke-kommercielle udbud af videoprogrammer, som gennem SFC og private distributionskanaler vil være til rådighed som programstof i forbindelse med de kommende lokal-tv forsøg.

Videoreklamen er behandlet i afsnit 7.4. Et flertal af kommissionens medlemmer mener, at de i betænkningen skitserede udviklingstendenser ikke giver anledning til et forbud mod reklamer i hjemmevideo. Flertallet understreger bl.a.,, at man ikke hermed har taget stilling til reklamer i dansk tv.

Blandt flertallet fremhæver en række medlemmer, at en vis regulering af reklameudbudet på hjemmevideo ikke kan udelukkes bl.a. på grund af mediets særlige karakter.

Et mindretal af kommissionens medlemmer vil ikke på indeværende tidspunkt tage principiel stilling til spørgsmålet om reklamer i hjemmevideo, bl.a. fordi kommissionens overvejelser om reklamer i tv endnu ikke er afsluttede.

Et andet mindretal finder, at spørgsmålet om reklamer i hjemmevideo ligger uden for det interessefelt, det pågældende medlem repræsenterer i kommissionen.

Med hensyn til andre former for videoreklame er det kommissionens vurdering, at disse ikke giver anledning til problemer.

Afsnit 7.5 vedrører mulighederne for forbud mod visse typer af videogrammer. Kommissionen kan ikke anbefale, at der indføres yderligere restriktioner med hensyn til videogrammernes indhold, som man finder vil være et

udtryk for formynderiske tendenser, og som vil falde dårligt i tråd med dansk tradition og retsopfattelse.

Med hensyn til beskyttelsen af børn og unge, som behandles i afsnit 7.6, foreslås en udvidelse af de gældende filmcensurbestemmelser, så de også kommer til at omfatte de videogrammer, der udlejes eller sælges til privat brug. Desuden mener kommissionen, at man gennem oplysning til ungdomsklubber o.lign. vil kunne dæmme op for de tilfælde, hvor der i sådanne foreninger vises videoprogrammer, som ikke er tilladt for børn under 16 år.

Piratvirksomheden behandles i afsnit 7.7. Kommissionen noterer sig de forslag om en skærpelse af de ophavsretlige påtale- og sanktionsbestemmelser, som er fremsat af Udvalget vedr. revision af den ophavsretlige lovgivning, men mener, at en stillingtagen hertil falder uden for kommissionens arbejdsområde. Samtidig konstateres, at nye forbud på video-området måske vil skabe grobund for nye illegale markeder.

I afsnit 7.8 behandles video som undervisningsmiddel. Kommissionen påpeger, at spørgsmålene omkring distributionen af videogrammer til undervisningsformål bør løses sådan, at man også sikrer, at DR's undervisningsudsendelser kan udnyttes af studiekredse m.v. og enkelte brugere via bibliotekerne. Samtidig påpeges et behov for danske eksperimenter med interaktive undervisningsprogrammer.

I afsnit 7.9 om minoriteter og handicappede understreges videos muligheder som medium for specielle samfundsgrupper.

Behovet for forskning og uddannelse behandles i afsnit 7.10. Kommissionen opregner en række nærliggende forskningstemaer samt understreger behovet for en kvalificeret oplæring på video-området. I den forbindelse peges på eksisterende undervisningstilbud og fremtidige muligheder.

I afsnit 7.11 belyses mulighederne for at supplere det eksisterende danske produktions- og distributionssystem på video-området. Et flertal af medlemmerne er af den opfattelse, at der er et stort behov for et dansk supplement til video-området, både med hensyn til det kommercielle og det ikke-kommercielle område. Med henblik på en nærmere afklaring af det mere langtsigtede behov for offentlige midler foreslås et særligt videofond etableret i en 3-årig forsøgsperiode. Fondets midler foreslås anvendt til en række produktions- og distributionsformål. Det anbefales, at der for at sikre en realistisk afprøvning af fondets muligheder afsættes ikke under 15 mio. kr. årligt i forsøgsperioden. I forslaget sondres der mellem det ikke-kommercielle og det kommercielle område ud fra, om videogrammet frit kan lånes eller må købes/lejes af den enkelte. Samtidig pointeres, at på langt sigt er en adskillelse mellem de to områder ikke ønskelig.

Et mindretal af kommissionens medlemmer tilråder, at der på det foreliggende grundlag udvises tilbageholdenhed med hensyn til omfattende offentlige foranstaltninger på videoområdet.

Sikringen af et nødvendigt dansk modspil bør ske på anden måde end gennem etableringen af det foreslåede videofond. Det samme gælder initiativer af forsknings og forsøgsmæssig karakter, som må kunne finansieres på anden måde.

Et andet mindretal tager afstand fra forslaget om videofondet, dels på grund af, at det fremtidige danske tv-udbud fortsat er uafklaret, dels fordi den foreslåede anvendelse af midler med større umiddelbar samfundsmæssig relevans vil kunne anvendes som støtte til de trykte medier.

Et tredie mindretal finder, at spørgsmålet om etableringen af videofondet baseres på en række forhold af til dels politisk art, som den pågældende ikke har særlige faglige forudsætninger for at vurdere.

Et fjerde mindretal kan hverken tilslutte sig flertallet eller de andre mindretal. Det pågældende medlem ønsker bl.a. at fremhæve, at i den eksisterende kommunaløkonomiske situation må enhver udvidelse af det offentliges aktiviteter på video-området være økonomisk neutral for kommunerne.

Spørgsmålet om finansieringen af kommissionens forslag behandles i afsnit 7.12. Der redegøres for den stedfundne beskatning på video-området, som i realiteten har betydet, at kommissionens muligheder for på området at pege på kompenserende statslige indtægter er bortfaldet.

Et mindretal blandt de medlemmer, som støtter forslaget om etableringen af videofondet, ønsker dog at understrege sammenhængen

mellem afgifterne på videokassetter og videobåndsoptagere og forslaget om afsættelse af yderligere midler på området.

Et flertal af de medlemmer, som støtter forslaget om fondet, ønsker ikke at udtale sig om den nævnte sammenhæng. Det samme gælder flertallet af de medlemmer, som ikke støtter forslaget om etableringen af fondet.

En række medlemmer har ikke ønsket at udtale sig om spørgsmålet,

Der er samtidig i kommissionen enighed om ikke at tage stilling til de af det ophavsretlige revisionsudvalg fremsatte forslag om en privatretlig afgift på uindspillede lyd- og billedbånd,

Bilag 1: Notat af 11.6.1981 om udarbejdelse af en video-betænkning

1. Efter at de fleste danske hjem nu er forsynet med farve-tv, kan video-udstyr forventes at blive det næste store investeringsobjekt for den almindelige forbruger inden for radio- og tv-elektronikområdet. Salgskurverne for video-anlæg og tv-kassettebånd er stærkt stigende bl.a. på grund af den stadigt forbedrede teknik, der giver flere anvendelsesmuligheder for apparaturet og bedre økonomi. Man konstaterer samtidig en aggressiv markedsføring af underholdningstilbud, f.eks. spændingsfilm, pornofilm og skrækfilm, til video-brug. Specialforretninger for video dukker op, video-klubber etableres, og video-magasiner indtager deres plads på kioskhylderne.

   Den teknologiske udvikling vil utvivlsomt i 1980erne medføre en fortsat effektivisering og billiggørelse af video-udstyr, og inden årtiets udgang vil video-udstyr efter manges mening være fast inventar i de fleste hjem.

   Første generation af den optiske plade, som indeholder billeder og lyd i digital form og aflæses af en laser, markedsføres netop i år.

   En sådan plade er uforgængelig, rummer mageligt en helaftensfilm, og kan massefremstilles langt billigere end et tilsvarende kassettebånd med forindspillet film.

   I løbet af 10–15 år vil man formentlig igen forlade video-pladen, der jo forudsætter afspilningsapparatur med bevægelige - og dermed slidbare - dele, og i stedet lagre optagelsen i en mikroprocessor (»chip«) på størrelse med det yderste lillefingerled. Denne chip stikkes ind i siden på tv-skærmen, som i mellemtiden er kommet op at hænge på væggen, har et flademål som et mindre filmlærred og har fået langt skarpere og naturtro billeder end i dag. Også kameateknikken vil udvikle sig i digital retning, og video-kameraer vil blive langt mere udbredt, end filmkameraer er det i dag.

   De sociale og samfundsmæssige aspekter af hele denne udvikling forekommer så markante, at Mediekommissionen bør tage video-problematikken op til nærmere undersøgelse.

2. For det første bliver der i løbet af 1980erne tale om en samlet investering fra institutioner og husholdningers side på adskillige milliarder kroner. Risikoen for ikke at få tilstrækkeligt for pengene er stor, fordi markedet domineres af en række indbyrdes uforenelige video-systemer, og fordi den tekniske udvikling på området går så hurtigt, at indkøbt udstyr kan være forældet på få år. Det må derfor overvejes, hvorledes den almindelige forbruger bedst sikres mod fejlinvesteringer i video-udstyr. Det må endvidere overvejes, om man på undervisnings-, biblioteks- og handicapområderne bør foretage en vis standardisering, således at f.eks. den samme undervisningsfilm ikke behøver at findes på syv forskellige kassette- eller pladetyper med deraf følgende fordyrelse. I forbindelse med en evt. standardisering bør opmærksomheden være henledt på dansk elektronisk industris muligheder for at konkurrere på området for video-udstyr.

3. Befolkningens tv-forbrug vil i aftagende grad blive bestemt af det danske, æterbårne tv, som jo er et monopol, undergivet politisk styring, med bestemte programforpligtelser og med praktisk mulighed for at holde reklamer, vold, pornografi m.v. ude af mediet.

   Udenlandske tv-programmer (via satellitter) og video vil holde deres indtog, og man vil få en udvikling i retning af et »a 1a carte-tv«. Specielt for videos vedkommende vil distributionen og programudbudene blive styret af de almindelige markedskræfter i det omfang, samfundet ikke griber regulerende ind. Denne udvikling kunne medføre privatmonopolistiske tendenser på produktions- og distributionssiden, antagelig med udenlandsk dominans.

   Der er derfor behov for en kortlægning af, hvorledes produktionen og distributionen af video-programmer er tilrettelagt i dag, og en vurdering af - bl.a. baseret på

udenlandske erfaringer - hvilke forhold der vil være bestemmende for den fremtidige udvikling. Det må herunder vurderes, hvorledes en produktion af danske video-programmer bedst fremmes.

Der må endvidere foretages en vurdering af bibliotekernes mulige fremtidige rolle i forbindelse med distributionen af video-programmer.

4. Der bør ske en nærmere kortlægning af de mulige anvendelsesområder for video-programmer, f.eks. **til:**
   - underholdning,
   - undervisning og instruktion,
   - som opslagsværker, databaser,
   - i biblioteksammenhæng, videoteker,
   - betalings-tv,
   - den elektroniske bog,
   - tekstet video for hørehæmmede,
   - tekstet video for fremmedsprogede,
   - forbrugerinformation,
   - video som reklamemedium (mediet er velegnet til et indhold, hvor redaktionelt stof og reklame glider sammen).

   Der vil i denne forbindelse være naturlig anledning for kommissionen til at vurdere, om der for nogle af de nævnte anvendelser bør iværksættes særlige foranstaltninger til regulering eller til fremme af anvendelsen.
5. Hvorledes vil video-udviklingen påvirke den enkeltes hverdag? Vil den tid, vi bruger foran tv-skærmen, øges væsentligt? Vil vi udvikle et samfund af passive knap-trykkere? Risikoen herfor er vel til stede, fordi også andre udviklinger, teledata, satellit-tv m.v., har tv-skærmen som centrum.

   Der kan på denne baggrund være al mulig anledning for kommissionen til at overveje de aspekter af video-udviklingen, der kan aktivere det enkelte menneske, forøge dets udtryksmulighed og aktive samkvem med andre mennesker. Blandt mulige foranstaltninger kunne det i denne forbindelse overvejes at gennemføre forsøg i folkeskolen med undervisning i video-produktion. Endvidere at gennemføre forsøg, f.eks. i tilknytning til biblioteker, med oprettelse af »video-værksteder«, som skulle være tilgængelige for alle lokalsamfundets borgere.
6. Kommissionen bør vurdere, hvilke konsekvenser video-udviklingen kan få for anvendelsen af andre medier, f.eks. film, trykte bøger og æterbåret tv. Hvad andet end wide-screen har biografen egentlig at byde på fremover over for den forbedrede billed- og lydkvalitet, vi kan forvente i vore private hjem? Vil den trykte bog blive afløst af den elektroniske bog, hvor bogen er indlagret i en »chip«, således at man kan læse bogen på en video-skærm, der har størrelse som en bog og håndteres så let som en bog? Vil eventuelle reklamer i video påvirke de andre mediers indtægtsgrundlag?

   Er der behov for støtteordninger eller andre foranstaltninger til fordel for nogle af de eksisterende medier, som vi nødigt vil undvære?
7. Video-udviklingen rejser en række ophavsretslige problemer, som for tiden behandles af udvalget til revision af den ophavsretlige lovgivning. Der kan dog være anledning til, at kommissionen fremkommer med principielle tilkendegivelser vedr. særlige sider af problemet.

   Adgangen til at fremstille og sælge såkaldte piratkopier af f.eks. spillefilm er teknisk set let. Den gældende danske ophavsretlov efterlader ingen tvivl om, at det er forbudt at kopiere video-kassetter uden rettighedshaverens samtykke, men retsmidlerne imod piratvirksomheden er tilsyneladende utilstrækkelige. Medvirkende hertil er formentlig, at en sådan ophavsretskrænkelse ikke er undergivet offentlig, men privat påtale. Spørgsmålet behandles som nævnt i ophavsretrevisionsudvalget, og der er anledning for kommissionen til at følge dette arbejde nøje og evt. overveje andre foranstaltninger, der kan modvirke den nævnte piratvirksomhed. F.eks. ville en sanering af markedet formentlig kunne opnås, hvis video-forhandlerne gennem frivillige aftaler eller på anden måde blev pålagt en form for varedeklaration af solgte eller udlejede video-bånd. Det sidste ville tillige kunne bidrage til at friholde det officielle video-marked for de mest ekstreme volds- 0g pornografiprodukter, jf. pkt. 8. En pligtafleveringsordning af producerede video-programmer kan i øvrigt overvejes, svarende til reglerne for bøger og andre trykte medier.

   Et andet ophavsretligt problem vedrører spørgsmålet om kopiering og brug af tv-

udsendelser. Behovet for at låne tv-programmer gennem folkebibliotekerne eller for at benytte kopier til undervisningsbrug er i de sidste ti år blevet påpeget i en række betænkninger, men en tilfredsstillende løsning er endnu ikke fundet. Også dette problem behandles af det nævnte revisionsudvalg og vil i kommissionen blive taget op af den under Radio/TV-udvalget nedsatte arbejdsgruppe angående arkivering af radio- og tv-udsendelser.

De hidtidige erfaringer fra video-udviklingen viser, at volds- og pornografiprodukter indtager en fremtrædende plads i programudbudet. Problemet har allerede været rejst i folketinget, og der er behov for en vurdering af, i hvilket omfang det offentlige bør gribe ind med regulerende foranstaltninger, f.eks. i form af forbud mod salg til børn og unge.

Belysningen af de her rejste problemer i forbindelse med videoudviklingen påhviler i første række det nedsatte underudvalg vedr. øvrige medier, i samarbejde først og fremmest med Juridisk udvalg, men evt. også med Radio/TV-udvalget.

Af praktiske grunde foreslås nedsat en mindre arbejdsgruppe til udarbejdelsen af debatoplæg og betænkningsudkast. Arbejdsgruppen foreslås sammensat således:

Kontorchef J. U. Moos (formand),
Undervisningsinspektør 1b Granerud,
Biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen,
Civiløkonom Kirsten Nielsen,
Direktør Arnold Nørregaard,
Lektor Preben Sepstrup,
Kommitteret W. Weincke.

Bibliotekskonsulent Anna Johansen, Bibliotekstilsynet, foreslås tilknyttet arbejdsgruppen som særligt sagkyndig.

Arbejdsgruppen forudsættes indledningsvis af koordineringsmæssige hensyn at foretage en kortlægning af, i hvilke specialsammenhænge video-problematikken for tiden er taget op til vurdering, herunder i internationale organer, hvor Danmark medvirker. Det bør tilstræbes, at et betænkningsudkast kan forelægges kommissionen i løbet af 1 år.

Bilag 2: Etiske regler for medlemmerne af »Foreningen af danske Videogramdistributører«

§1.

Medlemmerne er pligtige at overholde de til enhver tid efter lovgivning, retspraksis og handelssædvane gældende normer for god markedsføringsskik.

§2.

Medlemmerne må ikke markedsføre videogrammer af et sådant indhold, som kan skade videogramdistributørens almindelige omdømme i samfundet.

Medlemmerne er pligtige at give videogrammer, hvis indhold er uegnet for børn, tydelig påtegning herom.

§3.

Medlemmerne må ikke markedsføre videogramrepertoire, der forhandles af et andet medlem i henhold til kontrakt med videogramproducenten eller med anden indehaver af retten til at distribuere videogrammet.

Medlemmerne vil tilstræbe ikke at markedsføre videogramrepertoire, der er omfattet af filmudlejningsrettigheder, som giver beskyttelse mod videogramdistribution i Danmark.

§4.

Medlemmerne må ikke distribuere videogrammer, der er fremstillet på en måde, som efter dansk ophavsret indebærer en krænkelse af videogramproducentens rettigheder eller deraf afledede rettigheder, uanset om indehaveren af den krænkede ret markedsfører det af rettighederne omfattede produkt i Danmark eller ej.

Et medlem, der kommer til kundskab om stedfindende salg eller udlejning af ulovligt fremstillede videogrammer (piratkopier), er pligtig omgående at informere foreningens sekretær herom og at søge dokumentation for den ulovlige virksomhed tilvejebragt med henblik på retsforfølgning af den ansvarlige.

Medlemmerne forpligter sig til udelukkende at handle med grossister og detailforretninger, hvis ansvarlige indehaver eller - ved selskaber med begrænset ansvar - den (de) tegningsberettigede

a) med de medlemmer, hvis produkter ønskes forhandlet, indgår aftale om vilkårene for salg og udlejning af videogrammer,
b) underskriver en erklæring overfor foreningen, hvorefter forhandleren påtager sig de samme pligter som i §§ 2 og 4 ovenfor nævnt, samt
c) forpligter sig til at give meddelelse til foreningen om, at forretningen foretager egen import af videogrammer, og til at give nærmere oplysning om importkilden, såfremt ulovlige videogramkopier er forefundet i forretningen.

Medlemmerne er pligtige at give sekretæren meddelelse om, med hvilke grossister og detailforretninger medlemmerne har samhandel.

§6.

I tilfælde af, at en grossist eller detailforretning misligholder sine forpligtelser i henhold til § 5, kan foreningens bestyrelse give medlemmerne pålæg om ikke at handle med den pågældende. Det påhviler foreningens sekretær at orientere medlemmerne om årsagerne til pålægget.

Såvel forhandleren som ethvert medlem af foreningen kan indbringe bestyrelsens beslutning for et medlemsmøde, hvis afgørelse er endelig.

Medlemmerne er pligtige, straks efter at meddelelse om en forhandlers misligholdelse er kommet frem til dem, at indstille enhver samhandel med den pågældende. Leveringsnægtelsen skal være ikraft, indtil forhandleren på ny opfylder betingelserne i § 5. Har forhandleren gjort sig skyldig i forsætlig piratvirksomhed, kan samhandel på ny dog kun helt undtagelsesvis komme på tale.

Nærværende regler er vedtaget på foreningens konstituerende generalforsamling, den 8. april 1981. Reglerne skal mindst hvert 3. år tages op på dagsordenen for et medlemsmøde med henblik på eventuel revision og å jour føring.

København, den 13. april 1981

Johan Schlüter

Bilag 3: Standardaftale mellem Foreningen af danske Videogramdistributører og forhandlerne.

FORENINGEN AF DANSKE VIDEOGRAM DISTRIBUTØRER

Kontrakt nr. _____

Mellem Foreningen af danske Videogramdistributører, c/o advokat Johan Schlüter, Oslo Plads 14, 2100 København Ø, (herefter kaldet foreningen) og

(herefter kaldet forhandleren)
er dags dato indgået sålydende

Aftale

I. Ophavsret, markedsføring, selvcencur

Foreningens bistand

§ 1.

Foreningen påtager sig at være forhandleren og dennes brancheorganistaion behjælpelig med oplysninger om rettighederne til det i Danmark markedsførte videogramrepertoire.

Foreningen foretager til beskyttelse af den legitime handels interesser alle nødvendige retslige skridt til bekæmpelse af handel med ulovlige videogramkopier (piratkopier), jfr. § 3, samt til overholdelse af de for markedsføring af videogrammer gældende regler med hensyn til formen for markedsføringen, jfr. § 6, brugen af videogrammet, jfr. § 4, m.v.

Garanti

§ 2.

Foreningen giver garanti for, at videogrammer solgt og udlejet af foreningens medlemmer er lovlige, ligesom foreningen garanterer medlemmernes rettigheder til de markedsførte videogrammer.

Piratkopier

§ 3.

Forhandleren må ikke fremstille eller handle med »piratkopier«, hvorved forstås videogrammer, der i strid med ophavsretslovgivningen er fremstillet uden tilladelse fra indehaveren af rettighederne til det på videogrammet indeholdte filmværk (filmproducenten eller den, der fra producenten har erhvervet særlige rettigheder til kopiering og distribution af filmværket på videogram).

Distributionsformen - brugen af videogrammet

§ 4.

Forhandleren forpligter sig til at overholde de vilkår med hensyn til benyttelse og dispositioner over videogrammer (videokassetter og videodisketter), som er fastsat af foreningen. Disse vilkår fremgår af de af foreningens medlemmer benyttede etiketter, hvis ordlyd er gengivet i bilag 1 til denne aftale, som forhandleren ved sin underskrift erklærer at have gjort sig bekendt med.

Såfremt forhandleren benytter en særskilt kontraktsformular for udlejning af videogrammer, forpligter han sig til at benytte en formular, som mindst skal indeholde ordlyden af »Generelle betingelser« i den som bilag 2 til nærværende kontrakt vedhæftede kontraktsformular og som ikke må indeholde bestemmelser, der er stridende herimod. Iøvrigt forpligter forhandleren sig til at underrette kunden om de for udlejning af videogrammer gældende vilkår, samt til at sikre sig kundens identitet og adresse.

Oplysningsetikette, plombering

§ 5.

Forhandleren er forpligtet til at kontrollere, at videogrammet ved dettes udlevering til forbrugeren er forsynet med den i § 4 nævnte etikette og at etiketten er ubeskadiget, således at ordlyden fremtræder tydeligt.

Foreningens medlemmer vil tilstræbe, at ordlyden af den i § 4 nævnte etikette vises på selve filmen ved dennes indledning.

Forhandleren er pligtig ikke at udleje kassetter, hvor plombering, f.eks. etikette eller anden label er brudt.

Forhandleren er pligtig at tilsende distributøren kassetter, som gennem brudt etikette eller på anden måde bærer præg af at have været åbnet. Distributøren forpligter sig til hurtigst muligt at levere erstatningskassette.

Tilbagekøb, ombytning

§ 6.

Forhandleren forpligter sig til ikke at give tilbud til kunder om tilbagekøb af videogrammer fra foreningens medlemmers repertoire, der udelukkende er bestemt til salg. Forhandleren er endvidere pligtig ikke direkte eller indirekte at medvirke til ombytning af sådanne videogrammer, uanset om der ydes vederlag herfor eller ej.

Tilbagekøb eller ombytning af salgskassetter kan dog finde sted, såfremt der gennem ubrudt krympefolie eller på tilsvarende måde foreligger dokumentation for, at videogrammet ikke har været anvendt til fremvisning.

Selvcensur - børn og videogrammer

§ 7.

Foreningen er pligtig at give sine medlemmer pålæg om at forsyne videogrammerne med tydelig påtegning om indholdets egnethed for børn.

Forhandleren skal respektere de i stk. 1 nævnte påtegninger og må ikke udlevere videogrammer, der er erklæret uegnet for personer under en vis alder, til personer, der ikke skønnes at opfylde aldersbetingelsen.

II. Forskellige samhandelsvilkår

Bortkomst og beskadigelse - erstatningspris

§ 8.

Forhandleren bærer risikoen for, at udlejningskassetter i hans varetægt, der skal leveres tilbage til distributøren, bortkommer eller bliver beskadiget, uanset årsagen hertil.

Foreningens medlemmer skal forud for en lejeaftales indgåelse med forhandleren have indgået aftale om erstatningsprisen i tilfælde af et videograms bortkomst eller beskadigelse.

Mangler - reklamation

§ 9.

Distributøren hæfter for mangler ved videogrammet, konstateret ved første gennemspilning. Reklamation over sådanne mangler skal dog være afgivet senest 14 dage efter den første dokumenterede gennemspilning af videogrammet.

Distributøren yder garanti for, at en udlejningskassette er funktionsdygtig ved normal brug i den aftalte lejeperiode. Forhandleren er pligtig omgående efter at have modtaget reklamation fra en kunde, at foretage kontrol af kassettebåndets kvalitet.

Tilbagelevering - lejeperiode

§ 10.

Videogrammer, der udelukkende er bestemt til udlejning, tilhører distributøren og skal tilbageleveres til distributøren ved udlejningsperiodens udløb.

Der indgås særskilt aftale mellem distributøren og forhandleren om, hvorvidt et advis fra distributøren før lejeperiodens udløb er en betingelse for, at retsvirkninger som følge af for sen tilbagelevering indtræder.

III. Leveringsnægtelse

§ 11.

Forhandlerens undladelse af at opfylde sine forpligtelser efter §§ 3, 4, og 6 betragtes som væsentlig misligholdelse af denne aftale, som berettiger foreningens medlemmer til at indstille leverancer til forhandleren og til at kræve tilbagelevering af allerede leverede produkter.

I tilfælde af forhandlerens misligholdelse vil sanktioner overfor forhandleren i form af leveringsnægtelse dog ikke blive bragt i anvendelse uden forudgående drøftelser mellem foreningen og forhandleren eller dennes organisation. Såfremt sådanne drøftelser ikke fører til det resultat, at forhandlerens misligholdelse anses for ophørt, vil foreningen pålægge sine medlemmer at nægte levering, indtil forhandleren på ny opfylder betingelserne i denne aftale. Har forhandleren gjort sig skyldig i forsætlig piratvirksomhed eller i gentagen misligholdelse af kontraktsmæssige forpligtelser, kan samhandel på ny kun helt undtagelsesvis komme på tale.

Foreningen er forpligtet til at pålægge sine medlemmer at sikre, at der ikke ad indirekte kanaler udleveres videogrammer til forhandlere, der ikke har kontrakt med foreningen. Der må således kun leveres til grossister, der med foreningen har indgået en aftale om kun at videreleverе til forhandlere, der har kontrakt med foreningen.

IV. Forhandlerens insolvens

§ 12.

Standser forhandleren sine betalinger, går han konkurs eller åbnes der tvangsakkord for ham, er foreningens medlemmer berettiget til at indstille leverancerne, ligesom forhandleren eller dennes bo er forpligtet til efter påkrav at tilbagegive distributøren de hos forhandleren beroende videogrammer, over hvilke distributørens ejendomsret ikke er opgivet.

Nærværende aftale underskrives i 2 eksemplarer, hvoraf foreningen og forhandleren hver opbevarer et. Ved nærværende aftales indgåelse bliver forhandleren berettiget til ved skiltning, i annoncer, eller andre steder, hvor det måtte have betydning for forhandlerens virksomhed, at anvende betegnelsen »autoriseret af Foreningen af danske Videogramdistributører«.

Dato: 19

For Foreningen af danske Videogramdistributører:

Som forhandler:

FORENINGEN AF DANSKE
VIDEOGRAM
DISTRIBUTØRER

Bilag 1.

Salgskassette

Denne videokassette må kun sælges til privatpersoner af en af

godkendt forhandler.

Tilbagekøb, ombytning eller lign. tilbagetagelse af kassetten er ikke tilladt. Kassetten må kun benyttes til privat brug, d.v.s. til forevisning uden vederlag i private hjem. Det er forbudt at anvende kassetten til offentlig fremvisning, herunder gennem kabel-TV, eller lign. Udlejning, udlån eller kopiering af kassetten er forbudt.

Overtrædelse vil medføre straf og erstatningspligt og vil blive retsforfulgt af Foreningen af danske Videogramdistributører.

Udlejningskassette

Denne videokassette tilhører

Kassetten må ikke sælges og må kun udlejes til privatpersoner af en af

godkendt forhandler.

Kassetten må kun benyttes til privat brug, d.v.s. til forevisning uden vederlag i private hjem. Det er forbudt at anvende kassetten til offentlig fremvisning, herunder gennem kabel-TV eller lign. Videreudlejning, udlån, pantsætning eller kopiering af kassetten er forbudt.

Overtrædelse vil medføre straf og erstatningspligt og vil blive retsforfulgt af Foreningen af danske Videogramdistributører.

Salgs-/Udlejningskassette

Denne videokassette må kun sælges/udlejes til privatpersoner af en af

godkendt forhandler.

Kassetten må kun benyttes til privat brug, d.v.s. til forevisning uden vederlag i private hjem. Det er forbudt at anvende kassetten til offentlig fremvisning, herunder gennem kabel-TV eller lign. Videreudlejning, udlån eller kopiering af kassetten er forbudt.

Overtrædelse vil medføre straf og erstatningspligt og vil blive retsforfulgt af Foreningen af danske Videogramdistributører.

Bilag 2.

VIDEO
LEJEKONTRAKT

_____ udlejer herved til:

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./by: _____

Legitimation: _____

følgende videokassettebånd:

Antal	Titel	Nr.	System

Lejeperioden begynder: _____
dato måned år kl.

og slutter _____
dato måned år kl.

Det påhviler lejeren at aflevere den/de lejede kassetter i udlejers forretning senest ved lejeperiodens ophør.

Leje inkl. moms for den aftalte periode andrager kr.

som depositum er ved kontraktens indgåelse betalt kr. _____

Betalt ialt kr. _____

Generelle betingelser

1. Det lejede tilhører den distributør, der er anført på selve kassetten. Lejeren må ikke videreudleje, udlåne, pantsætte eller på anden måde disponere over kassetten.
2. Kassetten må kun benyttes til privat brug, d.v.s. til forevisning uden vederlag i private hjem, og kassetten må ikke overlades til videoklubber, private eller offentlige institutioner eller andre, hvis anvendelse ikke har karakter af privat brug. Det er forbudt at anvende kassetten til offentlig fremvisning, herunder gennem kabel-TV eller lign.
3. Kopiering af kassetten, hvad enten dette sker til eget eller andres brug er forbudt.
4. Lejeren bærer risikoen for, at kassetten bortkommer, uanset årsagen hertil og skal i sådant tilfælde erstatte udlejeren det tab denne lider som følge af bortkomsten.
5. Lejeren bærer risikoen for skader på kassetten, uanset årsagen til beskadigelsen og skal i sådant tilfælde erstatte udlejeren det tab denne lider som følge af beskadigelsen.
6. Såfremt lejeren ikke tilbageleverer det lejede inden lejeperiodens udløb, er han pligtig at betale den aftalte leje for hver påbegyndt ny periode, der svarer til lejeperioden efter denne kontrakt. Lejeren er iøvrigt erstatningsansvarlig overfor udlejeren for ethvert tab som denne måtte lide som følge af forsinket tilbagelevering.
7. Lejerens tilsidesættelse af de i denne kontrakt fastsatte vilkår for lejerens brug af den lejede kassette vil medføre straf og erstatningspligt og vil af udlejer blive anmeldt overfor Foreningen af danske Videogramdistributører, som vil foretage de fornødne retsskridt i anledning af lejerens overtrædelse af vilkårene.

Dato / 19

Undertegnede lejer erklærer herved at have læst og have tillrådt de i denne kontrakt fastsatte lejebetingelser.

_____

Undertegnede udlejer kvitterer herved for modtagelsen af det ovenfor anførte lejebeløb og depositum.

_____

Bilag 4: Skitse til etablering af videoværksteder

Af Hans V. Bang og Ole Prehn

Indledning

Det er en almindelig antagelse, at en øget adgang for befolkningen til aktivt at anvende elektroniske medier må anses for betydningsfuld. Herved gives der de pågældende mulighed for at få et selvoplevet kendskab til de muligheder og begrænsninger, som er forbundet med brugen af medierne og dermed et mere kvalificeret grundlag for at modtage mediebudskaber. Desuden må en øget adgang til at anvende elektroniske medier kombineret med passende distributionsformer øge den enkelte borgers ytringsmuligheder.

Etableringen af produktions- og distributionsmulighederne må ske med *lokal forankring* og må ses i sammenhæng med kommissionens forslag til etablering af et supplerende produktions- og distributionssystem.

Grundstammen i en sådan lokalt etableret adgang til at anvende videomediet til f.eks. informative, kunstneriske, berettende eller diskuterende formål er oprettelsen af videoværksteder eller ressourcecentre, hvor den enkelte har mulighed for at benytte videoudstyr under vejledning.

Med udgangspunkt i allerede gennemførte forsøg og permanente ordninger, vil der i det følgende blive givet eksempler på, hvordan videoværksteder kan etableres. Sigtet er at beskrive forskellige løsningsmåder, både hvad angår den overordnede organisation (nationalt, lokalt) og hvad angår de tekniske faciliteter, den økonomiske ramme, den lokale organisation samt de potentielle brugeres interesse for at deltage, som forhåbentlig vil kunne tjene som inspiration ved en eventuel etablering af videoværksteder.

Eksempler på eksisterende værksteder af forskellig type

I dette afsnit gives en kortfattet beskrivelse af 4 forskellige måder at etablere et videoværksted på.

1. Filminstituttets Workshop, Haderslev

Der arbejdes kun med produktion af video. Formålet er at muliggøre produktion af video, der har karakter af forsøg eller som ikke kan gennemføres som kommerciel produktion, samt at yde teknisk assistance til ikke-professionelle, der ønsker at ytre sig gennem tv-mediet. Her tænkes på grupper og enkeltpersoner, der mener at kunne udtrykke sig klarere og med større effekt ved hjælp af video.

Videoværkstedet dækker sammen med afdelingen i København hele landet. Får man en bevilling til produktion af video igennem, er man medlem og kan i to år være med til at vælge de personer, der sidder i det arbejdsudvalg, som beslutter alt vedr. støtte/bevillinger. Støtte gives i form af materialer, udstyr, konsulentbistand og kurser. Der kan også søges om delstøtte i form af adgang til at editere eller til lån af enkelte udstyrsdele.

Videoværkstedet fungerer som ressourcecenter for alle faser i videoproduktionen og råder over følgende udstyr: 2 sæt s/h optagere, 2 sæt farveoptagere, 2 editerings/redigeringsstudier samt et lydstudie. Der arbejdes alene med U-matic udstyr, som har vist sig at være det stærkeste i denne sammenhæng. Desuden står der videograf, håndbogsbibliotek m.v. til offentlighedens rådighed.

Udover støtten til dansk ikke-kommerciel videoproduktion arrangeres månedligt offentlige forevisninger af film og video.

Bemandingen består af 1 produktionsleder, 1 tekniker, samt løst tilknyttet personale i form af militærnægtere og langtidsledige. Adgang til stedet har alle danske statsborgere over 18 år, under forudsætning af, at det drejer sig om ikke-kommerciel produktion. Der kræves ikke forkundskaber.

Dette offentlige, landsdækkende videoværksted finansieres af Det danske Filminstitut og Haderslev kommune i fællesskab. Det samlede budget for 1982 er på ca. 650.000 kr.

Distributionen af producerede videoprogrammer foretages af bl.a. producenterne selv og Dansk Filmcentrum i København. De kommende lokal-tv forsøg kan vise sig som nogle af de primære afsætningsmuligheder. Hidtil har Danmarks Radio ikke ønsket at vise produktioner produceret med støtte fra Filminstituttets Workshop i Haderslev - forsøg har dog vist, at det er muligt og seværdigt.

2. Herlev kommune

I Herlev oprettes i 1982 et videoværksted med det formål at stå til rådighed for både den pædagogiske sektor i kommunen og kommunens øvrige borgere. Man har valgt at kombinere videoværkstedet med den kommunale biografdrift, og tanken om biblioteksudlån af færdigproduceret materiale ligger i planerne. Der lægges megen vægt på selve arbejdsprocessen, på video som et pædagogisk redskab. Ligesom Filminstituttets Workshop lægges der også vægt på den kommunikation, video kan formidle.

Der er opstillet følgende anvendelseskriterier for videomediet:

1. Som informationskilde.
2. Som igangsætter og aktivator.
3. Som bevidstgørende redskab - f.eks. det, at et problem for den enkelte deles af andre, og at problemet derfor kan løses i samarbejde.
4. Som mødeoplæg.
5. Som anledning til socialt samvær, f.eks. i en opgang eller i en græsrodsbevægelse.
6. Som samlende for foreninger og kvarteret.
7. Som redskab til at påvirke myndighederne.
8. Som redskab til at analysere; hvad der lige er sket, kan umiddelbart ses.
9. Som erfaringsformidler.
10. Som redskab til udforskning af omverdenen. Her legitimerer video ens ret til f.eks. at interviewe folk, til at tilfredsstille nysgerrighed og til via denne udforskning at forholde sig kritisk, konstruktivt til den daglige billedstrøm.

(Mogens Wolstrup: Artikel i Børn og Bøger »Video Workshop i kommunalregie«).

Projektets styring

Som en start tænkes ansøgninger forelagt et *projektudvalg* bestående af skoledirektør, biografledere og konsulenten. Efterhånden som brugergruppen udvides kan det vel tænkes, at brugere i perioder indgår i dette projektudvalg i retning af, hvad man praktiserer i Filminstituttets Workshop.

Man tænker sig, at værkstedet skal have åbent hele ugen, årligt ialt 250 timer. Der skal i åbningstiden være kvalificeret hjælp til rådighed for producenterne.

Videoværkstedet finansieres af Herlev Kommune, og der er foreløbig afsat 250.000 kr. til indkøb af udstyr i U-matic systemet.

3. Kolding, Nørremarksbiblioteket

Dette bibliotek er en filial af Kolding Bibliotek og betjener det nordlige Kolding og en række større undervisningsinstitutioner.

I 1976 indrettedes et pædagogisk værksted til brug for lærere og elever ved de videregående uddannelser og voksen/fritidsundervisningen for borgere i Kolding kommune.

Benyttelsen af lokaler og udstyr er gratis, men materialerne (videobånd, fotopapir m.v.) medbringes eller betales af brugerne. Udstyret består af ½"og ¾"videoudstyr, både transportabelt og stationært. Det er muligt at rigge et kamerastudie til på stedet. Der er desuden gode forevisningsmuligheder.

Der er en meget stor efterspørgsel efter videoapparaturet og i særdeleshed efter optageudstyret. F.eks. kan det nævnes, at Teknisk skole har benyttet det til et instruktionsprogram om jordbrug, der derefter er benyttet i forbindelse med foredrag for landmænd. Kolding Højskole har desuden benyttet udstyret til en udbredt kursusvirksomhed. I forbindelse med værkstedet er der afholdt videoforevisninger samt en række kurser, hvortil der er knyttet gæstelærere.

Værkstedet finansieres over bibliotekets drift, og det er bibliotekspersonale, der »driver« virksomheden.

4. Hvidovre Bibliotek

Hvidovre hovedbibliotek, der er beliggende i Hvidovres medborgerhus, gennemførte i april

1980 et forsøg, der bl.a. omfattede etableringen af et videoværksted.

Forsøget fandt sted i medfør af biblioteksloven's henvisning til, at bibliotekernes samlinger og tilbud også kan omfatte levende billeder.

Biblioteket rådede selv over et transportabelt U-matic-sæt samt en videobåndoptager med monitor. Til forsøget lånte man 2 transportable sæt samt et sæt redigeringsudstyr.

Værkstedet var åbent på alle hverdage, og der var adgang for alle til at benytte værkstedets udstyr. Biblioteket stillede den fornødne konsulentbistand til rådighed.

Forsøget blev en stor succes, idet et overvældende antal personer, grupper, skoleklasser etc. anvendte videoudstyret. Det var derfor tanken at følge forsøget op med etableringen af et permanent værksted.

Behovet for et sådant værksted viste sig efter forsøgets afslutning i kraft af en stadig efterspørgsel efter udstyret, der nu kun udgjordes af et stationært og et transportabelt optagesæt, mens man ikke råder over redigeringsudstyr.

Af økonomiske grunde har det ikke været muligt at etablere værkstedet, således at den anvendelse af det eksisterende udstyr, der stadig pågår, ikke er af optimal karakter. Dels er det ikke muligt at færdigredigere optagelserne, dels råder biblioteket ikke p.t. over personale, som kan give den helt nødvendige konsultative bistand i produktionsforløbet.

Hvorledes etableres et videoværksted

Det fremgår af de nævnte eksempler, at bibliotekerne allerede spiller en væsentlig rolle i forbindelse med forsøg med videoværksteder, og det må i almindelighed anbefales, at videoværksteder etableres omkring institutioner, som den enkelte borger i forvejen anvender og er fortrolige med. Biblioteker, medborger- og aktivitetshuse er centrale institutioner i det lokale liv både med henblik på serviceydelser omkring kunst og information og også mere generelt i det lokale kunst- og foreningsliv, og etablering af videoværksteder i forbindelse med disse eksisterende servicetilbud ville være både en naturlig udvikling af institutionernes tilbud til borgerne samt en model, der vil virke fremmende for anvendelsen, fordi institutionen allerede er velkendt.

Set i et lidt længere perspektiv må det samtidig forventes, at bibliotekernes aktivitetsområde alligevel vil komme til at omfatte forskellige former for elektroniske medier, informationssøgesystemer etc., hvorfor video værkstedsinitiativer også af denne grund passende kan relateres til de eksisterende tilbud af beslægtet karakter.

Det er væsentligt, at videoværkstederne etableres som åbne servicetilbud til den enkelte borger, grupper, uddannelsesinstitutioner, oplysningsforbund m.v., samt at der knyttes en leder eller konsulent til virksomheden. Erfaringer fra både Danmark og udlandet peger klart på dette som en fundamental forudsætning for en udbytterig virksomhed, ligesom det vil være nødvendigt, at der fra videoværkstedet finder en vis opsøgende udadvendt virksomhed sted.

En del af denne virksomhed kan bl.a. bestå i fremvisning af videoproduktioner, som enten er blevet til lokalt eller på andre værksteder.

Et videoværksted må bestykkes med to bærbare optagesæt samt et redigeringsudstyr, hvor navnlig det sidste er afgørende og ofte nåleøjet i forbindelse med videoarbejde.

Der gøres opmærksom på, at der på en lang række uddannelsesinstitutioner, amtscentraler m.v. allerede findes en stor mængde videoapparatur, som ville kunne indgå i et lokalt videoværksteds aktiviteter.

Det er således ikke nogen absolut betingelse, at hele udstyrsbestanden findes på en og samme adresse. I mange tilfælde vil en anvendelse af udstyr placeret på forskellige steder måske være en fordel, idet en fleksibel adgang til udstyr opnås. Dette kan gælde både bærbart optageudstyr og redigeringsanlæg, men oftest vil der være tale om, at institutionerne råder over optageudstyr, sådan at nyanskaffelserne vil koncentrere sig om redigeringsanlæg og eventuelt andet udstyr til færdiggørelse af produktionerne.

Et sådant redigeringsudstyr vil med fordel kunne placeres på biblioteker, medborger- og aktivitetshuse, hvor kopier af produktioner kan opbevares til offentlig fremvisning og eventuelt udlån.

Der findes mange muligheder omkring etablering af videoværksteder, og der kan derfor ikke opstilles nogen generel model.

Organiseringen vil være afhængig af ressourcerne i det enkelte lokalområde, både hvad

økonomi, personale og eksisterende apparatur angår. Nedenfor opstilles dog forslag til styringsmodel for et selvstændigt videoværksted samt et overslag over omkostninger ved etablering af værksted »from scratch«.

Styring og struktur

Ovenfor er Filminstituttets videoworkshops struktur gennemgået og skal ikke gentages her. I det følgende gennemgås forslag til styring og struktur vedrørende lokalt etablerede videoværksteder. Videoværksteder vil i reglen sortere under kommunernes og/eller amternes uddannelses- og kulturudvalg med tilknyttet forvaltning. Her stipuleres de økonomiske rammer for værkstedets virksomhed efter indstilling fra *værkstedets styrelse.*

Styrelsen, der foretager indstilling til kommunal- og/eller amtsråd vedrørende ansættelser på værkstedet samt har det overordnede ansvar for værkstedets drift, herunder udarbejdelse af generelle ansvar for værkstedets drift, herunder udarbejdelse af generelle retningslinier for dets virksomhed, kan typisk udgøres af et *kulturelt samråd* sammensat af lokalområdets forskellige politiske og interessebetonede organisationer. I områder, hvor et sådant kulturelt samråd ikke eksisterer eller planlægges etableret, anbefales det, at værkstedets bestyrelse sammensættes efter mønsteret for de kulturelle samråd for at sikre så stor en bredde, hvad angår holdninger og interesser i værkstedets funktionsområde som muligt.

Den daglige ledelse varetages af værkstedets *leder,* der enten ansættes alene med denne funktion for øje, eller samtidig fungerer som ansat med henblik på andre funktioner; ansættelse bør ske på åremål.

Den daglige leder, eventuelt sammen med yderligere fast personale, f.eks. en tekniker, civile værnepligtige, langtidsledige etc. forestår værkstedets drift og yder brugerne den fornødne tekniske assistance i forbindelse med anvendelsen af værkstedets faciliteter. Lederen m.fl. kan samtidig varetage opsøgende arbejde vedrørende værkstedet.

Med henblik på behandling af forslag til produktioner fra brugerne nedsættes et *arbejdsudvalg,* som blandt værkstedets tidligere brugere vælges for et år ad gangen. Det vil være arbejdsudvalgets opgave at vurdere de indkomne forslag, specielt med henblik på, hvorvidt der vil være behov for vejledning m.v. allerede på dette stadium af produktionsprocessen for at sikre en realistisk arbejdsgang. I det omfang, der er flere ansøgninger og produktionsigangsættelser end værkstedets kapacitet muliggør, vil det være arbejdsudvalgets opgave at foretage en prioritering af indkomne ansøgninger, mens udvalgets opgave i almindelighed ikke vil være smagsdommerens.

Ovenstående struktur vil eventuelt skulle modificeres for så vidt videoværkstedet lægges direkte i forbindelse med et folkebibliotek.

Økonomi

Alt efter, hvad man forestiller sig i form af tilknytning til eksisterende kommunale institutioner såsom bibliotek, pædagogisk central biograf, medborger- aktivitets og kulturhuse m.v., vil et *grundbudget* se nogenlunde således ud:

Etableringsudgifter

Udstyr: (U-matic ¾" farveudstyr)	
1 editeringsbord	160.000 kr.
2 komplette optagesæt	170.000 kr.
1 forevisningsenhed	30.000 kr.
Div. værkstedsdele	25.000 kr.
Indretning	30.000 kr.
lait	415.000 kr.

Driftsudgifter, excl. husleje m.v.:

Materialer:	
Bånd	25.000 kr.
Anden drift	15.000 kr.
Personale:	
1 fast, kvalificeret person	140.000 kr.
1 teknisk kyndig	120.000 kr.
(evt. sammen med andre institutioner)	
lait	300.000 kr.

Dette udstyr vil gøre det muligt at producere 30-50 lokale videoproduktioner årligt af forskellig længde. Påregner man 3-6 personer pr. produktionsgruppe, vil mindst 200-300 mennesker arbejde med udstyret årligt, hvortil kommer de, der bruger de stationære faciliteter. Man må forestille sig, at der det første år næppe skal foretages særlige reparationer,

bortset fra lodninger m.v. Derefter vil der skulle afsættes en budgetpost på 10-12% af anskaffelsessummen til reparation og vedligeholdelse af udstyret - en erfaring bl.a. Workshoppen i Haderslev har gjort.

Løst tilknyttet personale såsom unge ledige, militærnægtere og langtidsledige vil kunne finde udmærket indpas i et åbent offentligt videoværksted på kommunal basis.

Forestiller man sig opsøgende arbejde overfor særlige befolkningsgrupper, som nok ikke selv finder på at henvende sig eller visningsaktiviteter, må man kalkulere med dette i budgettet, da denne form for *udadvendte* værkstedsaktiviteter ikke er medtaget i ovenstående rammebudget. Dette er naturligvis kun vejledende, idet priser og lønninger kun er skønsmæssigt anslåede.

Hvorledes sikres en rimelig udnyttelse

Videoværksteder med udgangspunkt i eksisterende lokale institutioner som biblioteker, medborger- og aktivitetshuse kan blive udgangspunktet for en lokal aktivitet, der kan være stimulerende for den enkelte samt befordrende i almindelighed for det lokale kultur- og kommunikationsmønster.

Det vil imidlertid være af helt afgørende betydning, at etableringen af videoværksteder følges op med forbedrede distributionsmuligheder for de ikke-kommercielt og ofte lokalt producerede videoproduktioner.

Det fremgår af eksemplerne, at *bibliotekerne,* både hvad angår fremvisning »på stedet« og med hensyn til udlån, er centrale institutioner. Et samarbejde med lokale biografer om forevisninger kan også tænkes og samtidig give et tilskud til den antagelig stadig mere betrængte situation hos mindre lokale biografer. Oprettelsen af »videoteker«, hvor lokale og andre videoproduktioner vil kunne forevises vil samtidig være stimulerende for arbejdet på videoværkstederne.

Videoværkstedernes produktion vil som nævnt kunne indgå i bibliotekernes eventuelle videoudlån og dermed også i disses interurbane udveksling.

Man må samtidig være opmærksom på, at såvel Dansk Filmcentrum, Statens Filmcentral samt eventuelt amtscentralerne vil kunne indgå i et landsdækkende distributionsnet.

En anden mulighed for distribution af videoproduktion er gennem eksisterende fællesantenneanlæg. En sådan distribution vil i princippet være mulig under den gældende forsøgsordning med lokal radio- og tv-virksomhed. På længere sigt må kabeldistribution antages at blive mulig og en tilslutning af videoværkstedet til det lokale kabelnet vil være naturlig.

De kommende år vil byde på et voldsomt øget udbud af såvel traditionelle medietilbud som helt nye former for underholdning, informationssystemer og kommunikationsmuligheder. Samtidig vil befolkningens behov for vejledning i anvendelse af disse nye tilbud være stigende og imødekommelse af disse helt afgørende i det offentliges service over for borgerne.

Som nævnt flere gange vil bibliotekerne med deres tradition for at nå en bredspektret del af befolkningen være centrale. Det er derfor ønskeligt, at bibliotekernes aktiviteter på videoområdet udvides væsentligt i de kommende år.

Bilag 5: Forslag til forsøg med video i folkebibliotekerne

Af bibliotekskonsulent Anna Johansen, Bibliotekstilsynet.

A. Udlån, præsensbenyttelse og forevisning af videogrammer

Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger og andet egnet materiale til rådighed (Biblioteksloven § 1). Der er således ingen tvivl om, at ethvert materiale, herunder videogrammer, der indebærer mulighed for at give viden, information, kunstnerisk og rekreativ oplevelse, bør indgå i folkebibliotekernes virksomhed, uanset fremtrædelsesformen.

Folkebibliotekerne, der er obligatoriske institutioner i alle kommuner, kan gennem den vederlagsfrie benyttelse og frie låneret sikre informations- og ytringsfriheden i samfundet og den størst mulige lighed, såvel social som geografisk, i adgangen til de forskellige dokumentations- og informationsmaterialer.

En formidling gennem folkebibliotekerne af videogrammer udvalgt efter biblioteksloven materialevalgskriterier (aktualitet, alsidighed og kvalitet) kan tillige være en afbalancering af et marked, som i dag overvejende domineres af kommercielle interesser.

Bibliotekerne kan nå ud til handicappede, fx døve, høre- og talehæmmede og til indvandrere m.fl. med videogrammer, der er tilrettelagt for disse grupper.

Mange kommuner har en sådan størrelse, at det vil blive økonomisk vanskeligt at udbygge deres biblioteksvirksomhed til at omfatte alle materialetyper. Efter det forslag til revision af biblioteksloven, der behandles i Folketinget for tiden, vil det imidlertid blive muligt for en kommune at samarbejde med andre kommuner eller centralbiblioteket om opbygning af visse samlinger, fx videogrammer. Der bør også efter bemærkningerne til lovforslaget ske en fortsat udbygning af mulighederne for at sådanne materialetyper kan formidles ved lån fra regionale eller centrale samlinger. Målet er et bibliotekssystem, hvor alt publiceret informationsmateriale uanset fremtrædelsesform er tilgængeligt for enhver benytter.

Behov for forsøg

Der er således både biblioteksfaglige og kulturpolitiske grunde til at inddrage videogrammer i bibliotekernes virksomhed. Men som det er påpeget i videobetænkningen er der mange ophavsretlige, tekniske og markedsmæssige problemer, der skal løses i forbindelse med distributionen af dette materiale. Hertil kommer den manglende registrering af eksisterende programmer, samt - som det er tilfældet hver gang et nyt materiale skal tages i brug af bibliotekerne - en del usikkerhed i forhold til formidlingen af materialerne og flere ukendte faktorer bl.a. af økonomisk art (hvad koster denne aktivitet) og af personalemæssig art (specielt i ressource- og uddannelsesmæssig henseende). Det foreslås derfor, at der snarest etableres forsøg med formidling af videogrammer i nogle udvalgte folkebiblioteker.

Målsætning for forsøg

Gennem forsøgene belyses videomaterialernes anvendelsesmuligheder i lyset af såvel biblioteksloven målsætning som den kulturpolitiske målsætning, der er udtrykt i Mediekommissionens betænkning om video. Disse materialers fordele og ulemper i forhold til andre medier og samspillet med disse vurderes. Behovet og interessen for disse materialer iagttages hos enkeltpersoner (børn og voksne i forskellige aldersgrupper), hos særlige befolkningsgrupper, fx indvandrere samt hos personer med læse- og hørehandicap, hos institutioner (fx børne- og ungdomsinstitutioner, plejehjem, hospitaler, undervisningsinstitutioner), hos foreninger, i det lokalhistoriske arbejde og i

den kommunale (offentlige) informationsvirksomhed. Det undersøges hvilke programmer, der er mest efterspurgte og af hvem. Effekten af forskellige formidlingsformer (udlån, præsensbenyttelse, forevisning) jævnføres og analyseres og de økonomiske, tekniske, personalemæssige og lokalemæssige forhold i forbindelse med disse formidlingsformer undersøges.

I forsøgene indgår en undersøgelse af mulighederne for lokalt samarbejde med amtscentraler, skoler, børne- og ungdomsinstitutioner og andre institutioner, samt grupper og enkeltpersoner, der arbejder med produktion og/eller formidling af videogrammer. En evt. udvikling i forholdet til de lokale videoudlejere og biografer følges.

I formidlingen til børn er det vigtigt at undersøge, om der gør sig andre forhold gældende end i formidlingen til voksne. Resultaterne herfra kunne indgå i en evt. større undersøgelse af børns forhold til videomediet i et udviklingspsykologisk aspekt.

Forsøgets omfang. Materialevalg

Det foreslås at foranstalte forsøg i et antal folkebiblioteker i kommuner af forskellig størrelse og struktur, såvel befolkningsmæssig som geografisk, eksempelvis hovedstadsbibliotek, centralbibliotek, mellemstort provinsbibliotek, lille bibliotek. Enkelte undersøgelsesbiblioteker bør så vidt muligt ligge i områder, hvor mange husstande er i besiddelse af videoafspillere.

Til hvert forsøgsbibliotek anskaffes en samling af videogrammer af et rimeligt omfang, som sikrer, at målsætningen for forsøgene kan opfyldes. Samlingerne skal være bredt sammensat af såvel kommercielt som ikke kommercielt fremstillede videogrammer for børn og voksne, udvalgt på grundlag af bibliotekslovens materialevalgskriterier (kvalitet, alsidighed, aktualitet). Alle typer af film (kortfilm, spillefilm, børnefilm) skal repræsenteres og de skal dække et alsidigt repertoire såsom: fiktion, kunstnerisk præstation (herunder den nye kunstart videokunst samt personportrætter, musik, teater, reproduceret eller produceret direkte til videomediet), information, dokumentation, undervisning/instruktion, lokalrelevante/lokalhistoriske programmer, videogrammer for døve, videogrammer for indvandrere.

Den fysiske tilstedeværelse af et varieret udbud af programmer har stor betydning for lånerne, som derved har mulighed for at få materiale med hjem med det samme ligesom de kan gennemse og vurdere programmerne, før de vælger at låne dem. Dette har ikke mindst betydning for børn.

Herudover vil der - som tilfældet er for bøger og andre materialer - være behov for at kunne supplere egen samling med enkeltlån fra centrale (kopi-) samlinger og fra de øvrige forsøgsbiblioteker (interurbant lån).

Derudover bør man i forsøget afprøve den tekniske mulighed som videomediet indbyder til: at efterkomme bestillinger ved fra centrale samlinger (fx Danmarks Radio og Statens Filmcentral) at få fremstillet kopier ud fra eksisterende mastermateriale. Det ville fx have betydning i forhold til Danmarks Radios programmer, hvor en kopi af en tv-avis fra en bestemt dato ville kunne rekvireres, forudsat masterbånd var arkiveret og rettighedsproblemerne løst.

Følgende funktioner skal afprøves:

hjemlån og/eller benyttelse på stedet af enkeltpersoner, grupper, foreninger, institutioner

forevisning som led i bibliotekets arrangementsvirksomhed

Videogrammerne skal foreligge i de på undersøgelsestidspunktet eksisterende gængse videosystemer, og der skal være det hertil svarende nødvendige apparatur til rådighed i tilstrækkeligt antal til afspilning på stedet, fx ved »lytte/se« pladser i publikumslokalerne til individuel benyttelse og i mødeVaktivitetslokaler til kollektiv benyttelse. Der skal endvidere være apparatur til udlån til institutioner, foreninger o.l.

Forsøgets varighed

Selve forsøgsperioden, hvor lånerne har adgang til materialerne, foreslås sat til 2 år. Hertil kommer en forberedelses- og en evalueringsperiode (ialt 1-2 år).

Programkilder

For at sikre det alsidige materialetilbud kommer følgende programkilder på tale som leverandører til de faste samlinger og/eller enkeltlån:

Danmarks Radio

Nyheds-, kultur- og aktualitetsprogrammer, børne- og ungdomsudsendelser, undervisningsprogrammer, naturprogrammer, musikudsendelser, tv-teater etc.

Statens Filmcentral

Kortfilm: film om faglige emner, dokumentarfilm, samfundsdebatterende film, undervisningsfilm, kunstnerisk eksperimenterende film spillefilm for børn og voksne.

Det Danske Filminstitut

Videogrammer med spillefilm for børn og voksne, produceret eller importeret med støtte af Filminstituttet.

Dansk Filmcentrum

Alternative produktioner, primært af socialt og politisk engageret indhold, bl.a. produktioner fra workshopperne i Haderslev og København.

Bibliotekstilsynet

Offentlige myndigheder
(fx videogrammer med offentlig information fra kommuner og stat).

Offentlige og private institutioner, organisationer samt enkeltpersoner (fx Arbejdsmiljøfondet, DSB Film, Døvefilm, Folkekirkens Nødhjælp, Landbrugets Informationskontor, Post- og Telegrafvæsenet, Rådet for Større Færdselssikkerhed, museer, amtscentraler, uddannelsesinstitutioner, biblioteker, kunstnere m.fl.).

Lokale grupper
(videoværksteder, foreninger, græsrodsbevægelser, andre grupper og enkeltpersoner).

Private producenter/distributører
Det kunne endelig overvejes at etablere en speciel import for bibliotekerne af egnede programmer, der opfylder målsætningen, men ikke eksisterer i Danmark. Det kunne fx - afhængigt af forhandlinger med rettighedshaverne - være spille- og kortfilm for børn og voksne., tv-programmer fra Sverige, Norge og England.

Økonomi

Ved udregningen af budgetter for forsøgenes forberedelse, afvikling og evaluering skal bl.a. følgende poster tages i betragtning:

I alle faser:
Almindelige administrationsomkostninger (telefon, porto o.l.)
Møder i den centrale styringsgruppe (se afsnit C)
Rejser til forsøgsbibliotekerne
Evt. løn til forsøgsleder

I forberedelses- og indkøbsfasen:
Instruktion og orientering for forsøgsbibliotekernes personale
PR-mæssig lancering af forsøgene (annoncering, pressemøder, præsentationsforevisninger etc.)
Registrering af eksisterende biblioteksrelevante programmer
Evt. vederlag til rettighedshaverne (hvor det ikke indgår i programprisen)
Indkøb af X antal videogrammer gange antallet af systemer, hvori hver titel skal foreligge
Katalogisering og klargøring af videogrammerne (kan evt. ske centralt)
Kataloger over de tilgængelige videogrammer (lokalt, regionalt, centralt)
Udgifter til apparatur til individuel og kollektiv benyttelse

Afviklingsfasen (driften):
Udgifter til personale til bl.a.: formidling ved udlån, præsensbenyttelse og forevisning, betjening af apparatur, udlånskontrol, administration, ajourført registrering af materialerne, løbende vurdering af forsøget, PR- og kontaktarbejde, møder i den lokale arbejdsgruppe, møder med forsøgsleder/repræsentanter for den centrale styringsgruppe

Udgifter til vedligeholdelse og forsikring af apparatur
Udgifter til leje af enkeltprogrammer
Udgifter til supplerende programindkøb i forsøgsperioden

Evalueringsfasen:
Udarbejdelse af rapport lokalt og centralt (en del indgår evt. i forsøgsleders løn)
Skrivning og trykning af rapport

Forudsætningen for at opstille et endeligt budget er, at en række ukendte faktorer opklares, bl.a. med hensyn til omkostninger ved frikøb af programmer, personaleudgifter lokalt og centralt, udgifter til apparatur (i hvor høj grad råder forsøgskommunerne over allerede indkøbt apparatur).

B. Forsøg med videoværksteder i biblioteker

I bilag 4, Skitse til etablering af videoværksteder, nævnes bibliotekerne som en central institution i det lokale liv, hvor det ville være naturligt at etablere videoværksteder. Det er ikke en ukendt tanke i biblioteksverdenen. Det foreslås i betænkningen »Film og Biblioteker« 1977, og i Bibliotekskommissionens specialudvalg 6's betænkning »Folkebibliotekernes målsætning og opgaver« 1978. Det hedder i sidstnævnte:

»… som stimulering af kreativ virksomhed og lokal debat bør folkebiblioteket tilbyde adgang til værkstedsaktiviteter (produktionsværksted for skrift, billede og lyd). Disse aktiviteter giver børn og voksne mulighed for meningstilkendegivelse, kommunikation, oplevelse og for at udtrykke sig gennem forskellige medier, fx ved at skrive digte og kronikker, lave film, båndprogrammer og radio- og tv-programmer. Bibliotekets værkstedstilbud kræver ikke medlemskab og er i visse tilfælde at betragte som »engangstilbud«. Folkebibliotekerne bør være opmærksomme på, hvad der sker omkring lokale film-, video- og båndværksteder og lokal radio og tv. Disse medier vil få stor betydning i den lokale informations- og kulturformidling. Det er derfor vigtigt fra begyndelsen at sikre, at de bliver et led i nærdemokratiet og ikke kommer under indflydelse af kommercielle og politiske interesser udefra. Her har biblioteket en vigtig rolle at spille med dets alsidigheds- og aktualitetsforpligtelse og erfaring i samarbejde med foreninger og andre grupper i opsøgende arbejde etc. Det bør af disse grunde overvejes at lade biblioteket bemande og udstyre, så det kan medvirke ved gennemførelsen og koordineringen af den lokale produktion og formidle programmerne i det omfang, ophavsretsbestemmelser ikke hindrer det.«

Det foreslås endvidere i Specialudvalg 6's betænkning, at folkebibliotekerne inddrages i kommende forsøg med lokal radio og tv.

Ikke mindst vigtigt er det at give børn muligheder for at ytre sig og for at udfolde og opøve deres skabende evner i et samspil mellem manuelle og intellektuelle aktiviteter. Video er som medium et overkommeligt materiale, let at arbejde med, robust, billigt (båndene kan genbruges), let håndterligt, det kan kombinere lyd og billede. Samtidig kan arbejdet med produktion af billedmedier give børnene forståelse af billedsprog. Bibliotekernes materialesamlinger og lokaletilbud sigter mod informations- og oplevelsesformidling på basis af de medier, der til enhver tid er bibliotekernes.

Med dette for øje kan produktionsrum, hvor børn under kyndig vejledning kan arbejde med skrift, lyd og billede, indgå som et naturligt led i biblioteksvirksomheden og i børnebibliotekets samarbejde med børneinstitutioner, skoler og interessegrupper indenfor børnekulturen. Ikke mindst som en modvægt mod den hastige udvikling på det kommercielle videomarked vil en sådan aktiviserende virksomhed være ønskelig.

Målsætning

Forsøg med værkstedsaktiviteter, incl. udlån af transportabelt optage- og afspilleudstyr, for børn og voksne oprettes og drives i biblioteks-lovens regie og er dermed underlagt dennes krav om alsidighed, aktualitet og kvalitet. Forsøg for børn og for voksne kan finde sted i samme bibliotek, men kan også foregå i forskellige biblioteker. Hvis det er muligt foranstaltes et forsøg i sammenhæng med et forsøg med lokal-tv, hvorigennem programmer producerede i værkstedet kunne forsøges distribu-

eret ligesom biblioteket kunne distribuere båndede lokal-tv programmer.

Forsøgsvirksomheden skal belyse:

1 videos mulighed for at tjene som udtryksmiddel for enkeltpersoner og grupper i lokalsamfundet og som medium til styrkelse af ytrings- og informationsfriheden

2 muligheden for oparbejdelse af en mediekritisk holdning og af forståelse af billedsprog Det skal understreges, at forsøg med børns brug af video i denne sammenhæng er af fundamental betydning og bør prioriteres højt.

3 video brugt til konkrete opgaver, fx i den lokale informationsvirksomhed, såvel den officielle, kommunale, som den ikke-officielle, i lokalhistorisk arbejde, til instruktionsbrug

4 formidling af de i værkstedet producerede videogrammer ved
   a. udlån
   b. præsensbenyttelse
   c. forevisning

Varighed

Selve forsøgsperioden, hvor lånerne har adgang til materialerne, foreslås sat til 2 år. Hertil kommer en forberedelses- og en evalueringsperiode (ialt 1-2 år).

Benyttelse af værkstedet

Værkstedet indgår dels som et led i bibliotekets daglige formidlingsarbejde og fungerer som et lokalt ressourcecenter, hvor enkeltpersoner (børn og voksne), institutioner for børn og voksne, foreninger og grupper skal have mulighed for vederlagsfrit at benytte faciliteterne på stedet eller låne transportabelt optage- og afspilleudstyr.

Aktiviteterne forudsætter lokalefaciliteter til optagelse, redigering og opbevaring af apparatur.

Mulighed for samarbejde med undervisnings-, social- og fritidssektorerne herunder amtscentral/pædagogisk central, kommunale biografer, egnsteatre, museer m.fl. undersøges, idet det dog understreges, at forsøget afvikles som en biblioteksaktivitet i henhold til biblioteksloven med de samme retningslinier som for bibliotekets materialevalg, således forstået, at aktiviteter ikke må afvises af religiøse, moralske eller politiske grunde.

De, der producerer i forsøgets regie, giver biblioteket ret til uden vederlag til ophavsmændene at bruge videogrammerne til udlån, præsensbenyttelse og forevisning, så længe forsøget løber.

Personale

Forsøgets afvikling forudsætter, at der tilknyttes værkstederne professionel assistance, der er i besiddelse af såvel teknisk som mediefaglig viden.

Arbejdsgruppe

Der nedsættes en lokal arbejdsgruppe (evt. 2, en for børn og en for voksne), som har til opgave at administrere brugernes benyttelse af værkstedet og have kontakt til forsøgslederen og den centrale styringsgruppe for det samlede forsøg (se afsnit C) og til brugere af værkstedet og dets udstyr.

Økonomi

M.h.t. etableringsudgifter og 1 års driftsudgifter henvises til de økonomiske beregninger i bilag 4, Skitse til etablering af videoværksteder. Herudover må der tages højde for udgifter i forberedelsesfasen og i evalueringsfasen (se afsnit A). Det skal endvidere bemærkes, at aktiviteten for børn kræver mere personale end tilsvarende for voksne.

C. Igangsætning, styring og finansiering af forsøgene

Det foreslås, at Bibliotekstilsynet snarest nedsætter en central styringsgruppe, hvis medlemmer repræsenterer biblioteks-, medie- og forsknings/udviklingsfaglig viden samt brugersynspunkter. Gruppen har til opgave at tilrettelægge og gennemføre forsøget i nært og kontinuerligt samarbejde med de deltagende

biblioteker. Den tager initiativer til faglige detailundersøgelser, forhandlinger om finansiering og rettighedsspørgsmål samt registrering af eksisterende biblioteksrelevante programmer som grundlag for en grundig planlægning, budgettering, forberedelse og igangsætning af de foreslåede forsøg. Til styringsgruppen knyttes en leder af forsøget, der kan forestå det praktiske og rådgivende arbejde overfor forsøgsbibliotekerne og deltage i styringsgruppens planlægning, afvikling og evalering af forsøgene. Styringsgruppen undersøger om forsøgene kan afvikles som forskningsprojekt under Danmarks Biblioteksskole. Uanset hvordan forsøgene tilrettelægges er det vigtigt, at der er forskningsmæssig ekspertise tilknyttet fra planlægningens begyndelse.

Finansiering

Penge til finansiering af forsøgene søges gennem det i Mediekommissionens betænkning om video foreslåede videofond.

Bilag 6: Distributionskanalerne for danske videogrammer produceret med støtte fra og/eller frikøbt af videofondet eller undervisningsministeriet.

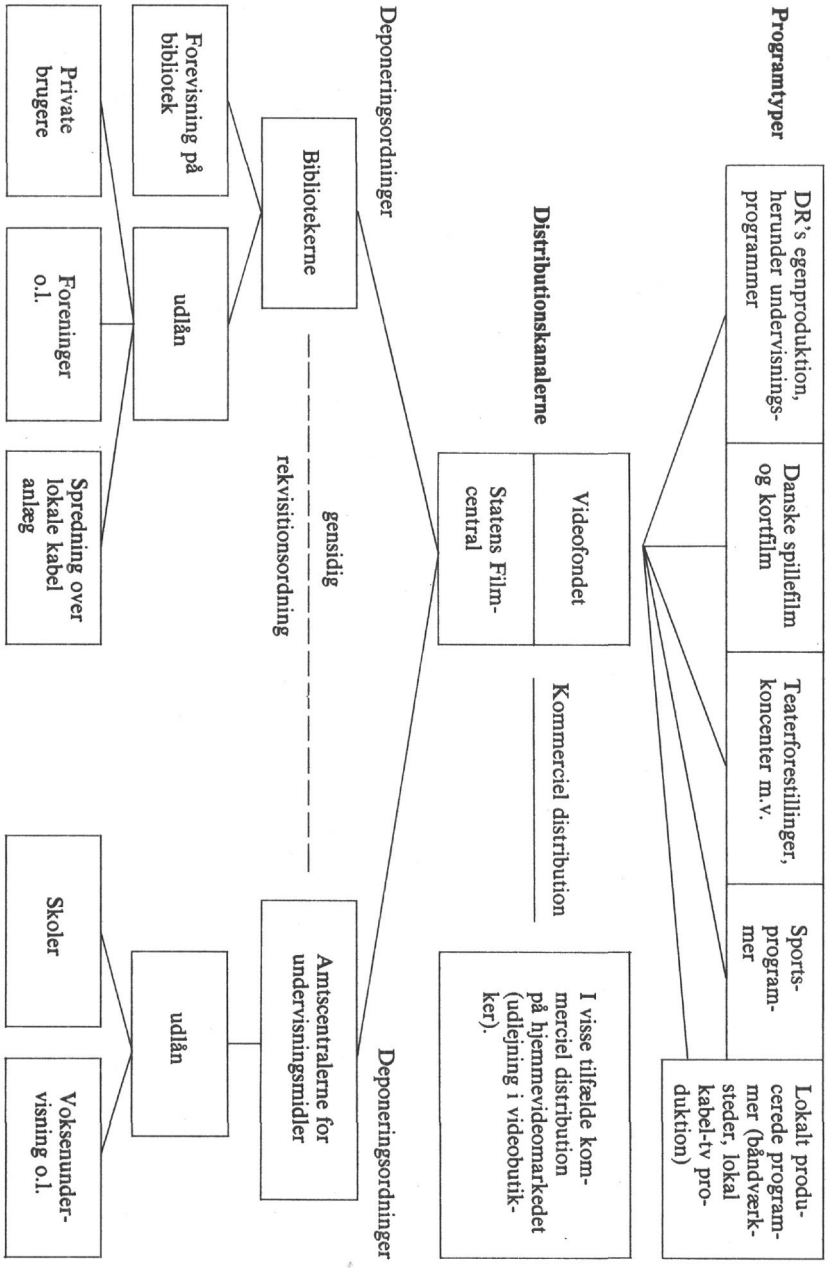

Bilag 7: Mediekommissionens sammensætning
1. juli 1982

Formand:

Professor H. P. Clausen

Medlemmer:

Konsulent, cand.polit. Sigurd Bennike
Generaldirektør Laurits Bindsløv
Fru Aase Boesen
Vicedirektør Johs. Christensen
Chefredaktør Aage Deleuran
Fuldmægtig Ilse Dickmeiss
Chefredaktør Arne Ejbye-Ernst
Professor, dr.polit. Bjarke Fog
Afdelingsforstander Knud Aage Frøbert
Kontorchef Kate Galle
Lektor Morten Giersing
Fhv. minister Holger Hansen
Kommitteret Poul Hansen
Direktør Poul Holdt Hansen
Sekretariatsleder Knud-E. Hauberg-Tychsen
TV-inspektør Povl Hermansen
Viceamtsborgmester Peter Holst
Journalist Tove Hygum Jakobsen
Direktør A. Stendell Jensen
Kontorchef F. Reidar Jørgensen
Planlægningschef Erik Knudsen
Næstformand Liselotte Knudsen
Chefredaktør Torben Krogh
Socialrådgiver Gerda Louw Larsen
Journalist Hans Larsen
Direktør Flemming Leth-Larsen
Biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen
Sektionsleder Olga Linné
Lektor Erik Lund
Konsulent A. Lund-Sørensen
Teledirektør 1b Lønberg
Direktør, lic.merc. Børge O. Madsen
Chefredaktør Thyge Madsen
Kontorchef J. U. Moos
Lektor Frands Mortensen
Borgmester Karl Johan Mortensen
Direktør Peter Müller
Borgmester Bent Nebelong
Fuldmægtig Bjarne H. Nielsen
Forbundsformand Børge E. Nielsen
Hovedbestyrelsesmedlem Hans Nielsen
Civiløkonom Kirsten Nielsen
Direktør Arnold Nørregaard
Journalist Ruth Nörthen
Fuldmægtig J. Nørup-Nielsen
Forretningsfører Kaj Pedersen
Direktør E. Kjær Poulsen
Lektor Preben Sepstrup
Direktør Palle Simonsen, MF
Lektor Karen Siune
Direktør Henning Skaarup
Fagforeningsformand Hans Strunge
Viceborgmester Hilmar Sølund
Overbibliotekar Karl V. Thomsen
Professor, dr.phil. Niels Thomsen
Direktør P. Toftdahl
Kommitteret W. Weincke
Formanden for radiorådet, fru Birte Weiss, MF
Chefredaktør J. M. Westergaard
Civiløkonom Eivind Winsløw

Sekretariat:

Konsulent A. Lund-Sørensen (leder)
Fuldmægtig Jens Andersen
Fuldmægtig Jørgen Stig Andersen
Fuldmægtig Henning Lund-Sørensen
Overassistent Hanne Westergaard Andersen
Assistent Lis Meyer
Assistent Lizzie Skog